

ha-kol

הקול

br. 107 studeni / prosinac 2008.
hešvan / kislev / tevet 5769.

SADRŽAJ

- IMPRESSUM
Ha-Kol 107
studen / prosinac 2008.
hešvan / kislev / tevet 5769.
- Glavna i odgovorna urednica
Nataša Barac
- Urednički savjet
Zora Dimbach, Živko Gruden,
Tamara Indik-Mali, Damir Lajoš,
Vera Dajht Kralj
- Tehnički urednik
Ranko Čerić
- Oblikovanje i priprema za tisak
ri mo dizajn
- Ha-Kol
glasilo židovske zajednice u Hrvatskoj
- Lektorica
Ivana Budja Kurtović
- izdavač
Židovska općina Zagreb
Palmotičeva 16, 10000 Zagreb
p.p. 986.
Tel: 385 1 49 22 692
fax: 385 1 49 22 694
e-mail: jcz@zg.t-com.hr
uredništvo: hokol@net.hr
- Za izdavača
dr. Ognjen Kraus
- ISSN 1332-5892
- Izlaženje Ha-Kola financijski potpomaže
Savjet za nacionalne manjine
Republike Hrvatske
- Pretplata
100 kuna godišnje
za inozemstvo 200 kuna
Žiro račun kod Zagrebačke banke broj:
2360000-1101504155
Židovska općina Zagreb
- Devizni račun:
Account owner: Židovska općina Zagreb
Bank: Zagrebačka banka d.d.
Account number: 2100018066
IBAN: HR6423600001101504155
Swift: ZABHR2X
- Tisak
Offset tisak NP GTO d.o.o.
- Naslovna stranica:
Or hašemeš u Lisinskom
Stranica 2:
Naslovnica Majmonidova "Vodiča za
one što dvoje"
- 4 NOVA KAZALIŠNA SCENA U ŽOZ-u
7 KONFERENCIJA «EUAS» U ZAGREBU
11 PREDSJEDNICA ICJW-a U ZAGREBU
12 ŽIDOVU U NOVOJ EUROPI
13 KRISTALNA NOĆ 70 GODINA POSLIJE
15 BRANKO LUSTIG ŽIVOTNA PRIČA BEZ PATETIKE I MRŽNJE
18 HOLOKAUST I PRAVEDNICI
19 DJEČJI SEMINAR U BEČEJU
20 SUKOT U OSIJEKU
21 100. ROĐENDAN NATIKE MAJDER
22 LIMMUD KESHET 2008.
24 ŠTO MOŽE PISAC NA OVOJ VELIKOJ POZORNICI LUĐAKA
26 MAJMONIDOV "VODIČ ZA ONE ŠTO DVOJE"
27 DJECA IZ MJEŠOVITIH BRAKOVA - ŽIDOVU ILI NE
28 IZLOŽBA BRUNE MASCARELLIJA U ŽOZ-u
30 ŽIDOVU U AMERIČKOM JAZZU I POPULARNOJ GLAZBI
31 PLES I PJESMA - SPONA ZA NASTAVLJANJE TRADICIJE
32 U OČEKIVANJU MESIJE
34 IZRAEL - ZEMLJA PARTNER NA INTERLIBERU
36 DJELA HRVATSKIH SKALADELJA ŽIDOVSKOG PODRIJETLA U BEČU
37 #KONCERT ZA FLAUTU I ORKESTAR" ALFIJA KABILJA
38 "TAJBELE I NJEN DEMON" - SINGEROVA PREDSTAVA U RIJECI
39 OMER FAST U ZAGREBU
40 AMOS OZ - DOBITNIK NAGRADE HEINE
41 TVORNICA BRAĆE MARTON U VINKOVcima
43 ANTISEMITSKI ISPADI U LUDBREGU
46 ŽIVOT U ŽIDOVSKOJ OPĆINI RIJEKA
48 RABIN LAU NOVI PREDSJEDNIK VIJEĆA YAD VASHEMA
49 CHAVA ALBERSTEIN - GLAZBENO PUTOVANJE U KULTURU JIDIŠA
51 REMINISCENCIJE NAD JEDNIM SPOMENAROM
54 SANADER U IZRAELU NA KONFERENCIJI "NOVI SVIJET, NOVI MIR"
55 CHRISTIAN KENNEDY U HRVATSKOJ
56 PRVA KONFERENCIJA EUROPSKIH PRIJATELJA IZRAELA
57 NJEMAČKA YAD VASHEMU PREDALA POPIS S IMENIMA NJEMAČKIH ŽIDOVA
58 VIOLINE NADE NA KONCERTU U JERUZALEMU
60 SHALOM ISRAEL - POSLJEDNJI ZAŠTITNIK ŽIDOVSKOJE ZAJEDNICE U
KALKUTI
62 OTKRIVEN NAJSTARIJI TEKST NA HEBREJSKOM IKAD PRONAĐEN

U realizaciji ovog broja svojim tekstovima i slikama surađivali su:

Paula Novak, Lajla Šprajc, Kristijan Lepešić, Nataša Maksimović Subašić, Melita Švob, Nives Beissmann, Dragan Damjanović, Milivoj Dretar, Erna Jurjević, Filip Kohn, Mirna Marić, Vesna Domany Hardy, Marijana Hajdić Gospočić, Oto Konstein, Lea Fuerth Kriesbacher, Dina Šosberger, Neda Wiesler

Toda raba!

Pred prepunom dvoranom Židovske općine Zagreb krajem listopada premijerom monodrame „Sam svoja žena“ svečano je otvorena nova kazališna scena u Zagrebu koja ime nosi po tragično preminuloj glumačkoj dječjoj zvijezdi Lei Deutsch, hrvatskoj Shirley Temple.

NOVA KAZALIŠNA SCENA U ŽIDOVSKOJ OPĆINI ZAGREB

Zagreb je od listopada bogatiji za još jednu kazališnu scenu koja je svoje mjesto našla u Židovskoj općini Zagreb.

Premijerom monodrame „Sam svoja žena“ u režiji Branka Ivande i izvedbi Duška Valentića krajem listopada otvorena je nova kazališna scena „Lea Deutsch“. Dvorana Židovske općine Zagreb bila je premala da bi primila sve one koju su željeli pogledati predstavu. Među gledateljima bilo je mnogo glumaca, redatelja i kulturnih djelatnika te velik broj članova naše Općine.

Čast da prereže (plavu) vrpču i otvori novu kazališnu scenu pripala je legendi hrvatske kazališne scene Relji Bašiću, koji se tom prigodom podsjetio kako je kao dječak zaljubljen kroz prozor svoje školske učionice promatrao Lea Deutsch.

Premijerni naslov koji je otvorio scenu „Lea Deutsch“ je Pulitzerom i Tonyjem ovjenčana monodrama „Sam svoja žena“ autora Douga Wrighta o životu Berlinčanina Lothara Berfeldea (1938. - 2002.), koji je veći dio života proveo kao transvestit Charlotte von Mahlsdorf.

Ulogu Lothara Berfeldea/Charlotte von Mahlsdorf maestralno je odigrao naš proslavljeni glumac Duško Valentić, koji je nakon ovacija publike kazao kako mu je posebna čast da je upravo on ovom predstavom otvorio novu kazališnu scenu.

Predstava je nastala kao završni rad Tamare Babun, na Odsjeku produkcije, na Akademiji dramske umjetnosti u Zagrebu.

Projekt nove kazališne scene, koja nosi ime Lee Deutsch u spomen na tragično preminulu prvu glumačku dječju zvijezdu s ovih prostora, Židovska općina Zagreb ostvarila je u suradnji s hrvatskim umjetnicima i produkcijskom kućom Ars Septima. Židovska općina Zagreb nada se da će u suradnji s hrvatskim umjetnicima publici predstaviti

Predstavu „Sam svoja žena“ napisao je Doug Wright, američki dramski pisac i scenarist za film i televiziju. Wright je studirao na sveučilištima Yale i New York University, a član je američkog Udruženja dramskih pisaca. Kao dramski pisac proslavio se dramom Quills koja je poslije prerađena i u scenarij za film „Otrovno pero Markiza de Sadea“. Monodrama „Sam svoja žena“ koja je prvi put izvedena na Off-Broadwayu osigurala mu je nagrade Pulitzer i Tony za 2004. godinu i KulturPreis Europa za 2006. godinu. Najnoviji veliki uspjeh postigao je adaptacijom „Male sirene“ za brodvejski mjuzikl. Rođeni Teksasjanin, danas živi u New Yorku sa svojim suprugom, kantautorom Davidom Clementom.

recentna kazališna djela u izvedbi eminentnih te manje poznatih perspektivnih umjetnika.

Predstave će se izvoditi dva puta tjedno na matičnoj sceni u ŽOZ-u te u drugim kazališno-scenskim prostorima, a uz zagrebačke izvedbe planirano je niz gostovanja po cijeloj Hrvatskoj.

Charlotte Von Mahlsdorf ili Lothar Berfelde

Charlotte von Mahlsdorf, njemačka kolekcionarka antikviteta, rođena je 1928. godine u berlinskom Mahlsdorfu kao Lothar Berfelde. Lothar je od malena pokazivao sklonost oblačenju ženske odjeće i skupljanju starih stvari, ali i otpor strogom očevu autoritetu. Nakon

jedne od brojnih obiteljskih svađa 1944., Lothar je svog oca, tada već visoko rangiranog člana nacističke stranke, ubio na spavanju i završio u maloljetničkom zatvoru...

Poslije sloma nacizma, Lothar je pušten iz zatvora i počinje svoj život kao transvestit Charlotte von Mahlsdorf, čiji dom u berlinskom Mahlsdorfu (po kojem si je i dala ime), postaje kultno okupljalište homoseksualaca, trgovaca umjetninama i umjetnika... Charlotte 1960. godine otvara Gruenderzeit muzej izložaka iz svakodnevnog života u doba osnutka Njemačkog carstva. Odlikovana je zbog očuvanja Weimar kabareta i drugih dragocjenosti negdašnje njemačke svakodnevnice u Gruenderzeit muzeju koji postoji i danas.

Mračno svjetlo na njezin život bacilo je otkriće dokumenata tajne policije Stasi, iz kojih se da naslutiti da je komunizam preživjela zahvaljujući odavanju podataka o gostima svojeg lokala i svojim prijateljima. Tako je od nacionalne heroine ponovno došla do statusa *persona non grata*, a njezino vlastito svjedočenje o tom periodu ostalo je prilično nejasno. Umrula je 2002. godine.

Američki autor Doug Wright svoju je monodramu zasnovao na brojnim intervjuima koje je vodio s Charlotte, a uz njezino je dopuštenjem dobio i uvid u njezin policijski dosje.

Lea Deutsch

Lea Dragica Deutsch rođena je 18. ožujka 1927. u Zagrebu u uglednoj židovskoj obitelji. Njezin otac bio je poznati zagrebački odvjetnik Stjepan Deutsch, a majka Ivka rođena Singer neko se vrijeme aktivno bavila šahom. Lea se od malih nogu počela izdvajati svojom pojavom i talentom za glumu, ples i glazbu. Svoju prvu ulogu odigrala je sa samo pet godina u Hrvatskom narodnom kazalištu. Tridesetih godina 20. stoljeća pri HNK-u je djelovala dječja kazališna skupina „Dječje carstvo“ pod vodstvom Mladena Širole u kojoj je Lea bila glavna glumica. Vrlo brzo osvojila je Zagreb i postala najpopularnija dječja glumica. Lea Deutsch tako je postala naša prva dječja zvijezda.

Pred početak Drugog svjetskog rata glumi zrelije uloge te tako nastupa u Shakespearovoj „Zimskoj noći“ i Tolstojevoj „Moći tmine“. Brojni kazališni umjetnici već tada su se složili da bi svoj veliki talent Lea trebala usmjeriti na internacionalnu karijeru.

Posljednji nastup Lea je ostvarila vodeći scenski prikaz „Šahovska igra“ u HNK-u 15. ožujka 1941. godine. U trenutku kada je na našem području izbio Drugi svjetski

rat Lea je imala četrnaest godina. Proglašenjem Nezavisne države Hrvatske, u travnju 1941. godine doneseni su rasni zakoni. Očekivalo se da će Lea i njezinu obitelj zbog njezine popularnosti ustaške vlasti pošteđjeti, međutim Lea više ne može glumiti i ne smije se pojavljivati u javnosti.

Godine 1943. ustaške vlasti i Gestapu uhićuju i posljednje zagrebačke Židove, koje zatim deportiraju u Auschwitz. Među njima su i Lea Deutsch, njezina majka Ivka i brat Saša. Za šestodnevno putovanje u stočnom vagonu vlaka bez vode i hrane od 75 zatočenika preminulo je njih 25. Među njima je bila i Lea Deutsch.

Jedan od najvećih i najpoznatijih hrvatskih glumaca gospodin Relja Bašić za čitatelje Ha-kola govori o svojim sjećanjima na Lea Deutsch.

Bio sam zaljubljen u Lea Deutsch

„Na Lea Deutsch imam nekontrolirano zaljubljenička ljubomorna sjećanja, od moje sedme do jedanaeste godine s pogledom iz mog razreda Evangeličke škole, gdje me moja mama upisala jer je to bila jedina dvojezična škola u Zagrebu. Uspio sam se izboriti i osvojiti mjesto kraj prozora koji su gledali točno na stan u kojem je stanovala Lea Deutsch. Ona je u to doba bila čudo od djeteta, a to je istovremeno bilo i vrijeme kada se na filmskim ekranima pojavila Shirley Temple. Lea Deutsch je u to doba

i pjevala, plesala, plesala step uz svog nastavnika Roda Liflera, Židov koji je pred rat živio u Zagrebu. Svi smo bili zaljubljeni u Leu Deutsch.

Evangelička škola u kojoj je bilo jako mnogo djece, i židovske djece, počela se orijentirati kada je Hitler anektirao Austriju, okrenula se prema nacional-socijalizmu. Tada je mene moja mama bila izvadila iz četvrtog razreda jer sam došao doma s domaćom zadaćom da napišem tekst o konačnom povratku Austrije u maticu zemlju. Bio sam manje tužan zbog toga što neću završiti četvrti razred osnovne škole s mojim prijateljima, nego zato što sam znao da više neću moći gledati Leu Deutsch.

Međutim, na žalost, Lea Deutsch je ubrzo nakon toga nastradala, mislim da je to bilo 1943. godine, u transportu za Auschwitz. Sjećam se i nekih predstava, da je moj kasniji kolega iz ansambla Hrvatskog narodnog kazališta slavni Tito Strozzi režirao i pisao za nju. U tom Dječjem carstvu nastupali su mnogi značajni glumci tog doba i čitav niz prvih dama hrvatskog glumišta. Među njima se izdvajala, ali tako su bili i birani tekstovi, svojim talentom i osvajačkim sposobnostima i Lea Deutsch. Čini mi se da je vrlo važno i zgodno da se ova dvorana u Židovskoj općini Zagreb bude zvala po njoj, jer ju treba zadržati u sjećanju, rekao je za naše čitatelje Relja Bašić.

Kako je rođena ideja o snimanju dokumentarnog filma o Lei

Branko Ivanda tijekom svoje tridesetogodišnje karijere režirao je cjelovečernje igrane, dokumentarne i televizijske filmove, televizijske serije i kazališne predstave, a njegovi su filmovi nagrađivani na brojnim festivalima. Ivanda se nakon režije posvetio pisanju scenarija, drama i eseja, a nakon gotovo dva desetljeća sada se vraća kazalištu režijom monodrame „Sam svoja žena“. O tome kako se rodila ideja o snimanju filma o maloj hrvatskoj Shirley Temple ispričao nam je za Ha-kol.

Kako ste došli na ideju snimiti dokumentarni film o Lei Deutsch?

Razgovor koji je doveo do snimanja tog filma počeo je potpuno nevezano i to na kavi u Židovskoj općini s mojim prijateljima Brankom Polićem i Zlatanom Gelbom. Netko je spomenuo Leu Deutsch i ja sam pitao tko je to. I onda su mi pokazali malo ulje na platnu koje visi u Općini i ispričali mi priču koja je i lijepa i strašna i ja sam se počeo zanimati za tu priču. A onda sam jednog drugog dana popio kavu s Reljom Bašićem koji mi je ispričao kako je bio zaljubljen u Leu i kako je išao u školu preko puta njezina stana. Relja mi je ispričao i jedan detalj, priču iz 1942. godine, kada je Lei već bilo zabranjeno ići u školu, zabranjeno ući u Hrvatsko narodno kazalište. Vidio ju je kako sjedi u sivom kaputiću na klupi pred teatro, satima je gledala u to kazalište u koje više nije mogla ući. Dijete nije shvaćalo o čemu se radi. Ta priča me toliko potresla, da sam počeo istraživati. Pronašao sam niz detalja, na tavanu njezine kuće pronašao sam drveno ravnalo na kojem fonetski piše Lea Dajč, 1b razred. I to ravnalo, zajedno s drugim stvarima, njezinim notama itd. čuvam jer se nadam da će jednoga dan grad smoći toliko snage da kuću u Gundulićevoj 29 otkupi od stanara i da ona postane muzej Lee Deutsch.

Kada će biti premijera filma o Lei Deutsch?

Branko Lustig me natjerava da bi dokumentarni film o Lei trebao premijerno biti prikazan na sljedećem Židovskom filmskom festivalu u Zagrebu. Nadam se da ću to i uspjeti napraviti jer istovremeno mi se pojavila ideja i o tome kako bi to bio sjajan igrani film. Slučajno sam pronašao školu stepa gospođe Zajec u kojoj ima grupa 13-ogodišnjakinja koje su postale prvakinje Europe. Cure plešu fenomenalno kao Ginger Rogers i Fred Astaire. Napisao sam scenarij, dobili smo inicijalna sredstva i nadam se da ćemo na proljeće početi snimati film.

Što mislite o osnivanju kazališne scene „Lea Deutsch“ u Židovskoj općini Zagreb?

Mislim da je to sjajna ideja, da se ovaj prostor u Židovskoj općini Zagreb nazove po Lei Deutsch. Moje mlade producentice Lidija Ivanda i Tamara Babun došle su na tu ideju koja je sjajno prihvaćena u ŽOZ-u. To je divna ideja, ne samo zato da se oda počast Lei, nego i da se otvori ovaj prostor i da se u zbivanja u Općinu uključi i veći broj mladih.

Nataša Barac

BIOGRAFIJA “LEA DEUTSCH - ZAGREBAČKA ANNA FRANK”

Biografska knjiga “Lea Deutsch - zagrebačka Anna Frank” Pavla Cindrića o židovskoj djevojčici koja je u godinama uoči Drugog svjetskog rata slovila u Zagrebu kao glumačko čudo od djeteta predstavljena je početkom prosinca u zagrebačkoj Židovskoj općini, u organizaciji Kulturnog društva Miroslav Šalom Freiberger.

Zagreb je obožavao Leu Deutsch, prisjetila se književnica i novinarka Zora Dirnbach. Proricali su joj blistavu budućnost i uspoređivali s američkom Shirley Temple.

Isto tako, dodala je, preko noći su je zaboravili, a karijera joj se odjednom ugasila kada je na vlast došla ustaška garnitura koja nije podnosila Židove. “Nitko za nju nije više pitao, nestala je kao najanonimnija Židovka”, rekla je Dirnbach.

Cindrić u knjizi prati Lein život i nastupe, u kojima se oslikavaju zagrebačka kazališna i kulturna zbivanja 30-ih godina 20. stoljeća. Na kraju donosi popis nastupa, uloga i gostovanja Lee Deutsch.

Književnik i publicist Pavao Cindrić (1929.-1998.) bavio se kazalištem, zagrebačkom kulturnom poviješću, filmom, te biografijama hrvatskih umjetnika. Autor je više od 20 knjiga, brojnih članaka i feljtona.

Na ovoj knjizi radio je cijelo desetljeće, sve do smrti, a njegov sin Velimir Cindrić tek je prije dvije godine uspio za nju pronaći izdavača - zagrebačkog nakladnika Profila. Velimir Cindrić ujedno je i autor predgovora.

U Zagrebu, u Židovskoj općini u Palmotićevoj 16, održana je 11. i 12. listopada 2008., velika konferencija osoba koje su preživjele Holokaust.

Konferencija «European Association of Holocaust survivors – EUAS» u Zagrebu

Osnivački odbor EUAS u Pragu (slijeva na desno: Max Arpels Lezer (Amsterdam), Henry Obsfeld (London) Melita Švob (Zagreb) Jana Draška (Prag) i Peter Volkov (Bratislava))

Nakon velikih priprema Udruge Holokaust preživjelih u Hrvatskoj, koja je bila domaćin konferencije, ali i ostalih volonterskih organizacija - Ženske sekcije i Kluba seniora, Konferencija je doživjela veliki uspjeh, donijela značajne zaključke i doprinijela ugledu Židovske zajednice.

Da bi pojasnili zašto je ova konferencija značajna moramo naglasiti da je to prva samostalna konferencija EUAS organizacije.

EUAS - je krovna organizacija koja okuplja udruženja i grupe Židova koji su preživjeli Holokaust, većinom kao djeca, i koji danas žive u zemljama zapadne, srednje i istočne Europe.

EUAS je osnovana je u Pragu 2001. godine, i održala je svoje godišnje konferencije u Pragu, Zagrebu, Bratislavi, Amsterdamu i Jeruzalemu.

Osnovna zadaća EUAS-a je da zastupa interese preživjelih Holokausta, traži za njih pravednu potporu i restituciju; da održava uspomenu na žrtve Holokausta, sudjeluje u edukaciji o Holokaustu, promovira toleranciju i bori se protiv anti-semitizma.

Organizacije u europskim zemljama su članovi i Svjetske organizacija: World federation of Jewish Child Survivors of the Holokaust (WFJCSH) koja ima sjedište u Americi.

Mnogi od Holokaust preživjelih koji danas žive u Americi, Australiji ili Izraelu su emigrirali iz Europe, nakon Holokausta, pa katkada nalazimo i okupljanja i po zemljama porijekla (npr.Poljske, SSSR-a itd).

Iako mi, koji smo ostali živjeti u Europi, imamo punu suradnju WFJCSH i razumijevanje, ipak moramo naše specifične europske probleme rješavati unutar Europe, osobito sada kada se ona mijenja i ujedinjuje.

Radi ilustracije prikazujemo i listu (oko 60) organizacija u WFJCSH

The Hidden Child Foundation/ADL, NY
KTA – Kindertransport Assn., NY
Friends and Alumni of OSE-USA, MD
Aloumim, Israel
Assn. of Children of the Holocaust in Poland
Assn. of Child Survivors in Croatia
Assn. of Holocaust Survivors in Sweden
Assn. of Jewish War Children – Amsterdam
Assn. of Unknown Children, Netherlands
Child Survivor Group of Argentina
Child Survivors Group of British Columbia
Child Survivor Group of Sydney, Australia
Child Survivors' Assn. of Great Britain
Child-Survivors-Deutschland e.V.
Child Survivors, Hungary
Child Survivors/Hidden Children of Toronto
Children of The Shoah, Figli Della Shoah, Italy
European Assn. Of Jewish Child Survivors of the Holocaust
Hidden Child Assn. of the Netherlands
Hidden Child-Praha
Holocaust Children in Sweden
Jews Rescuing Jews, Israel
Melbourne Child Survivors of the Holocaust
Mengele Twins, Israel
Montreal Child Survivors/Hidden Children
Organizacia Hidden Child, Ukryvane Diet'a Slovensko
Swiss Assn. of Hidden Children
Terezin Inicijativa-International Terezin Assn.
Ukrainian Assn. of Jews Former Prisoners of Ghetto and Nazi Concentration Camps
Union of Former Ghetto and KZ Prisoners, Lithuania
YESH – Children and Orphans Holocaust Survivors in

Israel
Assn. of Holocaust Survivors from the Former Soviet Union – Brooklyn, NY
Bay Area Hidden Children, CA
Child Survivor Group of Orange County, CA
Child Survivors, Chicago
Child Survivors of the Holocaust of Houston
Child Survivors of the Holocaust, Los Angeles
Child Survivors of Holocaust of N.E. Ohio
Child Survivors of the Holocaust, New Mexico
Child Survivors/Hidden Children of Palm Beach Co.
Greater Boston Child Survivor Group
Greater Seattle Child Survivors
Hidden Child/Child Survivor Group of St. Louis
Hidden Children/Chicago
Hidden Children of Rockland County, NY
Hidden Children of the Holocaust of Bergen County, NJ
Hidden Children of Westchester, NY
Hidden Children/Child Survivors of Michigan
Holocaust Child Survivors of Connecticut
Hungarian Hidden Children – New York
Jewish Child Holocaust Survivors, Philadelphia
Oregon Holocaust Survivors, Refugees and Families
Rocky Mnt. Reg. Gathering of Child Holocaust Survivors
Survivors of the Holocaust-The Last Generation
Washington/Baltimore
Yaldei Hashoah, San Francisco

Ujedinjenje u Europsku zajednicu donosi velike političke, ekonomske i društvene promjene, osobito u zemljama koje su bile iza "željezne zavjese", što se odražava i na položaj Židova.

No položaj Židova u europskim zemljama je različit, a različite su čak i potpore Claims konferencije (penzije, socijalni fondovi), kao i povratak otete imovine.

Zbog toga je važno da EUAS okupi organizacije iz europskih zemalja te da zajednički i organizirano traži jednaka prava za sve Židove koji su preživjeli Holokaust, bez obzira u kojoj zemlji danas žive, a to je i zadaća ove konferencije.

To je bio razlog da smo u program konferencije uvrstili i temu: "Židovi u novoj Europi" i kao predavača pozvali poznatu novinarku Karmelu Belinki iz Helsinkija. Njeno smo predavanje priložili za ovaj broj Ha-kola.

Također smo na konferenciju pozvali gospođu Gillian Gold, predsjednicu Europske organizacije židovskih žena ICJW, koja je održala predavanje o strukturi i djelovanju ICJW kao primjer dobre organizacije jedne

multinacionalne krovne udruge koja je organizirana centralno, po regijama i po zemljama. I njeno je predavanje priloženo Ha-holu.

Naš je program, koji se odvijao u samo dva dana, bio je koncipiran tako da je omogućio predavanja i diskusije, posjete Memorijalnom centru Jasenovac, posjetu Domu Lavoslav Schwarz, razgledavanje izložbe o Holokaustu u Hrvatskoj, organiziranje prigodne izložbe knjiga, razgledavanje grada Zagreba, koncerte, nastup plesne grupe Nede Wiesler, a najvažnije bilo je druženje, razmjena mišljenja i konačno sjednica Izvršnog odbora i usvajanje njegovih zaključaka.

Program konferencije

Petak, 10. listopada

19:30 Židovska općina Palmotićeve 16
 20:30 Služba u sinagogi, Šabatna večera

Subota, 11. listopada

9:00 Posjeta Memorijalnom centru Jasenovac
 17:00 Razgledavanje Zagreba

Subota, 11. listopada, ŽOZ, Palmotićeve 16

20:00 Večera i otvaranje konferencije -Kulturni program

Subota, 11. listopada, ŽOZ, Palmotićeve 16, auditorij

Otvorenje konferencije Max Arpels Lezer, predsjednik EUAS-a

9:30 Panel Židovi u novoj Europi
 Prof.dr. Karmela Belinki, Helsinki

10:30 Pauza za kavu

11:00 Židovi u Novoj Europi, diskusija
 Moderator dr. Melita Švob

13:00 Ručak

14:30 Sastanak Izvršnog odbora EUAS

14:30 Gillian Gold, ICJW sa židovskim ženskim organizacijama

Posjeta Domu Lavoslav Schwarz u Zagrebu

Izložba "Holokaust u Hrvatskoj" i izložba knjiga

16:00 Pauza za kavu, klub

16:30 Zatvaranje konferencije, zaključci

20:00 «Gala» večera- zabavni program

Sastanak Izvršnog odbora EUAS-a- predstavnici Engleske, Italije, Nizozemske, Poljske, Slovačke, Hrvatske

O tome je raspravljao i Izvršni odbor EUAS-a (uz druga organizaciona pitanja) i predložio zaključke koje je prihvatila konferencija i koje ovdje donosimo.

Ti zaključci su također važni za slijedeću konferenciju Svjetske federacije u Virginiji, u Americi.

Zaključci konferencije

- Ured EUAS-a će se premjestiti iz Bratislave u Amsterdam
- Predsjednik Max Arpels Lezer je reizabran za godine 2009/2010
- Članarina EUAS-a je 50 eura na godinu i jednaka je za sve organizacije- članice
- Prihvatiti će se novi članovi iz židovskih zajednica ex-Jugoslavije. Oni trebaju poslati svoju «odluku da se pridruže EUAS-u»
- U sve organizacije poslati će se upitnik o njihovoj organizaciji: adresi, broju članova, predsjedniku..
- Ustanoviti će se baza podataka, suradnička mreža i elektronski (Internet) časopis
- Europska organizacija peživjelih Holokausta je krovna organizacija i kao takva ne može biti član Svjetske Federacije (WF), koja je također krovna organizacija.
- EUAS će tražiti članstvo (mjesto) u odboru Claims konferencije
- Prihvaćena je rezolucija da CEEF penzije za osobe koje su preživjele Holokaust trebaju biti jednake u svim europskim zemljama.

- U proces edukacije o Holokaustu trebaju biti uključene zajednice i Holokaust preživjeli
- Svaka organizacija može konkurirati za financiranje
- Sljedeća konferencija biti će 2009. godine u Varšavi
- Max Arpels Lezer i Henry Obsfeld učestvovati će na WF konferenciji u Virginiji, u studenom 2008, osobito na panelu o Istočnoj Europi i panelu o židovskim grobljima
- Učesnici konferencije se zahvaljuju za dobru organizaciju Udruzi Holokaust preživjelih u Hrvatskoj, njenoj predsjednici dr. Meliti Švob i Židovskoj općini u Zagrebu

Posjeta Domu Lavoslav Schwarz

Na konferenciju smo pozvali sve židovske općine u Hrvatskoj i zahvaljujemo se njihovim delegatima u potpori, osobito dr. Sabrini Horović iz Dubrovnika na donaciji.

Pozvali smo i predstavnice ženskih organizacija, te predstavnike organizacija Holokaust preživjelih iz susjednih zemalja ex-Jugoslavije.

Gospodin Robert Djerassi iz JOINT-a prisustvovao je konferenciji i pomogao njenu organizaciju kao i Claims konferencija – (Cafee europa fund), Savjet za nacionalne manjine RH, Ministarstvo znanosti i druge institucije, a osobito smo zahvalni Židovskoj općini u Zagrebu koja nam je omogućila održavanje konferencije i pomogla njenu organizaciju.

Najveće komplimente, a i napore ponijela je ekipa iz kuhinje na čelu s Marijom Cvetković, Istraživački i dokumentacijski centar podnio je cijeklu organizaciju konferencije, a naši dragi članovi iz Udruge Holokaust

preživjelih, senior kluba i ženske organizacije dali su svoje dragocjeno vrijeme i dobrodošlicu koju će svi učesnici dugo pamtiti, što se vidi i iz ovih pisama zahvale.

Dragi prijatelji iz Udruge Holokaust preživjelih u Zagrebu

Kada sam se vratio prije 2 dana iz Zagreba, stalno mislim o izvanrednom i toplom prijemu Vaše organizacije za sve naše članove.

Ja sam veoma impresioniran svime što je učinjeno, pripremama, tiskanim materijalima i posebno izvrsnoj hrani koja nam je servirana. Kol Hakavod.

I također duboko poštujem našu tajnicu Melitu Švob koja je odradila izvrstan posao organizirajući našu godišnju Konferenciju, koja je bila veoma aktivna tokom svih dana i imala jasan pregled svega što je trebalo učiniti. Njezini prijevodi u toku govora su bili vrhunski.

Zahvaljujući svima vama mi možemo imati stanovište da je konferencija European Association of Jewish Child survivors of the Holocaust bila produktivna i uspješna.

Osobno, ja neću nikad zaboraviti sve prijateljske i tople ljude koje sam imaju privilegiju susresti u Zagrebu od 10. do 12 listopada 2008.

*S najboljim i toplim pozdravima
Max Arpels Lezer, predsjednik
European Association of Jewish Child Survivors of the Holocaust*

Dragi dr. Kraus

Bilo nam je zadovoljstvo sudjelovati u Zagrebu na Konferenciji Europan Association of Jewish Child survivors of the Holocaust. To je bilo izvanredno i uspješno iskustvo.

Iz dubine svog srca I u ime svih učesnika, ja Vam zahvaljujem na toploj dobrodošlici I pomoći Vaših članova, koju smo uživali u Židovskoj općini u Vašem lijepom gradu.

Bez pomoći svih Vaših volontera bilo bi teško učiniti uspješnom našu godišnju konferenciju

*Duboko poštujem Vašu organizaciju i Vaše volontere
Chak Sameach uz najljepše pozdrave*

*Max Arpels Lezer, predsjednik-European Association
Jewish Child Survivors of the Holocaust*

Gospođa Gillian Gold, predsjednica ICJW (International Council of Jewish Women) iz Londona, bila je gost Europske konferencije preživjelih koja je održana 11. i 12. listopada 2008. u Zagrebu. O njezinu boravku i zanimljivom predavanju piše Melita Švob.

PREDSJEDNICA ICJW-a U ZAGREBU

Tijekom boravka u Zagrebu gospođa Gold održala je predavanje o Svjetskoj organizaciji židovskih žena (čiji smo i mi član) i akcijama njezina milijunskog članstva u svijetu.

«Women Loby» Ana Lebl, predsjednica Židovske općine Split, Gillian Gold, predsjednica europskog ICJW; Dr. Karmela Belinki, Helsinki i dr. Melita Švob predsjednica Unije židovskih žena Hrvatske

Organizirali smo susret gospođe Gold s članicama naše organizacije židovskih žena (Union of Jewish Women in Croatia) iz Zagreba, Splita, Osijeka i Dubrovnika te iz susjednih zemalja. To su bile i Vera Lukić iz Beograda, predsjednica židovskih žena Srbije; Jasna Čirić predsjednica ŽO Niš i g. Gumpolt, iz Ljubljane, predsjednica židovskih žena Slovenije. Na žalost zbog bolesti nije nam došla Agica Bezinović iz Rijeke, a iz BiH su u posljednji čas odustali.

Ipak je to bio «mini summmmit» ICJW i prilika za dogovore i planove. Osobito je susret sa Gillian Gold bio važan za članstvo žena Srbije u ICJW, zbog nekih ranije neriješenih organizacijskih pitanja.

Članice ženske sekcije su, već tradicionalno, ispekle «brdo» kolača, iako su «kuharice» naše općine nadmašile

same sebe izvrsnom i raznovrsnom ponudom košer hrane.

Također je organiziran posjet Domu Lavoslav Schwarz, gdje su ih dočekali, uz kavu i kolače, direktorica Paula Novak i brojni domari koji su uz nastup pjevačkog zbora, pod ravnanjem neumorne Sare Danon, proveli prekrasno poslije podne.

Članice Ženske sekcije ŽO Zagreba su volontirale na konferenciji, dočekivale goste, vodile ih u razgledavanje grada, u posjet Memorijalnom centru u Jasenovcu, sinagogi, izložbi o Holokaustu koja je tom prilikom organizirana, posjet Domu Lavoslav Schwarz, prevodile engleski, njemački, talijanski, mađarski pa i ruski, prijateljevale i družile i pridonijele uspjehu konferencije i našem ugledu u svijetu.

Donosimo najvažnije izvratke iz govora gospođe Gillian Gold:

Internacional council of Jewish Women, ICJW, je krovna organizacija koja okuplja više od 2 milijuna žena iz 47 zemalja, radeći za socijalnu pravdu i dobro svih. Većina članica je angažirana u volonterskom radu u svojim židovskim zajednicama, ali često i izvan nje, u općoj zajednici.

ICJW su osnovale 1912. godine židovske žene u Njemačkoj, Americi i Engleskoj kako bi zaustavile «trgovinu bijelim robljem»- u kojoj su mlade židovske djevojke uzimane iz luka u Hamburgu, Londonu i New Yorku i prodavane za prostituciju. Sada se to ponovo vraća, kao trgovanje ljudima, ženama i djecom, i to je jedna od prioritarnih briga u našem programu.

Mi se, također, zalažemo za jednaka prava žena, djece te starijih i hendikepiranih ljudi, kao i za mogućnost da žene budu «lideri». Potpomozemo međureligijske i dijaloge među kulturama, podižemo svijest o zdravstvenim i pitanjima okoliša te promoviramo edukaciju baziranu na osnovnim moralnim i židovskim principima.

Borimo se protiv nasilja u obitelji, antisemitizma i rasizma i tražimo slobodu za Agunot- židovske žene kojima je uskraćeno pravo na religioznu rastavu.

Gospođa Gillian Gold, predsjednica Europskih židovskih žena ICJW drži predavanje, a predsjednik EUAS-a Max Arpels Lezer pažljivo sluša

Mi, naravno, pokazujemo svoju solidarnost s narodom Izraela.

Mnoge naše kampanje vode zajedno s internacionalnim ženskim organizacijama, s kojima surađujemo u Ujedinjenim narodima gdje imamo savjetodavni status i imamo stalne delegacije u New Yorku, Ženevi, Beču i Parizu.

Naše predstavnice redovno sudjeluju na sastancima organizacije ECOSOC, Komisije za položaj žena, Vijeću za humana prava, UNICEF-u i UNESCO-u, kao i u Vijeću Europe. Mi smo također predstavljeni u Europskom ženskom lobiju (European Women Lobby) te je na našem europskom sastanku u Bruxellesu traženo od svih europskih članica da se pridruže toj organizaciji, ja se nadam da će i Hrvatska to učiniti.

Na lokalnoj razini, naše članice uključene u sve oblike volonterskog rada. U Kolumbiji su za siromašnu djecu osnovali i vode školu nazvanu Golda Meir; u Brazilu naše su žene, u posljednje vrijeme, morale prestati djelovati u slamovima zbog opasnosti od bandi koje prodaju drogu. Predškolski programi za ugrožene majke i njihovu djecu, koje su naše članice razvile u Južnoj Africi, prešli su Atlantik i djeluju u SAD-u, i zatim su, zajedno s migracijom žena iz Južne Afrike, preneseni u Australiju gdje rade s obiteljima Aboriđina.

Mnogi od nas vode socijalne projekte, projekte "hrane na kotačima", dnevne centre za starije i programe edukacije za odrasle.

Uvodno plenarno predavanje na konferenciji održala je poznata istraživačica i autorica dr. Karmela Belinski iz Helsinkija koja je govorila o temi "Židovi u novoj Europi". Svrha predavanja bila je upoznavanje s položajem Židova u raznim europskim zemljama.

ŽIDOVU U NOVOJ EUROPI

U svom predavanju Dr. Belinki, ponajprije objašnjava koje dvostruko značenje, u političkom rječniku, ima naziv "Nova Europa". Taj termin ima drugačije značenje u zemljama središnje i istočne Europe, a drugo značenje kao pan-europska ideologija. No oba su značenja komplicirana sa židovskog stanovišta.

U prvom slučaju, to ime indicira sliku zemalja, koje su kroz stoljeća bile centar europske židovske kulture do Holokausta (Shoa) i u desetljećima nakon njega. Pan-europska ideologija je, s druge strane, problematična za Židove zbog toga što oni u Europi predstavljaju vrlo male manjine u sredinama u kojima raste priljev različitih muslimanskih grupa, najradikalnije su ratoborni antisemiti.

Dr. Belinki analizira kompleksnu situaciju europskog židovstva nakon Holokausta općenito, ali i sa ženske perspektive. Židovi su danas napadani i od ekstremnih "desnih", a osobito od ekstremnih islamskih pokreta u Europi. Rastući antisemitizam i ovisnost europskih Židova od fluktuacija u izraelskoj politici je dobro poznati razlog za zabrinutost.

U novo-starim židovskim zajednicama rastu i unutrašnji problemi zbog premalo židovske edukacije i znanja. Također nije dobra demografska situacija. U baltičkim zemljama, na primjer, je problem uzrokovan sovjetsko-ruskom okupacijom, kada su se Židovi raselili preko cijelog sovjetskog carstva. Nakon povratka, pokazalo se da je njihovo znanje o židovstvu vrlo slabo ili da ga

uopće nema, te da njihov put nije usklađen s originalnom židovskom populacijom tih zemalja, od koje je vrlo malo ostalo nakon Drugog svjetskog rata.

Jezične različitosti

To je osobito kulminiralo u njihovoj jezičnoj različitosti. Dok su «domaći» Židovi dobro integrirani i znaju jezik zemlje u kojoj žive, Židovi koji su novo-došli iz Rusije, nikada nisu naučili lokalni jezik. Sada, u starijim godinama, kada za njih nema interesa od strane vlade, oni potpuno ovise od pomoći židovskih zajednica, koja se tako bori s enormnim socijalnim i ekonomskim problemima.

Iz te su perspektive, Židovi u zemljama u središnjoj Europi su u boljem položaju, jer usprkos tome da su još uvijek ekonomski i financijski u inferiornijoj situaciji, židovske zajednice, iako malene, bolje su organizirane i bolje funkcioniraju.

Organizacije u zapadnoj Europi su suočene s dolaskom židovskih grupa, koje imigriraju iz Izraela, ali stvaraju "konklave", svoje zatvorene jedinice.

S globalnom ekonomijom koja ide u recesiju, zajednice u zapadnoj Europi će imati i rastuće socijalne probleme.

Dr. Belinki, na kraju (oprezno), daje optimistički zaključak da Židovi, koji su doslovno preživjeli pakao u Europi, moraju sada ujediniti svoje napore da nastave biti dio europske budućnosti, a ne da su samo spomenik jedne izumrle kulture.

Melita Švob

KRISTALNA NOĆ - KRISTALLNACHT 70 GODINA POSLIJE

Kristalna noć, noć slomljenih stakala, u Njemačkoj i drugdje još poznata i kao „pogromi u studenome“, i nakon 70 godina budi osjećaje nemira.

U noći s 9. na 10. studenog 1938. godine nacisti su organizirali pogrome u Njemačkoj i Austriji te su u samo 48 sati ubili 91 osobu, spalili oko 1000 sinagoga, uhitili oko 30.000 židovskih dječaka i muškaraca u dobi od 16 do 60 godina, a više od 7.500 židovskih radnja bilo je uništeno i opljačkano. Logori Dachau, Buchenwald i Sachsenhausen prošireni su kako bi mogli primiti tisuće Židova koje su vlasti uhitile. Međunarodnoj javnosti su mjere uhićenje prikazane kao „mjere zaštite“ Židova od mase.

Pogromi i do tada neviđene mjere vandalizma navodno je isprovociralo ubojstvo trećeg tajnika Njemačkog veleposlanstva u Parizu, kojeg je ustrijelio 17-godišnji Židov Herschel Grynszpan. Hitlera je vijest o ubojstvu njemačkog diplomata zatekla na proslavi propalog puča iz '23. u Muenchenu. S ministrom propagande Goebbelsom su dogovorene „spontane demonstracije“ diljem Njemačke i Austrije, a naredbe su izdane telefonom. Premda su događaji javnosti prikazani kao spontani ispadi ogorčene mase, nešto prije ponoći 9. studenog šef Gestapoa, Heinrich Mueller,

telegramom je izdao naputak u kojem se od policijskih jedinica traži se ne miješaju u „akcije koje će uskoro uslijediti prema Židovima i njihovima sinagogama širom Njemačke.“

Izvjestitelj New York Timesa zapaža da su „huligani“ bili mladići od 18 do 30 godina s karakterističnim vojnim čizmama.

Kristalna noć nije bila prva mjera protiv Židova u Trećem Reichu, već je bila krajnji događaj koja je uništio osjećaj bilo kakve židovske opstojnosti u toj zemlji.

Tijekom samo nekoliko dana nakon pogroma, Židovima je bio zabranjeno pohađanje škola, dva tjedna nakon pogroma uveden je i policijski sat, a već do prosinca sva imovina Židova je oduzeta.

Među Židovima je uslijedio i val samoubojstava, nakon što se i posljednji tračak iluzije raspršio među posve obespravljenim židovskim stanovništvom u Njemačkoj.

Iako je šira javnost bila kritična prema takvoj vrsti vandalizma, ipak je odobravalala pravne mjere režima kojima se Židove uklanjalo iz javnih služba (1933.) pa sve do potpunog oduzimanja imovine (1938./39.).

„Zar je to cijena za postupak jednog očajnika?“

Ne zna se puno o osobi zbog koje je nastala „odmazda“ i čiji je postupak nacistička vlast uzela kao opravdanje za „spontani otpor“ protiv Židova.

Herschel Grynszpan, 17-godišnjak, sin židovskih roditelja iz Poljske, koji je ilegalno živio kod rođaka u Parizu odlučio je, kako je sam rekao, protestirati pred djelatnikom Njemačkog veleposlanstva, kojeg je pritom „slučajno ranio“. Prema izjavi njegovog strica i strine u sudskom procesu koje su francuske vlasti povele protiv njih, mladić je dan ranije dobio pismo od svoje ogorčene sestre koja je opisivala njemačko postupanje prema Židovima i htio je osvetu. Također su izjavili da je nakon svađe, pri čemu je mladi Herschel u nekoliko navrata izjavio kako je očajan i da se želi ubiti, mladić napustio njihov dom te da im se nije javio sve do ranjavanje njemačkog djelatnika u veleposlanstvu. Nakon ranjavanja diplomata, mladić nije pobjegao već je čekao da ga uhite.

Saznavši što je njegov postupak „isprovocirao“, mladić je pred policijom u suzama pitao „Zar je to cijena za postupak jednog glupog očajnika?“

U Americi je tada organiziran Journalists Defense Fund (Novinarska zaklada za pomoć), koji je za Grynszpanovu obranu prikupio 10.000 dolara. Po objavljivanju akcije, Zaklada je primila više od 25.000 pisama potpore iz Amerike i svijeta. Kako ne bi poticala nacističku propagandu o „židovskoj uroti“, novac u Zakladu su mogli donirati samo nežidovi.

Herschel je u bio u pritvoru, kada je - u raspadu sustava za vrijeme njemačkoga prodora u Francusku - osiguranje transporta zatvorenika tijekom transporta u drugi zatvor napustilo vozila i zatvorenici su pobjegli. Zbog golemog osjećaja krivnje što je „takvu patnju priskrbio svom narodu“, Herschel Grynszpan jedini nije pobjegao, obilazio je policijske postaje i zatvore kako bi ga zatvorili.

Nakon nekoliko neuspjelih pokušaja zatvaranja zbog „nenadležnosti“, oputovao je 55 kilometara do sljedećeg zatvora, ali opet bezuspješno. Mladić je zatim krenuo vlakom za Toulouse i ovaj je put uspio uvjeriti zatvorske službenike da ga prime. Njemačke su ga vlasti pronašle i prebacile u Berlin.

Kristallnacht u njemačkom nacionalnom sjećanju

Obilježavanje Kristallnachte 9. studenog počelo je u pedesetim godinama prošlog stoljeća i to pretežno u Istočnoj Njemačkoj, većinom među preživjelim Židovima.

Kako se u kasnim sedamdesetima u Njemačkoj budi svijest o genocidu nad europskim židovstvom, obilježavanje Kristallnachte ili Reichspogromnacht, kako se naziva u većini vladinih dokumenata, spontano se širi izvan granica židovskih zajednica i sve više u nacionalnu i državnu sferu.

Ideja „nacionaliziranja“ Kristallnachte potvrđena je na pedesetu obljetnicu pogroma - 1988. godine, kada na poticaj židovskih i kršćanskih zajednica parlamenti Istočne i Zapadne Njemačke održavaju komemorativno zasjedanje. Za razliku od parlamenta Istočne Njemačke gdje su većina govornika bili članovi židovske zajednice i o događaju se govorilo kroz vizuru žrtve, parlament Zapadne Njemačke imao je samo jednog govornika, predsjednika Parlamenta – Philippa Jenningera. U svom govoru on se fokusirao na krivnju njemačkih građana: „Danas

smo se okupili u Bundestagu... jer se ne trebaju žrtve, već mi, u čijoj su se sredini zločini dogodili, prisjetiti i odgovarati za ono što smo činili; zato što mi Nijemci želimo shvatiti svoju prošlost i njezine pouke za sadašnjost i budućnost politike.“

Jenninger je u nastavku pokušao objasniti političku i povijesnu situaciju 1930-ih, ali su njegove opaske bili protumačene kao opravdavanje Nijemaca, pa je za

nekoliko dana morao podnijeti ostavku. Nakon „afere Jenninger“ komemoracije se više osvrću na židovsku patnju i žrtve.

Po ujedinjenju Njemačke, Kristallnacht je postao jedan od najznačajnijih dana za sjećanje na Holokaust i obilježava se širom zemlje.

Vjerski čelnici židovskih i kršćanskih zajednica u glavnoj sinagogi u Beču zajedno su se s predstavnicima austrijskih vlasti i čelnika austrijske židovske zajednice prisjetili tragičnih događaja vezanih uz Kristalnu noć.

Predsjednica austrijskog parlamenta Barbara Prammer kazala je da je Austrija trebala drugačije reagirati tada i tijekom Holokausta.

Tijekom Kristalne noći gotovo sve sinagoge u Austriji bile su uništene, a dućani u vlasništvu Židova porazbijani. Oko 7.800 austrijskih Židova odvedeno je u koncentracijski logor Dachau u blizini Muenchena.

S ciljem obilježavanja Njemačka je također postavila niz spomenika ili obnovila značajnije zgrade koje svjedoče o strahotama u noći 9./10. studenog 1938. godine.

Kristijan Lepešić

POSEBNA SJEDNICA EUROPSKOG PARLAMENTA O KRISTALNOJ NOĆI

Europski parlament održao je posebnu sjednicu s ciljem promoviranja tolerancije u zemljama Europske unije povodom 70. godišnjice Kristalne noći.

Među počasnim gostima bio je i rabin Meir Lau, bivši glavni rabin Izraela i novoimenovani predsjednik Vijeća Yad Vashema, europski dužnosnici te predstavnici arapskih zemalja - uključujući Egipat i Saudijsku Arabiju.

„Danas govorim kao Nijemac o mračnom poglavlju povijesti moje zemlje. Prošlost nas obvezuje da se založimo za bolju budućnost.“

Naučili smo da ne smijemo zatvarati oči“, rekao je predsjednik Europskog parlamenta Hans-Gert Poettering.

„Trebale su nam stotine godina da naučimo vrijednost tolerancije i to ne smijemo uzeti zdravo za gotovo. Posljednjih godina ponovo svjedočimo antisemitizmu i ksenofobiji i to izaziva zabrinutost“, istaknuo je Poettering.

Na konferenciji za novinare održanoj prije sjednice parlamenta čelnik Europskog židovskog kongresa Moshe Kantor i bivši poljski predsjednik i predsjednik Vijeća EU-a za toleranciju Aleksandar Kwasniewski predstavili su novi plan koji bi trebao suzbiti antisemitizam i ksenofobiju u Europi.

Vijeće za toleranciju EU-a počet će izdavati godišnju „Bijelu knjigu“, u kojoj će se detaljno popisivati europski uspjesi u borbi za toleranciju.

Danas u Europi ima više neonacista i simpatizera nacista nego Židova, rekao je Kantor ocjenjujući da je „svijet ponovo u opasnosti“.

Europski židovski kongres, sa sjedištem u Parizu, krovna je organizacija koja okuplja 40 izabranih čelnika židovskih zajednica Europe.

U sinagogi Židovske općine Zagreb je 10. listopada 2008., povodom 70. obljetnice Kristalne noći, o svojem iskustvu u Holokaustu svjedočio Branko Lustig, proslavljeni producent i višestruki dobitnik Oscara. Skup je za profesore koji predaju o Holokaustu, predstavnike ministarstva te za članove Općine i njihove prijatelje organizirala Sanja Zoričić-Tabaković, predstavnicica židovske nacionalne manjine u Gradu Zagrebu.

BRANKO LUSTIG - ŽIVOTNA PRIČA BEZ PATETIKE I MRŽNJE

Životna priča Branka Lustiga osebujan je i znamenit prinos shvaćanju snage koju su preživjeli morali pronaći u sebi i za vrijeme Holokausta i nakon njega. Lustig se u svojem obraćanju nije osvrtao na svoje uspjehe u karijeri, na sve što je prošao kako bi došao do samoga vrha svjetske filmske produkcije i dao svoj značajan obol toj industriji, ali i suvremenom filmskom poimanju Holokausta. U izlaganju je stao na 1945. godini, tek se kojom riječi osvrnuo na pojedine filmove gdje je pokušao prikazati tračak onoga doživljenog u ranom razdoblju svog života. Ipak, nije bilo moguće ne čuti tu, premda neizgovorenu, ali slušateljima jasno poznatu činjenicu da nam govori osoba koja je od krematorija Auschwitza, leševa Bergen-Belsena, nepojmljivog nehumanog tretmana prema njemu kao djetetu i Židovu, došla do milijunskih gledatelja koji prate njegova djela u hollywoodskoj produkciji.

Stil pripovijedanja je znakovit, jer premda govori o svome iskustvu, govori i za druge, za sve one koji nisu preživjeli. Govori pribrano, bez mržnje i patetike, pun suosjećanje za patnje drugih u logoru.

Ispovijest je iznijela apsurdne oprečnih situacija, ali ne dobra i zla, kao što često zna biti u životu, već patnje različitih ekstrema, svojstveno samo traumama magnitude Holokausta i, na žalost, Židovima. Nesnosna vrućina i smrad u vagonima na putu za Auschwitz, pa hladnoća, smrzavanje i umiranje na odlasku iz njega; prikrivanje masovnog ubijanja stotina tisuća ljudi u Auschwitzu, tisuće leševa na otvorenom u Bergen-Belsenu složene kao cjepanice za ogrjev; nehumanost i bestijalnost nacista, ponižavanja i napadi poljskih partizana na Židove nakon oslobođenja; to su tek neke od crtica iz sjećanja Branka Lustiga.

U svojem obraćanju Lustig je naglasak stavio na ono što svi trebamo i možemo naučiti iz Holokausta, kako bismo mladim naraštajima mogli pomoći u shvaćanju da se Holokaust uistinu dogodio, ali i stvarati društveno

ozračje da se takvo što više ne ponovi.

Svjedočenje je počeo kratkim prisjećanjem na odrastanje u Osijeku. Njegovo djetinjstvo bilo je prekinuto kada su zbog ustaških režimskih mjera protiv Židova trebali pobjeći.

Od Čakovca do Auschwitza i Bergen-Belsena

Branko se kao desetogodišnjak s majkom našao u Čakovcu gdje je upoznao nekoliko godina starijeg Ota Konsteina. Njihovi će se životi ispreplitati, s njime će biti deportiran u više njemačkih logora i, premda će ponekad gubiti kontakt, zajedno će se opet sresti na oslobođenju iz logora.

Naglasio je kako mu se sve što je proživio u Auschwitzu često čini „humanim u usporedbi“ s onime što je njegova obitelj proživljavala u ustaškom logoru Jasenovac. Poglavitito stoga što su počinitelji zločina u Auschwitzu, osim ubijanja za „kaznu“, masovna pogubljenja uvijek nastojali obavljati potajno i svakako bez znanja cijelog logora, dok se u Jasenovcu zločin nikada nije prikrijavao.

Prvi logor u koji je bio interniran bio je Auschwitz-Birkenau, u koji je s majkom stigao vlakom po nesnosnoj vrućini, bez vode, naguran s mnoštvom ljudi i bez ikakve informacije kamo ide.

Kada je 1942. s majkom stigao u Auschwitz, za Branka je počelo iskustvo koje je unatoč beskrajnoj nehumanosti i neprispodobivosti s ičim doživljenim, bilo protkano naizgled sitnim trenucima nečije pažnje ili pokojim podatkom koji su mu u konačnici pomogli da preživi. Tako je već pri izlasku iz vagona jedan od zatvorenika u prugastim odjelima, bez daljnjeg objašnjenja, majci i njemu rekao neka kažu da Branko ima 16 godina. Tako su i učinili, ne znajući da je upravo to bila dobna granica koja će ga odvojiti u logorske radne skupine umjesto poslani u sigurnu smrt.

U logoru je bio odvojen od majke, kojoj se gubi svaki

trag; iz Birkenaua je bio ponovo poslan u Auschwitz gdje je dobivao razna zaduženja. Zbog gladi i onemoćalosti sve se teže nosio sa svojom situacijom. Stariji logoraši pomagali su mu i štitili ga, ali uvjeti su bili sve teži.

S vremenom je bio prebačen u niz manjih logora nedaleko od Auschwitza pa je tako u sklopu jednog od manjih logora radio na farmi, na hranjenju pataka i zečeva, koje su uzgajali za logorsku stražu. Pružalo mu je to izravan pristup hrani te je s vremenom donekle ojačao.

Svih detalja trogodišnjeg zatočeništva, kaže, da se ne sjeća. Ali se jasno sjeća da su se pred samo oslobođenje čula saveznička bombardiranja, koja su se pomalo bližila logoru te kako su ih jednoga dana sve pokupili iz baraka te poslali na marš. To je marš koji će biti poznat kao „marš smrti“ jer su onemoćali logoraši već jedva hodali, a oni koji su sustali bili su usput ubijani.

Nakon dugog i iscrpljujućeg hodanja do nekog mjesta za koje nije posve siguran gdje je bilo, opet su ih ukrcali u vagon. Kao najmanji, tek 13-godišnjak, pao je na samo dno vagona. Sad je bila zima, hladnoća je bila nesnosna, a ljudi koji su bili povrh njega umirali su. Kada su ih ponovo iskrkali, sad već u Bergen-Belsenu, Lustig više nije mogao stati na svoju nogu, posve smrznutu u transportu.

Iskustvo Bergen-Belsena bilo je izuzetno potresno. Mrtvaci su ležali posvuda; najčešće su izglednija i mrtva tijela bila poslana na kupove poput drva za zimski ogrjev. Logor je bio prenapučen. U zimi pred samo oslobođenje, kada Lustig i stiže u Bergen-Belsen, logor je primio šest puta više ljudi nego je mogao, gotovo njih 60 000. Bilo zbog pretrpanosti ili zbog općeg nemara pred sami svršetak rata, hrane više i nije bilo. Ono malo kruha u skladištima bilo je namjerno zaraženo.

Iako logor nije imao plinskih komora, samo u razdoblju od siječnja do sredine travnja 1945. u logoru je umrlo 35.000 ljudi – od gladi, iscrpljenosti radom, bolesti i, pred sam kraj, epidemije tifusa koja je harala zbog izuzetno loših uvjeta u logoru.

U logoru Lustig više nije ležao na ležajevima punim

ušiju, jer zbog silne gužve nije bilo mjesta. Pred sam kraj je, prisjeća se, kao u polusnu čuo „nebesku glazbu“. Takvu glazbu nikada prije nije čuo. Pomislio je kako je umro i da je na nebu.

Bile su to gajde škotskih jedinica u britanskim postrojbama, koje su 15. travnja 1945. godine oslobodile logor. Odmah po oslobođenju premješten je u bolnicu na oporavak, gdje su mu spasili nogu.

U tjednima nakon oslobođenja u logoru je od bolesti i posljedica logorskog tretmana stradalo oko 28.000 ljudi. Britanske jedinice bile su prisiljene pokopati tisuće leševa, a Bergen-Belsen je postao najveći poratni logor za „raseljene osobe“ u Njemačkoj.

Nakon oslobođenja Lustig je slučajno sreo čovjeka koji je sabirao povratnike za Jugoslaviju i kojem je ispričao svoju životnu priču, na koju se čovjek iznenadio i rekao mu: „Sve što si mi ispričao kako si ovamo dospio i kako ti je majka stradala u logoru, isto mi je ispričala i jedna žena, ali je ona izgubila sina“. Podudarali su se svi podatci: od Osijeka do deportacije iz Čakovca, dob... bilo je jasno da mu je majka najvjerojatnije živa.

Lustiga su najprije po oslobođenju i puštanju iz bolnice preuzele poljske trupe, za koje je pogrešno pretpostavio da su jugoslavenske, ali su ga, shvativši da je Židov, izbacili u šumi. Tamo je opet nekom nenadanom podudarnošću na njega naišao džip sa zastavom na kojoj se jasno isticao *magen David*. Radilo se o židovskim jedinicama iz Palestine. Preuzeli su ga i uspjeli spojiti s majkom, s kojom se zatim vraća u Jugoslaviju.

Po povratku ih čeka drugi val teških iskušenja –

spoznaja o svima koji su iz njihove obitelji pogubljeni.

Iskustva iz logora ugrađena u filmove

Pri kraju svojeg izlaganja Lustig naglašava kako su pojedini prizori njegova života jasno utkani u neka od njegovih filmskih djela. Njegovo iskustvo iz logora ugrađeno je u *Schindlerovoj listi*, u kojoj je Stevenu Spielbergu pomogao na što vjernijem prikazu logorskih scena. Za tu produkciju Lustig dobiva i najveću filmsku nagradu - Oscar.

Sa Stevenom Spielbergom je nakon *Schindlerove liste* osnovao zakladu Shoah, koja je u svega nekoliko godina uspjela snimiti neprocjenjivo arhivsko blago za buduće naraštaje – 54.000 svjedočanstava preživjelih iz

Holokausta, a od toga su stotine svjedočenja iz Hrvatske. Sa suosjećanjem je osobno pregledavao svjedočenja Židova iz Hrvatske, slušajući potresne iskaze onih koji su preživjeli poput njega.

Hollywood se od samog početka poratnoga razdoblja bavi različitim temama iz Holokausta, a jedan od njegovih najvjernijih očevidaca je i njegov izuzetno uspješan producent – Branko Lustig. U svijetu prolaznih vrijednosti i povijesnog revizionizma vrijedno je čuti svjedočenje očevica; mlađi naraštaji moći će reći da su čuli iskaz svjedoka čija je autentičnost i kredibilitet neupitan.

Kristijan Lepešić

HOLOKAUST I PRAVEDNICI

U okviru obilježavanja 70-godišnjice Kristalne noći 10. studenoga Branko Lustig, nekadašnji logoraš nacističkih koncentracijskih logora, u prepunoj sinagogi ŽOZ-a ispričao je sjećanja na svoje djetinjstvo. Opisao je put koji je prošao od rodnog Osijeka, preko Čakovca do Auschwitza, Fuerstengrubea, “Dora - Mittelbau - Buchenwald” i konačno Bergen-Belsena gdje je oslobođen.

Ispričao je i čudesnu, sretnu okolnost što je u tom istom Bergen-Belsenu susreo svoju majku, koja je kao i on uspjela preživjeti strahote koncentracijskih logora.

Kada je riječ o Kristalnoj noći potrebno je dati kratki prikaz prilika u Njemačkoj od dolaska Hitlera na vlast.

Kako je to počelo? 30. siječnja 1933. Hitleru, koji je na čelu Nationalsocijalističke stranke, tadašnji predsjednik Njemačke maršal Hindenburg, dao je mandat za sastavljanje vlade. Sljedeće godine nakon Hindenburgove smrti, funkcije predsjednika države i vlade spojene su u jednu, u vođu - Fuehrera.

Čim su došli na vlast nacisti počinju provoditi plan “jedan narod, jedna država, jedan vođa”. Odbačen je Versajski mir, prestalo je plaćanje ratnih reparacija i počinju pripreme za rat. I već 1938. godine je krenulo - anšlus Austrije, zauzimanje Sudetske oblasti, zatim Češka postaje protektorat Reicha, Slovačka saveznik s kvislinskom vladom Tisoa. I konačno 1939. godine raspalom i osvajanjem Poljske otpočeo je Drugi svjetski rat!

Progoni Židova započeli su odmah po dolasku nacista na vlast. Još rujna 1935. godine stupili su na snagu tzv.

“Nuernberški zakoni” kojima su Židovima oduzeta građanska prava, a Zakonom o zaštiti njemačke krvi i časti zabranjeni su brakovi i izvanbračni odnosi Židova i arijevac. Kreće pljačka židovskih radnji, spaljivanje knjiga židovskih autora, bojkot židovskih trgovina, uklanjanje Židova iz državnih službi, sudova, škola, kulturnih ustanova itd.

Rezultat toga bilo je iseljavanje Židova. Do 1938. godine iselila se cca trećina od 350.000 Židova i oko 150.000 austrijskih Židova.

U noći između 9. i 10. studenoga 1938. godine započeo je pogrom Židova. Essesovci i drugi nacisti počeli su razbijati izloge židovskih trgovaca, paliti stotine sinagoga, ubijati Židove. 26.000 Židova završilo je u logorima.

Sve to je bio uvod u “konačno rješenje” židovskog pitanja u Europi, koje je završilo ubojstvom 6 milijuna Židova od njih 9 milijuna koliko ih je ukupno bilo u Europi.

Prošlo je 70 godina od Kristalne noći. Demokratski svijet nije zaboravio te strahote, pa su tako Ujedinjeni narodi 27. siječanj, dan kada je oslobođen koncentracijski logor Auschwitz proglasili Međunarodnim danom sjećanja na Holokaust.

Židovi nikada neće zaboraviti Pravednike

Osim onih koji su proganjali i ubijali Židove, bilo je i onih koji su riskirajući i često žrtvujući svoj život spašavali Židove. Zbog njih je prije 45 godina, 1963. godine u Izraelu osnovana komisija za proglašenje Pravednika

među narodima. Do danas je 22.000 osoba iz 44 zemalja svijeta proglašeno pravednikom.

Povodom izlaska knjige “Hrvatski pravednici” Miriam Steiner-Aviezer upravo na 70. godišnjicu stravične Kristalne noći i časopis “Globus” je pisao o tome. U feljtonu pod naslovom “Posljednji hrvatski pravednici” i s podnaslovom “Junaštvo u doba Holokausta; Hrvati zvani hrabrost” govori o Hrvatima koji su za vrijeme NDH spašavali Židove, riskirajući vlastiti život.

Njihovi novinari razgovarali su s nekoliko posljednjih živih junaka tih potvata, koje je Izrael proglasio Pravednicima među narodima.

Redakcija “Globusa” zaslužuje svaku pohvalu za taj feljton.

Kada je riječ o pravednicima ne može ih čovjek sve nabrojati, ali može se istaknuti onog u svijetu najpoznatijeg, njemačkog tvorničara Oscara Schindlera. Zahvaljujući Spielbergovom filmu “Schindlerova lista” on je postao poznat u cijelom svijetu, Kao producent tog sjajnog filma Branko Lustig dobio je svog prvog Oscara.

U svibnju ove godine, u 98. godini života preminula je gospođa Irene Sandler, Poljakinja koja je uspjela spasiti čak 2.500 židovske djece iz Varšavskog geta. Nevjerojatan je taj broj, a još nevjerovatnije je način na koji je ta neobično hrabra žena to izvela. Navodno je prerušena u bolničarku tijekom 1942. i 1943. godine kao djecu preminulu od tifusa, židovsku djecu prokrijumčarila iz Varšavskog geta. Isposlovala im je novi poljski identitet i našla im utočište u poljskim obiteljima, sirotištima i katoličkim samostanima. I o Irene Sandler u pripremi je nekoliko filmova. Jedan je njih trebao bi se zvati “Irenina lista”. Već 1965. godine ta hrabra žena proglašena je Pravednicom među narodima, a 1991. postala je počasna građanka Izraela. Poljska joj je 2003. godine dodijelila državni Orden bijelog orla, a Poljska i Izrael zajedno su ju kandidirali za Nobelovu nagradu za mir (koju je ipak dobio bivši američki potpredsjednik Al Gore).

Pravednikom može postati samo osoba nežidovskog porijekla, a takvih je bilo najviše: 6.066 u Poljskoj, 4.863 u Nizozemskoj, 2.833 u Francuskoj, 2.213 u Ukrajini, 455 u Njemačkoj, samo 124 u Rusiji itd. Kod nas u Hrvatskoj ima 102 Pravednika.

Svim tim hrabrim i humanim ljudima mi Židovi ostat ćemo vječno zahvalni i nikada ih ne smijemo zaboraviti!

Oto Konstein

Dječji seminar u Bečeju

Početkom prosinca održan je u Bečeju, nedaleko Novog Sada, četverodnevni dječji seminar na kojem je sudjelovalo 26-ero djece. Djeca su uglavnom bila iz Beograda, Osijeka i Novog Sada, a imali smo i dvoje djece iz Kikinde, kao i po jedno dijete iz Niša i Novog Bečeja.

Dobna granica bila je od 8 do 17 godina, ali imali smo i jedno dijete s nepunih 5 godina koje je doduše došlo sa svojom mamom, ali je sudjelovalo na gotovo svim radionicama. To je mala Sara Samokovlija iz Novog Sada, koja je do sada na sve seminare i kampove ispraćala svoje sestre i plakala što i ona ne ide. Nekoliko puta je čak sama spakirala stvari za put. Ali je uvijek ostajala kod kuće. Ovaj joj se put sreća osmjehnula, pa je i Sara osjetila okus dječjeg seminara.

Tema seminara bila je „Heroji iz židovske (jevrejske) povijesti“. Tako smo glumili Nou i pričali o njegovoj ulozi u povijesti, učili o Abrahamovom obiteljskom stablu; Mojsijev nam je „duh“ ispričao što se sve Mojsiju događalo tijekom njegovog života, Mirjam, Debora, Ruta i Estera su se svađale čije je herojstvo najveće i najznačajnije. Također smo se upoznali s velikanima vezanim za Državu Izrael, kao što su Teodor Herzl, David Ben Gurion, Golda Meir, Chaim Weizmann i Yitzhak Rabin. Nismo zaboravili ni heroje Drugog svjetskog rata – Hanu Seneš, Anu Frank i Mordehaja Anielewicza. Sve je to kroz igru i glumu napravljeno u bezbroj zanimljivih radionica, pa su djeca u vrlo kratkom vremenu naučila puno toga, a da nisu toga bila ni svjesna.

Obilježili smo i Šabat, zapalili svjećice, imali Šabat radionicu, pričali šabatne priče. Imali smo i Havdala, koja je nekima bila prva u životu.

Stigli smo i plesati, ići u kratku šetnju mjestom, okupati se u bazenu. Djeca su nam bila jako dobra, što je ovog puta bilo posebno važno jer smo Mina i ja bile jedine mamihe.

Ovom prilikom želim posebno zahvaliti Bošku, Nikoli i Filipu, polaznicima tečaja hadraha, koji su ovdje bili u ulozi haniha, ali su ulijetali kada god je bilo potrebno sa svojim idejama i mislim da su dokazali da će vrlo brzo biti kvalitetni madrihimi.

Iza nas je ostao prekrasan (produženi) vikend, prepun utisaka i lijepih sjećanja. Vidimo se na nekom od slijedećih seminara! Shalom!!!

Nives Beissmann

Sukot u Osijeku

Središnja proslava ovogodišnjeg Sukota Židovske općine Osijek odvijala se, kao i prethodne dvije godine, u Tikvešu, mjestu u Baranji. Ove godine nam se broj prisutnih znatno povećao - imali smo goste iz Subotice, Zrenjanina, Sombora, Beograda, Zemuna, Virovitice i Zagreba. Kada tome pridodamo i naše članove iz Osijeka, približili smo se broju od tristo uzvanika. Svojim prisustvom razveselio nas je i gospodin Nećak, predsjednik Saveza Jevrejskih opština Srbije.

Program je započeo odmah dolaskom gostiju u Osijek. Pred Općinom su čekali vodiči iz Turističke zajednice

i proveli su naše goste po samom centru grada i staroj jezgri – Tvrđi.

Po dolasku u Tikveš, nakon okrjepe, predsjednik naše općine Damir Lajoš je pozdravio prisutne. Slijedio je plesni blok naše grupe „Haverim Šel Izrael“, da bi nakon toga Tomi Halbror, naš dragi gost iz Subotice, posvetio suku i rekao nekoliko riječi o samom prazniku Sukotu.

Suku su izgradili polaznici Nedjeljne škole uz pomoć roditelja. To je „posao“ kojem se uvijek svi raduju, jer se uz zavlčenje po šikari i traženje materijala po šumi, svi dobro zabavljaju. Na kraju se suka ukrasila crtežima sedam biblijskih gostiju i voćem.

Došao je red i na ručak – naravno neizbježni fiš-paprikaš. Odmah nakon toga gitare se prihvatio Saša Kabiljo i dodatno nam uljepšao ugodno popodne.

Između opisanih događanja svi su se prošetali po Tikvešu, do Titova dvorca i još dalje, a djeca su se zabavljala igrajući nogomet i badminton. Vrijeme je bilo prekrasno, kao naručeno – sunčano i toplo, i definitivno je doprinijelo odličnom raspoloženju.

Nama je bilo prekrasno. Nadamo se i da su gosti otišli puni dojmova i zadovoljni. Hvala svima na posjetu i druženju! Vidimo se nagodinu!

Nives Beissmann

Izlet u Osijek i Tikveš

Osječka Židovska općina pozvala je sve (ili gotovo sve) općine bivšeg Saveza jevrejskih općina Jugoslavije. Sastanak je bio u Osijeku, a povodom proslave Sukota. Tako smo jedne nedjelje po divnom rano-jesenjem vremenu autobusom krenuli iz Zagreba.

U Osijeku su nas pred zgradom Židovske općine dočekali: g. Kohn i naša draga Klara Pinto, s još nekim članovima. Osječka Židovska općina po gostoljubivost i srdačnost svima nam je poznata. Nakon dočeka su oni pokretni posjetili osječku Tvrđu, a mi ostali „hokejaši“ sa štapovima i štakama sjeli smo na divnom toplom suncu, pijući kavu.

Onda smo ušli u naš autobus i da nam nije bilo g. Darka Fischera, vozili bismo se kao paketi, jer nam je Darko cijelim putem objašnjavao kamo se krećemo, kao i što se sve tamo događalo i što se sada radi. Za to zanimljivo objašnjenje g. Darku najljepše zahvaljujemo.

Stigosmo u Tikveš pod Suku, t.j. veliki bijeli šator sa stolovima i klupama. Bilo je tu Beograđana, Vojvodana, a naši domaćini Osječani zaista su učinili sve da bi nam bilo što ljepše.

A i nije prvi put! Članovi i uprava Židovske općine Osijek zaista zaslužuju svaku pohvalu i veliko, veliko hvala!

Šteta što naši nisu mogli doći! Riblji paprikaš bio je fin! Zabavni program s plesnom grupom te gitara i pjesma Saše Kabilja, našega miljenika, bilo je posebno zadovoljstvo!

Hvala našim Osječanima uz ponovno priznanje, za sve što čine, da naša zajednica, kao i nekada, zadrži svoja poslovična druženja.

Kol hakavod Osječanke i Osječani i toda raba!

Lea (Fuerth) Kriesbacher

U našem Domu Lavoslav Schwarz svakoga zadnjeg ponedjeljka slave se rođendani domara iz dotičnog mjeseca. Tako smo 24. studenoga proslavili 100. rođendan naše Natike.

100. ROĐENDAN NAŠE DRAGE NATALIJE - NATIKE MAJDER

Natika je aktivno djelovala u radu Ženske sekcije, poslije u Senior-klubu, iako je već imala dosta godina. Uvijek ljubazna, uvijek sprema pomoći - jednom riječju draga.

Svojim nećacima i nećakinjama uvijek je pružala podršku i sve što im je trebalo.

Na proslavi koju su odlično i za svaku pohvalu organizirale naše „djevojčice“ iz uprave Doma - na čelu s upraviteljicom gospođom Paulom Novak - a uz veliku podršku odličnog osoblja, kao gost došao je gradonačelnik Zagreba gospodin Milan Bandić.

Naš rabin Luciano Moše Prelević također je ukrasio ovu proslavu.

Naše domarke koje inače sudjeluju u zboru Doma otpjevale su lijepu čestitku.

A torte? Bilo je ih je toliko, da je i ostalo, a svi smo bili posluženi.

Glavnu ulogu ipak je odigrala Natikina obitelj, nećakinja dr. Jelica Pollak-Babić sa suprugom Žarkom, nećak Darko Majder, pranećakinja sa svojom malom bebom Rahelom, Natikinom prapranećakinjom.

A sada ću biti slobodna da navedem čitateljima Ha-kola i svoju čestitku:

Dragoj Natiki!

Kome je od nas uspjelo doživjeti stotu, uz sve životne radosti i po koju strahotu?

Našoj dragoj Natiki čestitamo od srca, veseli što smo tu s njom. Svaka iskra vrca!

Tu je i Kyra - učenica tvoja, koja želi sve najbolje - misao i želja je i moja!

Živjela nam Natika, tako lijepa i mila s nama i kraj nas - vesela nam bila!

Sve najljepše želje što život može dati od geri-kluba i Ženske sekcije jedva mogu stati!

Za to do "sto dvadesete" našim srcem svim ili to "po naški"- Ad mea ve esrim!!!

Tvoja

Lea Fuert-Kriesbacher

I ove je godine u Subotici održan drugi po redu Limmud keshet Ex-Yugoslavija na kojoj je sudjelovalo više od 300 sudionika. Od silnih predavanja, radionica, filmova, muzike, plesa i druženja sudionici konferencije nisu znali što bi prije učinili....

LIMMUD KESHET 2008

Piše: Dina Šosberger

Fotografije: S. Gusman i J. Ćirić

Dugo očekivani i još od leta pripremani, Drugi limud kešet ex-yu održan je u Subotici 21. do 23. novembra 2008.

Kako su se približavali poslednji dani prijava, tako je postajalo sve jasnije da je ono što su organizatori planirali daleko od realne situacije. Na listi je bilo 300 učesnika. Toliko interesovanje ni najveći optimisti među njima nisu mogli da predvide. Srećom kapacitet hotela bio je dovoljan da primi sve učesnike, a zaposleni ljubazni da boravak u Subotici učine prijatnim i nezaboravnim.

Osnova Limud konferencije je volonterski rad. Ove godine, volontera iz Beograda, Novog Sada, Subotice, Niša, Sarajeva i Zagreba bilo je tridesetak. Radilo se punom parom, ali je bilo i dovoljno vremena da se stari prijatelji

razbacani na sve strane druže, steknu nova poznanstva i sa Konferencije odu umorni, ali i vrlo zadovoljni. Učesnicima konferencije bili su u svako doba dana na raspolaganju. Uprkos velikom broju gostiju, odlično su se snašli i izneli ceo program. Za taj trud dobili su najlepšu nagradu: zadovoljstvo i osmehe učesnika konferencije koji su se jedino "žalili" što od bogatog izbora programa nisu mogli da se odluče na koji bi pre, pa im je žao što je Limud tako kratko trajao.

Ove godine učesnicima je ponuđeno nekoliko novih sadržaja: Bebi program (za decu do 7 godina), Dečiji i Tinejdž program, kao i Omladinski. Spektar predavanja proširen je u odnosu na prošlu godinu i obogaćen izborom na polju kulture.

Osvanuo je petak 21. novembar i sa njim su počeli da

stižu i prvi gosti. Sve je počelo vrlo veselo. Stigli su gosti iz Skoplja, Rijeke, Zagreba, Splita, Osijeka, Sarajeva, Niša, Beograda, Pančeva, Zemuna, Novog Sada, Zrenjanina, Kikinde, Sombora, Sofije, Londona, Izraela... svi toplo dočekani od Subotičana.

Više od 60 radionica i predavanja

Konferencija je svečano otvorena u Gradskoj kući govornika Roberta Sabadoša, predsednika JO Subotica, Aleksandra Nećaka, članka SJOS, Roberta Đerasija, predstavnika JOINTA i Jaira Fromera, zamenika ambasadora Izraela u Beogradu i prikazivanjem filma o Subotici i njenoj jevrejskoj zajednici.

Posle toga, preselili smo se u Jevrejsku opštinu Subotica, gde smo imali Kabalat Šabat. U subotičkoj sinagogi uz aškenaske melodije održana je tradicionalna molitva za Šabat koju je vodio Robert Kovač, a na spratu iznad za omladinu, decu i sve koji su se tako osećali, muzička grupa The Shuk priredila je muzički Šabat, sa učenjem i pevanjem melodija, molitvi i blagoslova. Svako je, dakle, imao priliku da dočeka Šabat na način koji njemu najviše odgovara ili da isproba novi.

Posle službe bili su Kiduš i malo predavanje o Parašat hašavua, nedeljnom odeljku Tore. Onda hotel, svečana Šabat večera, a potom prve radionice i predavanja.

Tokom ova dva dana učesnicima je ponuđeno više od 60 predavanja i radionica. U tom spektru svako je mogao pronaći nešto što ga zanima. Na polju umetnosti bilo je nekoliko predavanja, radionica, izložbi, prikazivanja zanimljivih projekata o tome kako povezati umetnost i judaizam u našim zajednicama. Iz oblasti muzike smo imali nekoliko radionica, na kojima smo slušali i pevali stare jevrejske pesme, ali i moderne izraelske melodije. Učesnici su mogli da uživaju u izraelskom plesu i uvere se da njegovim koracima nema ničeg nemogućeg. Ljubitelji filma mogli su se nagledati ostvarenja sa izraelskom i jevrejskom tematikom. Takođe, mnogi su mogli da uživaju i u predavanjima posvećenim književnosti, politici, judaizmu, arhitekturi, Izraelu itd.

Subota večer bila je nešto malo drugačije osmišljena. Odlučeno je da intenzivni dan bude završen nastupima

naših plesača i muzičara. Gosti su mogli videti tri grupe koje neguju izraelski ples. Svaka od njih oduševila je publiku koreografijama, muzikom i prelepim kostimima.

Nastupili su energični plesači iz Beograda, grupa Nahar Haesh, zatim plesna grupa Or Hašemeš, koja u svom sastavu ima članova iz Zagreba i Osijeka. Prikazala

je prelepu priču iz dela "Čekajući Mesiju". Sjajna muzika, izgled kostima i koreografije dočarale su život Jevreja u pustinji. Plesna grupa Maayan iz Novog Sada našla je, takođe, inspiraciju u Tori, ispričala jednu ljubavnu priču i kroz ples prikazala život Jevreja.

Izraelski muzički bend Shuk od tri muzičara, oduševio je učesnike. Na koncertu su pevane jevrejske tradicionalne pesme, pesme molitvi, autorske pesme kao i moderne izraelske. Teško je opisati atmosferu koja je vladala tokom koncerta koji je većinu digao na noge terajući ih da plešu i pevaju.

Za decu do sedam godina bila je posebno preuređena soba. Umesto kreveta - strunjača, a zidne slike i dvosed je zamenile su igračke, dečji crteži, društvene igrice... U svakom trenutku sa klincima je bilo bar tri vaspitača da sa njima crtaju, slažu pazals, gledaju crtaće, prikažu im u lutkarsku predstavu... Deca su imala i kreativne radionice gde su pravila minore i bukete cveća. Sa roditeljima i drugarima iz kluba u nedelju su sa uživanjem obišli Zoo vrt na Paliću. Bilo je dirljivo videti ih kako se lepo druže, bez obzira na jezičku barijeru, čak i jednogodišnji Emil iz Makedonije koga su svi zvali "moj mali drugar". Dečji i Tinejdž program išli su paralelno sa programom Limud-a. Deca su imala radionice iz oblasti umetnosti, muzike, plesa i judaizma. Takođe, postojale su i neke radionice, koje su bile namenjene roditeljima i deci.

Omladinskom programu prisustvovali su omladinci, koji pohađaju Hadraba koledž (školu za mlade vaspitače). Oni su pored redovnih hadraha radionica, ovog puta na

temu komunikacije i veštine slušanja, posećivali i program Limud-a. Prisustvovali su predavanjima i radionicama iz oblasti istorije, judaizma, muzike, umetnosti itd. Večeri su im bile slobodne, te su imali priliku da se međusobno druže i provedu malo vremena sa prijateljima koje možda dugo nisu videli. Limud konferencija je za njih bila novo i značajno iskustvo, koje će svima ostati u lepom sećanju.

Ove godine i Ambasada Izraela učestvovala je u program što je obradovalo sve učesnike. Ambasador Artur Kol, održao je predavanje o istorijskom razvoju odnosa dijaspore i Izraela. Ukazao je na promene tih odnosa od vremena pre stvaranja države Izrael i njenih mladih dana, kada je dijaspora intenzivno pomagala, do danas, kada Izrael ima priliku da pomaže njoj. Njegov zamenik Jair Fromer, proveo je sa limudašima vikend i održao predavanje - diskusiju "Sve što ste želeli da znate o Izraelu, a niste imali koga da pitate". Takođe, učesnici su imali priliku da vide nekoliko novijih Izraelskih filmova.

Bez njih ne bi moglo

Jevrejska opština Subotice, Savez jevrejskih opština Srbije, Robert Đerasi i JDC.

Predavači: Vladimir Andrlje i Sonja Elazar (Bosna i Hercegovina), Žana Mučeva iz Makedonije, Neda Wiesler i Željko Heimer iz Hrvatske, Ružica Galac-Popović, Tatjana Cvejin, Nevena Grković Bukvić, Mladenka Ivanković, Saša Gusman, Mirjana Lehner, Srđan Ćirić, Dina Dajč-Đilas, Dijana Štark-Radojković, Rabin Isak Asiel i Jelena Kalderon iz Srbije, Madlena Solomon Bali, Roza Moric Berger, Lidija Ilić Julzari-Velinova, Juliana Albert Farhi-Soloviova, Lina Filosof, Aleksander Leonidov, Edi Švarc, Joradan Petkov iz Bugarske, Laslo Zomer i Đerđ Harasti iz Mađarske, Stiv i Helena Miler iz Engleske i iz Izraela Mirjam Rajner, Ivan Čerešnješ, N.J.E. Artur Kol, Jair Fromer i muzički trio "The Shuk" - Joni Avital, Efi Amoujal i Ami Jares.

Volonterski tim: Marija Salom, Ela Rojnik, Mina Pašajlić, Liza Rojnik, Arpad Šite, Dejan Đerić, Maja Gusman, Danijel Bogunović, Andrea Štajner, Jovana Stojanović, Duško Štampalija, Ida Jovanović, Ruža, Katica, Đendika, Ana i cela ženska sekcija JO Subotice, Monika Liht, Dejan Viličić, Mina Gusman, Ana Alba, Ana Šnap, Jelena Čobanović, Lidija Milinković, Teodora Tasić, Jasna Ćirić, Blanka Nicević, Matea Dautović, Mila Stojanović, Tina Zekić, Dina Atlas, Igor Gabaj, Vera Mevorah, Marko Ulić i Dragana Đorđević.

Kordinator projekta bila je Dina Šosberger

Zagrebačka izdavačka kuća Durieux nedavno je objavila zbirku eseja i polemika našeg uvežnog člana i doajena Mirka Mirkovića. O knjizi i autoru piše Vesna Domany Hardy.

ŠTO MOŽE PISAC NA OVOJ VELIKOJ POZORNICI LUĐAKA

Ako odlučite pročitati eseje i polemike Mirka Mirkovića upravo objavljene u zbirci „Što može pisac na ovoj velikoj pozornici luđaka?“, otvorit ćete vrata velikom užitku čitanja, ali ne samo tomu. Osim zanimljivog izbora i širokog dijapazona na vječnu temu istinoljubivih pjesnika i književnika u sukobu s autoritativnim vlastima, svugdje iskričavo izbija autorova životna duhovitost, štoviše ponegdje prelazeći u satiru gogoljeva tipa, kao recimo u „Renesansa u Medvjediji“, satiričkoj priči, prvi puta hrabro objavljenoj 1965. godine.

Uz veliko umijeće i lakoću pisanja kakvi krasi ove eseje, kulturološke putopise, komparativne studije ili društvene polemike sakupljene u zbirci, njih četrdeset sveukupno, izbija na svakoj stranici rijetka čvrstina i nepokolebljivost autorova moralnog integriteta, ali i velika erudicija kakvom on metodološki osvjetljava svaku od izabranih tema.

Čitajući ovu jedinstvenu knjigu eseja požalit ćemo da pisac takva kalibra nije napisao još mnoga djela. No oni koji ga osobno ne poznaju, naći će odgovor u kratkom opisu njegova životna puta na kraju knjige. Između redaka i šturih podataka o godinama provedenima u zatvorima i logorima raznih režima koji su se izmjenjivali u ovim krajevima, čak kad smo ih i svjesni, shvatiti ćemo svu težinu političkih prilika koje mu dugo nisu omogućile slobodno izražavanje. No drugačije nije ni

mogao, a ovi eseji objavljeni tijekom dugih desetljeća u pojedinim časopisima, poglavito u Forumu, pokazuju da je ipak nalazio načina i da sva ta neproporcionalno teška kažnjavanja kojima je bio podvrgnut, uvijek djelujući na strani istine, nisu uspjela slomiti njegovo životno usmjerenje.

Kao mladić, razmišljajući vjerojatno pragmatički, Mirković se bio priklonio egzaktnim znanostima i prvo postao građevinski inženjer. No ni pragmatičko razmišljanje ga nije sačuvalo od samovolje vlasti te je već zatvorski režim iskusio u Kraljevini Jugoslaviji, prije njezine kapitulacije. Slijedile su godine ratnog zarobljeničtva u Njemačkoj, povratak i tragični gubitak porodice nastradale u Holokaustu i teško ponovno građenje i osmišljavanje egzistencije.

Zatim je tu kratka poslijeratna novinarska karijera da bi sve kulminiralo najstrašnijim godinama golootočkog kazamata. Tek je nakon svega Mirković ipak diplomirao na Filozofskom fakultetu da bi godine 1954., poslije svih nedaća, uplovio u mirnu luku Leksikografskog zavoda pod pokroviteljskom Miroslava Krleže, književnika kojem se oduvijek divio. Može se stoga reći da je sreća da je svoje golemo znanje Mirković imao prilike koristiti i prema potrebi proširiti, radeći dugo godina kao redaktor u takvoj enciklopedijskoj odnosno prosvjetiteljskoj instituciji.

Eseji o književnicima

U stvari zbirka i započinje autorovim bilješkama i kronologijom susreta i razgovora s velikim književnikom što je svojevrsni „homage“ Krleži, a istovremeno i dragocjeni prilog „Krležologiji“. Osim toga esejima o Heineu, Baudelaireu, Byronu, Russeau, Orwellu i drugim klasicima svjetske književnosti i misli, svojim originalnim postavkama ovo djelo predstavlja istinski doprinos hrvatskom fundusu studija komparativne književnosti.

Naime, samo jednom dobrom lingvistu, još jednoj vrlini ovog pisca, uspijeva proniknuti porijeklo ponekih

neispravnih percepcija i pogrešnih predodžbi o nekim djelima ili životima svjetskih klasika u nas. Kao primjer takva pogrešna tumačenja, Mirković se poslužio Matoševim interpretiranjem velikog engleskog pjesnika lorda Byrona. Matoš se Byronu divio, upravo kao i sam Mirković. Na prijelomu 19./20. stoljeća Matoš je u nas prvi prozborio o velikom engleskom buntovnom pjesniku. Ovdje analizom pisanja obojice pisca Mirković pokazuje kako je Matoševa interpretacija, temeljena na sekundarnim izvorima, upravo zbog toga bila potpuno pogrešna. No Mirković se tu ne zadržava samo na metodološkoj kritici sekundarnih izvora. Svojim izvršnim poznavanjem originalnog djela on daje vlastitu vrhunski

zanimljivu interpretaciju tog engleskog pjesnika dajući mu mjesto u svojoj galeriji revolucionarnih pjesnika čije dijela imaju trajnu vrijednost, i čije su premise u svakom sistemu primjenjive, kojima se i sam zajedno s nama divi i konačno čijem krugu bez daljnega i sam pripada. Tako je Byron oličenje hrabra pjesnika koji se pjevanjem istine sukobljava s postojećim poretkom, konvencijama, klasom ili društvenim prihvaćanjem nepravednog poretka. Takve ljude svaka autoritativna vlast vidi kao opasnost i nastoji ih se osloboditi bilo da ih se zatvara, na bilo koji način onemogućuje, ocrnjuje, izgoni ili dovodi samo do izgnanstva.

Takvi su njegovi likovi među ostalima i veliki njemački pjesnik židovskog porijekla Heinrich Heine, koji je samo nominalno prešao na protestantizam izjavom da je „krsni list ulaznica za europsku kulturu“ ili kakav je bio Rousseau čije tragove Mirković traži u bogatoj Ženevi, ili kakav je bio ruski pisac Zamjatin, pravi preteča Orwellove 1984. ili Huxleya. Uz njih je mjesto u toj galeriji Mirković opravdano dao i Charlesu Darwinu. S druge strane, zanosnog i znalačkog pristupa takvim svijetlim likovima, u eseju o Prosepru Merimeu Mirković nam oslikava drugu stranu te medalje, pisca kao dvorjanina, ulizice. Mirković se poslužio likom Merimea kao paradigmom kroz koju nam je prikazao konačnu dekadenciju i moralni pad pisca koji služi vlasti i voljan je radi materijalne dobrobiti sebe prodati.

Na kraju su tu objavljeni nedavni polemički radovi pisca koji se ustrajno oglašava svojim člancima o nekim negativnim pojavama u Hrvatskoj danas, u vrijeme kad se svjesno negira antifašističke postulate civiliziranog društva i kad se neoprostivo gleda kroz prste uskršavanju ili hvalospjevima zločincima nacizma i njihovim ustaškim sljedbenicima u Hrvatskoj.

I na kraju bilo bi lijepo kad bi ovaj pisac za svoje djelovanje dobio priznanja u Hrvatskoj kao što ih je dobiva na međunarodnom planu gdje je počasni član PEN-a.

©Vesna Domany Hardy

FILATELISTIČKA ZBIRKA “ISRAEL 2008” U ZAGREBU

Promidžbena filatelistička izložba “Odjeci svjetske filatelističke izložbe Israel 2008.” otvorena je početkom prosinca u izložbenom atriju hrvatskog Ministarstva mora, prometa i infrastrukture kao prisjećanje na Svjetsku izložbu održanu u Tel Avivu, od 14. do 21. svibnja ove godine.

Na Svjetskoj izložbi u Tel Avivu sudjelovalo je više od 70 zemalja koji su izložili više od 2.500 izložbenih vitrina s najboljim filatelističkim kolekcijama.

Na 20 izložbenih vitrina izlaže se šest cjelina - Svjetska filatelistička izložba “Israel 2008.”, Filatelističke izložbe u izraelskoj filateliji, Marc Chagall, Eseji Izraela, Izvadak iz generalne zbirke Izraela te tema “Judaica” u hrvatskoj filateliji.

Izložbu je otvorio izraelski veleposlanik u Hrvatskoj Shmuel Meïrom koji je rekao kako Izrael ove godine, uz 60. obljetnicu neovisnosti, slavi i 60 godina od objavljivanja prve izraelske serije maraka - 16. svibnja 1948., dva dana nakon donošenja Deklaracije o neovisnosti Države Izrael.

U prigodi otvorenja izložbe na pošti 10156 Zagreb (Prisavlje) u redovitoj poštanskoj uporabi bio je prigodan poštanski žig.

Izložbu “Odjeci svjetske filatelističke izložbe Israel 2008.” priredilo je Hrvatsko filatelističko društvo Zagreb.

Kulturno društvo Miroslav Šalom Freiberger predstavilo je krajem listopada u Židovskoj općini Zagreb remek-djelo velikog židovskog filozofa i jednog od najvećih srednjovjekovnih mislilaca, Mosesa Majmonida, "Vodič za one što dvoje", objavljeno u filozofskoj biblioteci zagrebačke nakladničke kuće "Demetra".

HRVATSKO IZDANJE MAJMONIDOVA "VODIČA ZA ONE ŠTO DVOJE"

Predstavljajući prvu od četiri knjige koliko ih sadrži ovo djelo, urednik knjige Dimitrije Savić istaknuo je da je Majmonid "Vodič" objavio 1190. godine. Djelo je napisano arapskim jezikom, što je Majmonida učinilo ne samo jednim od najvećih židovskih filozofa već mu je i osiguralo mjesto među najvećim misliocima Srednjega vijeka i među velikanima u povijesti filozofije uopće, dodao je. S izvornika na arapskom jeziku na hrvatski ju je preveo i opremio opsežnim predgovorom Daniel Bučan.

Knjiga "Vodič za one što dvoje" nastala je na uvjerenju kako filozofija, osobito ona Aristotelova u arapskoj inačici, otkriva istinu, a s obzirom da istina može biti samo jedna, moguće je i da se filozofijske ideje podudaraju s objavljenom židovskom religijom. Videći u metafizici i općenito u spekulativnoj teoriji sredstvo pomoću kojega čovjek stupa u vezu s djelatnim umom, i na taj način uspostavlja najpotpuniji odnos s Bogom, što je najviša svrha čovjekova, Majmonid filozofiju prepoznaje kao najpouzdaniji potporanj vjere, istaknuto je na predavljanju.

Majmonidovo djelo imalo je utjecaja i na muslimanske i kršćanske mislioce, napomenuo je Savić.

Rabin Luciano Prelević govorio je o vremenu nastanka ovoga djela, zlatnom dobu Španjolske od 9. do 12. stoljeća u doba arapske vladavine te je istaknuo kako je u to doba u Španjolskoj islam bio na vrhuncu, bilo je to vrijeme u kojem su nastala vrhunska umjetnička i književna djela, a osobito se razvio arapski jezik.

Urednik filozofske biblioteke Savić najavio je kako će preostale tri knjige "Vodiča za one koji dvoje" biti objavljeno do sredine iduće godine.

Majmonid (Moše Ben Maymon) poznat pod latinskim imenom Moses Maimonides, rodio se 1135. godine u Cordobi u maurskoj Španjolskoj, a preminuo je 1204. godine u Al Fostatu, u blizini današnjeg Kaira. U Cordobi je stekao opću i rabinsku izobrazbu, a zbog progona Židova pobjegao je u Maroko (1160. godine), a potom u Egipat. Od 1165. do smrti

živio je u Al Fostatu, gdje je radio kao liječnik (između ostalog osobni liječnik sultana Saladina) te kao predavač filozofije, teologije i medicine. Majmonid je bio najznačajniji židovski filozof srednjeg vijeka i jedan od najčuvenijih liječnika svoga vremena. Među Židovima poznat je kao Rambam, akronim od Rabin Moshe ben (sin) Maimona (RaMBaM), a imao je i arapsko ime Abu 'Imran Musä

ibn Maymun 'Ubaydullah. Ali ne samo da je, živeći u Al-Andalusu, pod vlašću Arapa, nužno imao i arapsko ime, on je - kako je napisao Maurice-Ruben Hayoun - bio čovjek koji je "mislio na grčkome, pisao na arapskome i molio se na hebrejskome".

Majmonid je Aristotela smatrao najvećim autoritetom i nastojao vjeru dovesti u sklad

s njegovim učenjem. Bio je najveći rabinski autoritet svog vremena, a utjecao je ne samo na židovsku filozofiju već i srednjovjekovnu skolastiku. Zbog pokušaja povezivanja židovske religije s antičkom filozofijom i određenih racionalističkih tumačenja, vjerski su fanatici osudili neka njegova djela, a proučavanje njegove filozofije zabranjivali

mladićima do 25. godine života.

O ugledu što ga je uživao svjedoči i službeno proglašena trodnevna žalost proglašena nakon njegove smrti u Al Fostatu gdje je živio i u kojoj su sudjelovali Židovi, muslimani i kršćani.

U prostorijama Židovske općine Zagreb, u organizaciji B'nai B'ritha Gavro Schwarz, održan je 27. listopada okrugli stol na temu „Djeca iz mješovitih brakova – Židovi ili ne?“ Zanimljiva tema zainteresirala je okupljene te se razvila žučna i burna rasprava.

DJECA IZ MJEŠOVITIH BRAKOVA – ŽIDOVI ILI NE?

Okupljene sudionike okruglog stola na početku rasprave pozdravio je predsjednik B'nai B'ritha Dani Deutsch te zamolio voditelja okruglog stola Darka Fischera, iz Židovske općine Osijek, da predstavi goste. U uvodnoj je riječi Darko Fischer istaknuo da se okrugli stol održava zbog jednakopravnosti svih sudionika i da bi se razmijenila raznolika mišljenja i stavovi u svrhu produbljanja, razumijevanja i tolerancije. "Odgovor na pitanje 'Tko je uopće Židov?' daje mogućnost širokih varijacija mišljenja i upućuje na okruglom stolu na razmjenu istih a ne nametanje i donošenje obvezujućih zaključaka", rekao je.

Izražavajući zadovoljstvo brojem okupljenih sudionika, Fischer je predstavio goste: rabine Pinchasa Zaklasa i Luciana Prelevića. Rabin Zaklas dolazi iz međunarodne organizacije Chabad Lubavich koja broji više od 5000 vrlo aktivnih i glasnih izaslanika, kako je objasnio sam rabin. Program, rad i mišljenja članova organizacije su mišljenja iz Tore, koja je "korijen svih mišljenja i rada ove organizacije", istaknuo je rabin Zaklas. Osnovna aktivnost je pomoć Židovima u svijetu da se probude i da im se pomogne na svaki način živjeti životom Židova, tj. živjeti svoje židovstvo. Posebno je istaknuo da je najveća stvar u ovoj organizaciji pokušati sklopiti što više židovskih brakova objašnjavajući da je nakon Drugog svjetskog rata mnogo obitelji razoreno i uništeno. Pozvao je da se učini sve što se može da se održi obitelji i ostvari

što više brakova između Židova, muškaraca i žena.

"Hitler je htio uništiti sve Židove, a mješoviti brakovi pomažu da se to ostvari i nakon Hitlera" rekao je rabin i nastavio: "Prva generacija djece iz mješovitih brakova jesu Židovi, druga generacija nisu i ne žive život po židovskim običajima, a nakon treće generacije nestaje židovski identitet". Zato se organiziraju sekularni programi za mlade Židove širom Europe, a sav rad je baziran na Tori, objasnio je.

Nakon uvodnih izlaganja razvila se vrlo zanimljiva diskusija sudionika okruglog stola s različitim stavovima i mišljenjima pa je voditelj Fischer u nekoliko navrata morao intervenirati svojim štapom kojim je šaleći se prijetio, nastojeći omogućiti svima zainteresiranima da iznesu svoje mišljenje.

Mira Altarac Hadji-Ristić rekla je da smatra da su mješoviti brakovi jedan od načina borbe protiv nacionalizma.

Oto Konstein je upozorio na problem prostora gdje su Židovi desetkovani i u usporedbi s Amerikom i Izraelom nemaju mogućnost izbora te im ne preostaje ništa drugo osim mješovitih brakova. Prema njegovu mišljenju, u vezi s djecom iz mješovitih brakova postoje tri slučaja: u prva dva slučaja djeca se opredjeljuju za jednu ili drugu stranu dok u trećem slučaju ostaju neopredijeljeni. U sredini gdje su židovske zajednice male, djeca iz mješovitih brakova u drugoj i trećoj generaciji gube židovski identitet. Iznimno

važnim Konstein smatra i djelovanje židovskih općina na djecu iz mješovitih brakova, koje im mogu pomoći da se opredijele za židovstvo.

Zanimljiva rasprava o tome tko je Židov

Kako je vrijeme odmicalo, sudionici okruglog stola suočili su se sa sve više i više pitanja. Na pitanje o broju mješovitih brakova u Hrvatskoj, rabin Prelević je odgovorio da ne želi brojiti mješovite brakove te da ne želi brojiti krvna zrnca, već ići dalje u maloj zajednici naglasivši još jednom da su svi članovi zajednice Židovi. S obzirom na različita mišljenja, o tom se pitanju puno govori i piše i u Izraelu. Poseban dojam ostavio je istup jednog sudionika koji je opisao svoj životni put i još uvijek prisutne dvojbe o osobnom identitetu. Svi sudionici su se složili da je iznio bit problema zadane teme kroz opis svog života.

Na pitanja Danija Deutscha: "Tko je Židov i kako netko, tko to želi, može postati Židov?", rabin Zaklas je odgovorio da je po Halahi Židov onaj komu su majka i baka Židovke te dodao da bez obzira na Halahu i onomu komu je otac Židov treba pomoći da postane Židov. Rabin Prelević je utvrdio da čak i kada prijeđe na drugu vjeru, Židov po majci ostaje Židov. „Jednom Židov, zauvijek Židov“, rekao je, te pri tome spomenuo pariškog nadbiskupa Jeana Mariea Lustigera (1928. - 2007.) koji je konvertirao na katolicizam.

Bilo koji čovjek koji prihvati sve obveze kao Židov ostaje Židov zauvijek. Raspravljajući o konvertizmu, oba rabina su istaknula da židovstvo nije misionarstvo.

Na aspekt pomodarstva u konvertizmu osvrnula se Mira Wolf rekavši da do toga dolazi uglavnom zbog Kabale i statusa u društvu, a ne zbog duhovnosti.

Neki od sudionika rasprave zagovarali su liberalniji stav, ističući da se religije razvijaju i unose novosti te da treba razmišljati liberalnije, posebice kada se radi o zajednicama gdje ima malo Židova i gdje je na stvari potrebno gledati s više širine i tolerancije.

"Neka svatko nađe definiciju židovstva u sebi", poruka je rabina Prelevića. Tim je riječima završen okrugli stol.

S obzirom na zanimljivu temu i zainteresiranost sudionika i bez obzira na štap voditelja okruglog stola najavljena su nova predavanja i okrugli stolovi s novim zanimljivim temama.

Nataša Maksimović Subašić

IZLOŽBA BRUNE MASCARELLIJA U ŽOZ-U

Izložba retrospektivnih i recentnih radova hrvatskog slikara Brune Mascarellija otvorena je u studenome u Galeriji "Milan i Ivo Steiner" u Židovskoj općini Zagreb.

Na izložbi su izložene 22 slike, nastale u radobljju od 1961. do 2008. godine, većinom u tehnikama ulja na platnu i na šperploči te akrila na platnu i šperploči.

Otvarajući izložbu akademski slikar i akademik Đuro Seder istaknuo je kako je izložen "maleni segment golemog opusa Brune Mascarellija, rovinjskog, ali i svjetskog slikara".

Riječ je o umjetniku koji svoje slikarstvo gradi na najboljoj tradiciji zapadnog moderniteta, koristeći impulse velikih majstora moderne. Kako je kazao Seder, Mediteran je za Mascarellija izvor umjetničkog nadahnuća što se posebno vidi u njegovim brojnim inačicama istarskog pejzaža.

"Rovinj je mjesto odakle Bruno Mascarelli uvijek iznova kreće u pohod na svjetske prostore i galerije, da bi se u Rovinj uvijek ponovno vratio", dodao je.

Govoreći o slikarevu umjetničkom opusu Seder je naglasio golemu energiju i kreativnost Mascarellija, koji od 1952. godine radi u Italiji, Poljskoj, Francuskoj, Austriji, Brazilu, na Bliskom istoku i drugdje, izlažući samostalno i na skupnim izložbama u cijelome svijetu.

Bruno Mascarelli rođen je 1926. godine u Sarajevu. Zagrebačku umjetničku akademiju upisao je 1948. godine, a prvi javni nastup imao je godinu dana kasnije u sklopu izložbe studenata zagrebačke akademije.

Iako radi i izlaže u cijelome svijetu, Mascarelli od 1950. godine ostaje trajno vezan uz Rovinj, gdje je 2006. godine dobio nagradu za životno djelo. Mascarelli je poznat kao začetnik Rovinjske likovne kolonije, a dobitnik je brojnih hrvatskih i svjetskih nagrada za slikarstvo i grafiku.

Prije 64 godine, u razdoblju između 6. i 8. studenoga 1944. godine ubijen je zajedno s još dvadeset logoraša poznati mađarski pjesnik Miklos Radnoti. Tim povodom u ŽOZ-u je 11. studenoga KD Miroslav Šalom Freiburger organiziralo hommage Miklosu Radnotiju.

MIKLOS RADNOTI - PJESNIK UBIJEN U HOLOKAUSTU

Gosta, dobitnika prestižne mađarske nagrade "Radnoti" predstavio je Živko Gruden, koji je u svojoj uvodnoj riječi naglasio da vezu diplomacije i pjesništva predstavlja upravo dr. Stanko Nick, bivši hrvatski veleposlanik u Budimpešti čija je jedna od dvije objavljene knjige "Leksikon diplomacije" predstavljena prije deset godina u ŽOZ-u.

Prestižna nagrada "Radnoti" dodjeljuje se za izuzetan doprinos u borbi protiv rasizma, antisemitizma i svih vidova netolerancije. Mađarski Savez antifašista (MEAS) tu je nagradu ustanovio 2001. godine i svake godine je dodjeljuje dvanaest ličnosti: novinarima, javnim radnicima i umjetnicima. Godine 2005. nagradu je dobio dr. Stanko Nick kao drugi ne-Mađar i prvi strani diplomat.

Saznanja dr. Nicka o Radnotiju, prije dodjele nagrade, po vlastitim riječima bila su vrlo skromna i svodila su se na školu i trg koji su nosili ime ovog pjesnika ubijenog u Holokaustu. Nakon dodjele nagrade dr. Nick se zainteresirao za njegovu poeziju i postao njezin veliki štovatelj. Pod motom "jedna slika govori više od tisuću riječi" dr. Nick je pokazao slike Radnotija kao mladog pjesnika.

Miklos Radnoti je rođen 5. svibnja 1905. godine u Budimpešti u židovskoj obitelji. Pri porodu su umrli njegova majka i brat mu blizanac a u 12. godini umro mu je i otac. Brigu o odgoju i školovanju preuzeo je ujak. Radnoti rano počinje pisati stihove često spominjući smrt, očigledno obilježen potresnim događajima iz svog djetinjstva. U pjesmama "Poput bika" i "Portret" koje je pročitala Vlatka Bjegović govori o svojoj smrti koja ga je kao mladog okupirala.

Godine 1935. ženi se simpatijom iz rane mladosti kojoj posvećuje sve svoje lirske pjesme. Objavio je samo jedan kratki prozni tekst pod nazivom "Smrt blizanaca".

Vrlo brzo uviđa u kakvom nesavršenom i surovom svijetu živi. U Parizu se povezuje s lijevo orijentiranim

intelektualcima i u tim burnim godinama sagledava opasnosti od dolazećeg naci-fašizma i odmah se jasno opredjeljuje. Aktivno sudjeluje u protestu protiv svirepog ubojstva španjolskog pjesnika Federica Garcie Lorca. Pred početak Drugog svjetskog rata se zainteresirao za kršćanstvo, pokrstio se 1943. godine, ali mu to nije spasilo život. Mađarske vlasti su ga uhitile i deportirale u radni logor kraj Bora u Jugoslaviji.

U pjesmi "Isforsirani marš" piše o nekoliko stotina kilometara koje je s ostalim logorašima propješačio preko Beograda za Mađarsku. Sve koje bi zaostali ili pali na licu mjesta ubijali su "strelasti križevi" (mađarski pandan kukastih križeva). Miklos Radnoti je strijeljan na obali rječice Rapca nedaleko od mađarsko-austrijske granice. Nakon rata je iskopano i identificirano njegovo tijelo s bilježnicom u džepu i zapisanim pjesmama "Isforsirani marš".

Nakon što je primio nagradu, dr. Nick je posjetio i upoznao njegovu udovicu gđu. Fani Radnoti u Budimpešti, dostojanstvenu i lucidnu u njezinim devedesetim godinama.

Pokraj Bora na mjestu nekadašnjeg logora podignut je spomenik Radnotiju, ali taj je spomenik. 2001. ukraden, pretpostavlja se iz prozaičnog razloga - metala. Spomenik, djelo kipara Varge, ponovo je postavljen tri godine poslije u središtu Bora.

Na kraju predavanja dr. Nick ukratko se osvrnuo i na prilike u Mađarskoj četrdesetih godina kada je ona bila dio Hitlerovske vojne i političke mašinerije. Unatoč tomu Mađari su imali dobro organiziran i prilično brojantifašistički pokret kojemu je pripadao i Radnoti čiju je pjesmu "Nebo se pjeni" na kraju pročitala Vlatka Bjegović.

Nataša Maksimović Subašić

U prostorijama ŽOZ-a 18. studenoga Kulturno Društvo Miroslav Šalom Freiburger organiziralo je prvo od tri predavanja posvećena židovskim glazbenicima u američkom jazzu i popularnoj glazbi. Čitav ciklus predavanja nazvan je „Od Gershwin do Dylana“

ŽIDOVI U AMERIČKOM JAZZU I POPULARNOJ GLAZBI

Kroz taj muzički užitak vodio nas je dr.sc. Ivan Bauer, lingvist poznat i kao plodni autor mnogih radio-drama izvedenih na Hrvatskom radiju. Ovaj vrstan poznavalac jazza je u djetinstvu dobio gramofonsku ploču orkestra Glenn Millera i postao zaljubljenik u jazz od malih nogu.

Ciklus se sastoji od tri predavanja, tako će drugo predavanje biti organizirano u veljači, a treće u travnju.

Svi glazbenici toga doba su uglavnom bili prva generacija doseljenika rođenih na američkom tlu, gdje je povijest Židova povezana s valom imigracije iz Europe npr. 80-ih godina 19. stoljeća iz tadašnjeg Ruskog Carstva. Krajem 19. stoljeća ta glazba doživljava vrhunac popularnosti i poznata je kao „era Big Banda“. Temelji se na klecmeru – tradicionalnoj židovskoj glazbi Poljske, Češke i Rusije.

Godine 1924. skladbama „Rapsodija u plavom“, „Amerikanac u Parizu“, „Porgy i Bess“ slavu je postigao George Gershwin. Rođen je pod imenom Jacob Gershowitz u Brooklyn u New Yorku.

Između velikog opusa filmske glazbe i brojnih evergreena koje je Gershwin skladao dr. Bauer odlučio se

Dinah Shore

za njegove tri skladbe: „Imam ritam, imam muziku“, „Zagrli me draga“ i „Magloviti dan u Londonu“. Gershwinov život prekinut je u 39. godini života.

Djevojku s američkog juga Dinah Shore dr. Bauer je predstavio skladbama: „Čovjek koga volim“ i „Ne ostavljaj me tatice“. Iz četiri desetljeća njene uspješne karijere ostali su i

nezaboravni dueti s Ellom Fitzgerald i Frank Sinatrom.

Evergreeni i dalje očaravaju publiku

Benny Goodman je ušao u sve važnije enciklopedije širom svijeta poznat po vrhunskoj klarinetskoj tehnici i swingerskom stilu. Prozvan je kraljem swinga a 1938. godine koncert u Carnegie Hallu za mnoge je najznačajniji događaj u povijesti jazza. Rođen je u Chicagu kao Benjamin David Goodman (izvorno prezime Gutman). Jednom prilikom na koncertu „kralja swinga“ plesalo je 4. 000 ljudi. Dr. Bauer predstavio je njegova tri standarda: „Zaplešimo“, „Plešući u ritmu swinga u Sevilji“ i „Kampiranje na jugu“.

Jedna od najpoznatijih pjevačica jazza 40-ih godina bila je Helen Forest rođena kao Helen Fogel u Atlanti. Njeni najznačajniji nastupi bili su s Bennyem Goodmanom. Karakteristično za glazbu tog doba je da su plesni orkestri bili u prvom planu. Uživali smo slušajući je u skladbama: „Kockajući se s ljubavlju“, „Začarana“ i „Kad sunce izađe“.

U Chicago se rodio Mel Torme – „baršunasti glast“ kako su ga zvali. Rođen kao Melvin Howard Torme (izvorno prezime Torma) jedan je od najvećih jazz pjevača. Njegova „Christmas Song“ postala je najpopularnija božićna pjesma. Slušali smo ga u skladbama: „Budiš moje

Benny Goodman

Mel Torme

osjećaje“, „Ljubav je sve što ti mogu dati“, „Ne šapći“.

Kitty Kallen rođena je u Philadelphiji. Iako je vječni hit „Pretty Kitty“, kako su je zasluženo zvali „Bésame Mucho“ dr. Bauer se odlučio za skladbu „Počinje mi svitati“.

Buddy Rich tj. Bernard Rich iz Brooklyna svojevremeno je smatran najvećim svjetskim bubnjarem. Uspješno je nastupao sa svojim orkestrom punih 20 godina. Čuli smo njegovu virtuoznost u skladbi „Ljubav na prodaju“.

Večer je zaključena s Gershwinovim evergreenom

„Netko me voli“.

Obrzirom da je riječ i o plesnoj glazbi, dr. Bauer je podsjetio i na jednog od petero braće Marx, popularnog Groucho Marxa i njegovu dosjetku: „Toliko te volim da bih mogao plesati s tobom dok se krave ne vrate kući. Ali kad bolje razmislim, plesati ću sa kravama dok se ti ne vratiš kući.“

Veselimo se ponovnom susretu u veljači!

Nataša Maksimović Subašić

Na već tradicionalnoj manifestaciji predstavljanja kulturnog stvaralaštva nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj početkom studenoga u zagrebačkoj koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski i ove su godine židovsku manjinu predstavljali plesna skupina Or haŠemeš i muzički sastav Jewsers.

PLES I PJESMA - SPONA ZA NASTAVLJANJE TRADICIJE

U kojoj je mjeri narodni ples i pjesma spona potrebna za nastavljanje vlastite tradicije, samim pripadnicima nacionalnih manjina s jedne strane, a za razumijevanje i široj zajednici potvrđuje iz godine već jedanaesti puta manifestacija „Kulturno stvaralaštvo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj, koja se pod pokroviteljstvom Vlade Republike Hrvatske održala 9. studenoga ove godine u koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog u Zagrebu.

Bila je to kao i dosad ponovno prilika da sedamnaest nacionalnih manjina koje žive i rade u Republici Hrvatskoj pokažu svoju različitost i to ne samo u bogatstvu boja nošnji, karakterističnih za pojedinu etničku skupinu, nego i drugačijem načinu razmišljanja. Pjesmom i plesom članovi svake zajednice održavaju vezu s matičnom zemljom i jezikom te na svojstven način izražavaju pojedinosti koje drže važnima i zanimljivima. Za neke su to trenutci iz povijesti matične zemlje, dok se drugima važniji čine dijelovi vjekovne tradicije, koju su sa sobom ponijeli i brižno je do danas u drugom okruženju čuvaju.

Sa zadovoljstvom se može ustvrditi da to važi i za židovsku zajednicu. Iako suočena s poteškoćama oko jedinstvenog izraza s obzirom da židovski narod nije imao sreću da se razvija na svojoj zemlji, već se tijekom dvije tisuće godina boravka u tuđini morao truditi kako bi skladno živio s okolinom koja mu je pružila utočište a da pritom očuva vlastiti identitet, židovska je zajednica sa svoja dva predstavnika, koji se unatrag nekoliko godina

na nastupima uzastopno izmjenjuju, muzičkim sastavom Jewsers, i plesnim ansamblom Or haŠemeš, održala prepoznatljivost.

Or haŠemeš za svaki nastup bira priču

S obzirom da je Država Izrael upravo proslavila svoj tek šezdeseti rođendan, pa je tako folklor, narodni ples, u njoj kategorija koja se ne može nikako uspoređivati s ostalim nacijama, jer je tek u procesu stvaranja, plesana

skupina Or haŠemeš, sjaj sunca, za svaki svoj nastup (na manifestacijama u Lisinskom ih je do sada bilo osam)

bira priče, te ih izvodi u pripadajućim kostimima, iz pojedinih vremenskih perioda i određenog geografskog prostora gdje su Židovi živjeli i ostavili svoj trag.

Dosadašnji su se nastupi redali kako slijedi: *Doček Šabata* (1998.), *Plesovi izraelskih pionira* (1999.), *Rabinska škola* (2001.), *Prolazak Beduina* (2002.), *Kraljica Ester* (2004.), *Čekanje Mesije* (2006.),

Ove je godine izabran odjeljak iz 4. Mojsijeve 13, te prema tome nastup nazvan „*I bijehu poslani u Kanaan, zemlju meda, mlijeka i divovskih plodova*“, a najava, koja se čita dok na velikom platnu stoji logotip Židovske općine Zagreb, a koju je za tu priliku napisala je Dr.sc Naila Celibašić, stručni suradnik za program, je glasila: „*Gospodin zapovijedi Mojsiju da pošalje plemenske glavare, njih dvanaestoricu, u izvidanje kanaanske zemlje koju daje Izraelcima. Bijaše to zemlja meda i mlijeka i bogatih plodova. Kad se vratiše, izvjestiše o tome Mojsija, ali kazaše i kako je jak narod koji ondje živi, gradovi su utvrđeni i veliki, ljudi su krupna stasa, a ima i divova. To uplašila narod izraelski. Jedino Jošua i Kaleb, koji bijahu među onima što su izvidali zemlju, razderaše svoju odjeću i zatim rekoše zajednici izraelskoj: Nemojte se buniti protiv Boga. Ne bojte se naroda one zemlje: ta on je zalogaj za nas. Oni su bez zaštite, a s nama je Gospodin*“.

Ono što čini sve te različite nastupe zajednički prepoznatljivima, a što se moglo čuti i u komentarima

Naša plesna skupina Or haŠemeš marljivo nastupa i svojim plesom širi židovsku kulturu i tradiciju. Na jednom od nedavnih gostovanja u Banjoj Luci saznali su da će se u tom gradu uskoro graditi sinagoga...

U OČEKIVANJU MESIJE

Pod nazivom *U očekivanju Mesije* plesna je skupina Or haŠemeš još 1999. godine započela sveobuhvatan rad, koji se odnosi s jedne strane na što bolje upoznavanje samih učesnika sa židovskom kulturom i tradicijom, a s druge pak strane na ukazivanje javnosti o postojanju brojnih srušenih ili devastiranih židovskih hramova, od kojih su danas većina samo nijemi svjedoci nekadašnjeg bujnog židovskog života.

Nadahnutim, uglavnom vedrim plesnim nastupima u potki kojih je uvijek priča (iz nekog perioda i nekog od brojnih geografskih područja gdje su tijekom dvije tisuće godina obitavali Židovi) u i ispred prostora bivših sinagoga plesna grupa pod motom „Ako se svi Židovi uhvate za ruke, ubrzo će dolazak Mesije“, daje svoj

publike kao: *Židovi su uvijek nekako drugačiji od ostalih*, moglo bi se pripisati jednoj činjenici da plesna grupa izuzetno mnogo posvećuje pozornost obrazovanju učesnika.

Za razliku od muzičkog sastava Židovske općine Zagreb Jewsers, kojeg čine vrhunski profesionalci čiji nastupi su neupitno vrhunske razine, plesači u skupini su amateri, i s njima nije jednostavno postići željeno. Njihove neminovne nespretnosti u koracima, nekad čak na granici sirovosti, dobro su došle, kako bi dočarala autentičnost učestvovanja u plesu običnih ljudi iz biblijskih vremena, a poznavanje teksta i uživljanje u povijesne okolnosti, pridonosi nastojanju da se postigne osjećaj svetosti prilikom izvođenja plesa, jer već su rani proroci plesali u skupinama noseći glazbala, a plesali su bosu kako bi ostvarili jedinstvo sa Svetom zemljom.

uniformiranost već podržava vlastiti izraz pa čak i improvizaciju, kroz dulji period čini od njih zajednicu opuštenih i razigranih izvođača.

Na Koncertu Kulturno stvaralaštvo nacionalnih manina u Republici Hrvatskoj u sklopu plesne grupe Or haŠemeš osim sudionika iz Židovske općine Zagreb, nastupili su, kao i ranijih godina, plesači Židovske općine iz Osijeka.

N. W.

skroman doprinos u osvještavanju zajednice.

Ovih smo dana na ponovljenom nastupu s navedenim namjerom saznali za jedan značajan pomak: Jevrejska opština Banja Luka je s Gradskom upravom Banje Luke potpisala povijesni ugovor o zamjenskoj parceli za izgradnju židovskog kulturnog centra sa sinagogom (zamjenskoj, iz razloga jer je nekadašnja sinagoga bila u strogom središtu, ali i ova parcela vrlo je blizu).

„*Na prostoru Bosne i Hercegovine jedino su u Banjoj Luci i Sarajevu postojale dvije jevrejske općine koje su imale izgrađene hramove i u punoj mjeri funkcionirale samostalno od osnivanja do početka Drugoga svjetskog rata. U Banjoj Luci su tako bile dvije jevrejske općine, dvije sinagoge, dva rabina i jedno zajedničko groblje*“ saznajemo iz nove knjige *Hronika jevrejske opštine Banja Luka*, Dr. Jakova Danona.

Sefardi i Aškenazi u Banjoj Luci

Prvi Židovi u Banjoj Luci su bili Sefardi ali ubrzo se nastanjuju i Aškenazi. Osim trgovine veliki su doprinos razvoju grada na Vrbasu dali u svim sferama društvenog i kulturnog života svojim obrazovanjem, upornim radom i zalaganjem. Život zajednice bio je u stalnom usponu, a zahvaljujući progresivnim studentima koji su svoje akademsko obrazovanje stjecali u Beču došlo je u 20. stoljeću i tu do buđenja nacionalne svijesti koje je rezultiralo osnivanjem udruženja cionista.

Sefardska sinagoga podignuta je već 1880. godine, dok je aškenaski hram iznimne ljepote izgrađen 1900.-1902. godine, a prestaju s radom i nestaju u periodu Holokausta zbog stravičnih pogroma Židova od strane fašističkog režima.

Sefardski je Kulturni dom 1941. godine pretvoren u gostionicu s javnom kućom pod imenom *Linda bar*, sve do svibnja 1944. kada je u savezničkom bombardiranju srušen. Aškenaski je pak hram pretvoren prvo u konjušnicu, a kad poslije rata nadležnost preuzimaju mlade partizanske snage 1950. godine, prostor preuzima tvornica kožnih proizvoda *Jadranka*, a poslije metalsko poduzeće *Univerzal*.

U katastrofalnom potresu koji je zahvatio Banju Luku 1969. godine definitivno se ruši i briše s lica zemlje bez ikakva spomen obilježja. Od tada se u Banjoj Luci više ne spominje bogomolja i ne čita Tora.

Prema dostupnim podacima početkom 1941. židovska zajednica u Banjoj Luci broji oko 450 članova da bi iz

rata 1945. izašlo svega 70 živih. U rasponu od 1945.-90. broj se kreće od 40-25 i stalno se smanjuje. U posljednjem desetljeću nakon nedavnog rata dolazi međutim do neočekivanog buđenja svijesti o nacionalnoj pripadnosti i želje za potvrdom vlastitog identiteta pa sada zajednica ponovo broji 80 članova.

Plesna grupa Or haŠemeš počela je suradnju već 2000.

godine s predsjednikom Jevrejske općine Banja Luka, a intenzivno druženje počinje kada su 2001. po prvi put mladi predstavnici sudjelovali na plesnom seminaru kojeg je Or haŠemeš organizirao u Pirovcu. Od tada vrijedni entuzijasti Vojislav Olujić- Bato i Sanja Katan postaju stalni pridruženi članovi grupe te zajednički nastupaju u Zagrebu, Rijeci, Sarajevu, Primoštenu i Beogradu.

Zahvaljujući Dr. Jakovu Danonu redaju se brojni susreti i komemoracije u Banja Luci sve do redovnih sudjelovanja (od 2006. godine) na etno festivalu u organizaciji Grada Banje Luke gdje već nekoliko godina imamo mogućnost ravnopravno s ostalim manjinama zastupljenim u Republici Srpskoj iskazati svoja etnička obilježja i vjerska uvjerenja.

Sljedeći će se nastup, nadamo se, odigrati na prostoru gdje će započeti gradnja Židovskog kulturnog centra i tada ćemo biti u mogućnosti promijeniti dosadašnje ime u novo *DOLAZAK MESIJE!* Mazel Tov!

N. W.

Ovogodišnja zemlja partner na 31. međunarodnom sajmu knjiga i učila u Zagrebu bila je Izrael, a izraelsko veleposlanstvo u Zagrebu i na taj je način obilježilo 60. godišnjicu Države Izrael. Interliber se na Zagrebačkom velesajmu održavao od 12. do 16. studenoga.

IZRAEL – ZEMLJA PARTNER NA INTERLIBERU

Interliber je otvorio ministar kulture Božo Biškupić koji je, nakon obilaska Sajma knjiga i učila rekao da posebno pozdravlja što je ove godine zemlja-gost Država Izrael, koja slavi 60. obljetnicu osnutka.

Uspješan nastup Izraela na Interliberu

Zadovoljni smo ovogodišnjim nastupom naše zemlje kao partnera na 31. međunarodnom sajmu knjiga i učila Interliberu, izjavila je na završetku Interlibera savjetnica u Odjelu za kulturu i odnose s javnošću izraelskog veleposlanstva Mirjana Šljaj Froelich, napomenuvši da će sljedeće godine pojačati svoj nastup na tome zagrebačkom sajmu knjiga, a istodobno je ocijenila kako će nastup Izraela kao zemlje partnera na Interliberu zacijelo pojačati izraelsko-hrvatsku kulturnu suradnju.

“Proširivat ćemo suradnju i međusobnu razmjenu knjiga”, rekla je, dodavši kako se nada da će to omogućiti prijevode izraelskih autora na hrvatski jezik i obrnuto.

Mirjana Šljaj Froelich je podsjetila da je Izrael zemlja s prosječno najvećim brojem novoobjavljenih knjiga, ističući kako se u Izraelu godišnje objavi više od pet tisuća novih naslova.

“Izraelski nastup na sajmu omogućuje široj publici upoznavanje s izraelskom literaturom”, rekao je ministar, dodavši kako će predložiti hrvatskim izdavačima zajednički nastup na sajmu knjiga u Izraelu te potaknuti da se razmotri mogućnost da Hrvatska bude na tamošnjem sajmu zemlja-partner.

Govoreći u ime zemlje gosta izvanredni i opunomoćeni veleposlanik Države Izrael u Hrvatskoj Shmuel Meiom

je podsjetio kako se u Izraelu godišnje objavi 4 tisuće novih naslova.

“Izrael je narod knjige, a Biblija je najveći bestseler u povijesti”, rekao je Meiom podsjetivši na raznolikost suvremene izraelske književnosti.

Na ovogodišnjem Interliberu predstavljeno je 290 izlagača, od čega 206 domaćih i 84 inozemna.

Na 15.600 četvornih metara izložbenog prostora, svoje knjige predstavili su izlagači iz Austrije, Belgije, BiH, Crne Gore, Irana, Izraela, Njemačke, Poljske, SAD-a, Srbije, Španjolske i Velike Britanije.

Na Interliberu je predstavljeno i novo izdanje židovske svete knjige Talmud, koji je posljednji put u Hrvatskoj izašao prije 26 godina.

Posjetitelji Interlibera mogli su se tijekom održavanja sajma upoznati i sa židovskom glazbom i filmom.

Tijekom Interlibera zabilježen je i incident kada je na štandu Iranskoga kulturnog centra prodavana knjiga “International Jew” Henryja Forda. Riječ je o reprintu knjige, u originalu objavljene dvadesetih godina prošlog stoljeća, u kojoj se Židove optužuje da posredstvom novčarskih institucija žele zavladata svijetom.

Knjiga je nakon protesta Izraelskog veleposlanstva uklonjena, a voditelj “Interlibera” Jakša Depolo rekao je da je ta knjiga bila izložena i na ovogodišnjem sajmu u Frankfurtu, ali ondje je nisu uklonili.

Depolo je objasnio kako je, nakon što je doznao da taj ‘protužidovski pamflet’ postoji na iranskome štandu, odmah zatražio da se ukloni jer to smatra nekorektnim politikantstvom, osobito prema Izraelu, koji je bio ovogodišnja zemlja partner “Interlibera”.

Knjiga je bez ikakvih problema maknuta sa štanda jer su i predstavnici na iranskome štandu uvidjeli da je stanje ozbiljno, a izraelsko veleposlanstvo izrazilo je zadovoljstvo što se sve riješilo na takav način, dodao je Depolo.

Podsjetio je da se isti ispad dogodio i na ovogodišnjem sajmu knjiga u Frankfurtu, gdje je Iran, uz tu knjigu, nastupio s još dvije sporne knjige, no one tada nisu bile uklonjene s objašnjenjem uprave sajma da oni nemaju pravo to učiniti.

Na Interliberu je dodijeljeno i nekoliko nagrada. Tako je nagrada V.B.Z.-a za najbolji neobjavljeni roman pripala beogradskom književniku, inače Hrvat iz Boke kotorske, Predragu Crnkoviću za roman “Beograd za pokojnike”, a književniku je Josipu Mlakuću uručena nagrada “Kočićevo pero”.

Zagrebačka nakladnička kuća “Školska knjiga”, koja je, uz ostalo, obilježila i stotu obljetnicu smrti hrvatskoga književnika Silvija Strahimira Kranjčevića, dobila je posebno priznanje i kristalnu skulpturu za najvišu razinu ukupnog nastupa na ovogodišnjem Interliberu.

Uručene su i zahvale izraelskom veleposlanstvu u Hrvatskoj za uspješnu organizaciju izlaganja i pratećeg programa “Izrael - zemlja gost” te poljskom veleposlanstvu u Hrvatskoj za uspješnu organizaciju nastupa poljskih izlagača i pratećeg programa.

Na ovogodišnjem Interliberu predstavljen je i Priručnik za učenje hebrejskog jezika Laile Šprajc, u nakladi Židovske općine Zagreb.

Priručnik za učenje hebrejskog jezika

Cilj toga priručnika jest osposobiti korisnike da dosegnu jezičnu sposobnost i u usmenom i u pisanom izražavanju, dostatnu za snalaženje u jednostavnijim tekstovima ili u svakodnevnoj komunikaciji s izvornim govornicima. Priručnik se zasniva na jedinicama, od kojih je svaka podijeljena u tri lekcije, postupno prateći sposobnost učenika da usvoji određeni broj riječi i sve složenije gramatičke konstrukcije, pri čemu sadržaj proizlazi iz konteksta poznavanja kulturološke, geografske, sociološke te povijesne situacije. Svaka jedinica u sebi integrira ne samo lingvističku već i komunikacijsku poduku.

Zahvaljujem svojim učenicima i učiteljima, na njihovu entuzijazmu i doprinosu u poduci ovog jezika, uz nadu da će svi oni zainteresirani za učenje još jednog jezika, kroz ovaj priručnik barem djelomično otkriti bogatstvo i ljepotu hebrejskoga.

Ovom prilikom zahvaljujem:

The L.A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora

e-Rješenja d.o.o.

American Jewish Joint Distribution Committee

Savjet za nacionalne manjine Vlade RH

L. Šprajc

ROMAN IZRAELSKOG KNJIŽEVNIKA BORISA ZAIDMANA

Roman izraelskoga književnika Borisa Zaidmana “Moja knjiga Hemingway i kiša mrtvih ptica” također je predstavljen na Interliberu, a sam autor je govorio o svom djelu.

“U knjizi pripovijedam o prijelazu dječaka rođena u bivšem SSSR-u i njegovu dolasku u Izrael,” napomenuo je autor, dodavši kako ima osjećaj da stalno prelazi iz SSSR-a u Izrael.

Zaidman je dodao kako se motiv Hemingwaya našao u knjizi zato što je to jedini američki književnik koji je tada bio legalno priznat u SSSR-u.

Mrtve ptice su sjećanje na mog tetka, koji je završio u gulagu zbog krađe vreće brašna, podsjetio je. “U gulazima su se temperature spuštale na minus 60 stupnjeva pa su sa snijegom iz zraka na glave zatvorenika padale ptice”, rekao je.

“Naslov knjige izražava dvojak odnos prema SSSR-u i Izraelu”, rekao je dodavši kako unatoč teškoćama Izrael osjeća svojim jednim domom. To je glavna poruka knjige, istaknuo je.

Zaidman je rekao kako je njegova knjiga prevedena na njemački, francuski i talijanski jezik te izrazio nadu da će biti prevedena i na hrvatski.

“Najviše zanimanja za knjigu su pokazali Nijemci”, rekao je ocijenivši kako to 60 godina nakon Holokausta pokazuje njemačko duhovno pročišćenje.

Boris Zaidman je rođen 1962. godine na području bivšega SSSR-a, a s trinaest godina, 1975. godine, preselio se u Državu Izrael. „Moja knjiga Hemingway i kiša mrtvih ptica” prva je Zaidmanova knjiga.

Ljubav odjednom

Zemlja gost ovogodišnjeg Interlibera bio je Izrael. Prezentaciju novijih izdanja na izraelskom štandu pratilo je i nekoliko događanja kako u Židovskoj općini tako i u drugim prostorima.

Posebno bih izdvojila promociju hrvatskog izdanja knjige istaknutog izraelskog književnika Aharona Appelfelda „Ljubav odjednom“ u prijevodu Sonje Makek, a u izdanju nakladničke kuće OceanMore. Promocija je održana u subotu, 15. studenog, u podne, u KIC-u. Vjerujem da je loše izabran termin - podne prekrasnog sunčanog dana, razlogom slabije posjećenosti događaja jer viđeno svakako zaslužuje veću pozornost. Iako, na žalost prisutnih, sam autor nije mogao doći u Zagreb, predstavnik nakladnika, a posebno njegov kolega izraelski pisac srednje generacije, Boris Zaidman predstavili su ga kao izuzetno zanimljivu osobu. Nekoliko uvodnih riječi bilo je dovoljno da sa zanimanjem pogledamo dokumentarni film i izravno od Appelfelda saznamo kako je djetinjstvo, obilježeno stradanjem tijekom Holokausta, u značajnoj mjeri odredilo njegov životni i književni put.

Rodio se 1932. godine u Rumunjskoj. Nakon osam godina sretnog djetinjstva, odmah po dolasku njemačkih trupa, majka mu je ubijena, a on je s ocem deportiran u koncentracijski logor. Spletom sretnih okolnosti uspijeva pobjeći iz logora te se tri godine skriva po ukrajinskim šumama posve sam. Po dolasku Crvene armije na to područje priključuje se vojnicima i postaje pomoćnik u kuhinji. Godine 1946. preko talijanskog tranzitnog logora emigrira u Izrael gdje je s ostalom siročadi smješten u kibuc i gdje, lišen topline roditeljskog doma, ali ne sjećanja na njega, pokušava izgraditi vlastitu budućnost.

O samoj knjizi ne mogu mnogo reći jer sam je tek počela čitati, ali dosad pročitano, kao i ulomak koji je pročitala Vlatka Bjegović, djeluju obećavajuće. Svakako moram reći da se lako i brzo čita, a za to je, pored samog autora, zasigurno zaslužna i prevoditeljica Sonja Makek. „Ljubav odjednom“ njezin je drugi prijevod tiskan ove godine, nakon što je u travnju izašla zbirka priča Etgara Kereta „8% ni od čega“. Ova izdanja su od izuzetnog značaja za upoznavanje hrvatske čitalačke publike s izraelskom književnošću i kulturom uopće.

Paula Novak

DJELA HRVATSKIH SKLADATELJA ŽIDOVSKOG PODRIJETLA U BEČU

Hrvatska pijanistica Tamara Jurkić-Sviben održala je u početkom studenoga uspješan koncert u Židovskom muzeju grada Beča, a na programu su bila djela hrvatskih skladatelja židovskog podrijetla Alfija Kabilja, Žige Hiršlera-Hirskog, Brune Bjelinskog, Ivane Lang, Roberta Herzla i Borisa Papandopula.

Bečka publika je u prepunoj glazbenoj dvorani Židovskog muzeja hrvatsku pijanisticu nagradila dugotrajnim pljeskom.

Direktor Židovskog muzeja grada Beča Georg Haber izrazio je zadovoljstvo što je taj muzej mjesto koncerta skladbi hrvatskih skladatelja židovskog podrijetla, a hrvatski je veleposlanik u Austriji Zoran Jašić naglasio jako dobru suradnju veleposlanstva i tog muzeja što je, kako je rekao, rezultiralo održavanjem koncerta.

„Interes mlade pijanistice Tamare Jurkić-Sviben za istraživanjem i izvođenjem djela hrvatskih skladatelja židovskog podrijetla doprinos su hrvatskoj kulturi i hrvatskoj narodnoj baštini“, rekao je hrvatski veleposlanik.

Koncert je održan u organizaciji Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija RH, Židovskog muzeja grada Beča, Hrvatskog veleposlanstva u Austriji, a u sklopu 4. festivala hrvatske glazbe.

Tamara Jurkić-Sviben rođena je 1973. godine u Puli, a glasovir svira od svoje šeste godine. Diplomirala je 1995. godine na Glazbenoj akademiji u Zagrebu u klasi Jurice Muraja, a tijekom studija usavršavala se na majstorskim tečajevima u Italiji kod doc. Michaela Vaskresenskog i kod prof. Leva Naumova. Nakon diplome usavršavala se na pariškoj Ecole Normale de Paris A. Cortot te na Međunarodnoj akademiji Ludwig van Beethoven u Parizu.

Tamara Jurkić-Sviben koncertira kao solistica i komorna glazbenica u Hrvatskoj i inozemstvu. Održala je pedesetak koncerata u svim većim hrvatskim gradovima te je imala zapažene nastupe u inozemstvu. Važan dio njezina glazbenog izričaja jest promocija hrvatskih skladatelja. Od 1995. djeluje u sklopu Hrvatske glazbene scene mladih te je od 1997. godine članica Hrvatskog društva glazbenih umjetnika. Posljednjih pet godina aktivno se bavi pedagoškim radom.

Početkom studenoga u zagrebačkoj Koncertnoj dvorani Vatroslav Lisinski u sklopu ciklusa „Crvena oktava“ izvedena je praižvedba „Koncerta za flautu i orkestar“ Alfija Kabilja. Čestitamo!

„KONCERT ZA FLAUTU I ORKESTAR“ ALFIJA KABIJA

Alfi Kabiljo, rođen 1935. godine u Zagrebu, autor je respektabilnog opusa lake orkestralne, komorne i solističke glazbe te brojnih obrada. On je skladatelj, dirigent, aranžer i producent te jedan od najplodnijih hrvatskih skladatelja međunarodne reputacije i autor brojnih uspješnica na područjima mjuzikla, baleta, niza ostvarenja za kazalište, film i televiziju, glazbe za djecu i zabavne glazbe. Svakako treba istaknuti nezaboravni mjuzikl „Jalta, Jalta“ i pjesmu „Neka cijeli ovaj svijet“. Njegovi mjuzikli najizvođeniji su u Hrvatskoj, zbog čega ga mediji s pravom nazivaju „Kraljem hrvatskog mjuzikla“.

Alfi Kabiljo glazbu je učio privatno kod Rudolfa Matza te na Glazbenoj školi Vatroslava Lisinskog u Zagrebu, a kompoziciju je usavršavao u Parizu. Po struci je diplomirani arhitekt.

Alfi Kabiljo dobitnik je brojnih nagrada i priznanja poput nagrade Filmskog festivala u Puli, Vjesnikove nagrade Josip Štolcer Slavenski (1986.), Povelje Grada Zagreba za mjuzikl „Tko pjeva zlo ne misli“ (1999.), Nagrade Milivoj Koerbler Hrvatskoga društva skladatelja (2003.), Diskografske nagrade Porin za životno djelo (2004.), Nagrade Status Hrvatske glazbene unije (2004.) i brojnih drugih.

Alfi Kabiljo bio je predsjednik Hrvatskoga društva skladatelja od 1996. do 1998. godine.

Napisao je glazbu za 50-ak filmova i stotinjak televizijskih epizoda za najveće hrvatske i holivudske redatelje te je dobitnik brojnih priznanja i najviših nagrada.

O „Koncertu za flautu i orkestar“, Alfi Kabiljo je napisao: „Na autorskom koncertu u prosincu 2005. sjajna flautistica Renata Penezić svirala je moju komornu glazbu za flautu, alt flautu i piccolo. Nekoliko mjeseci potom snimili smo ista djela za Hrvatski radio i tada sam joj ponudio solističku dionicu svojega Koncerta“.

Kabiljo se zatim prisjeća kako je djelo započeo prije dvadeset i pet godina na nagovor prof. Vesne Košir (kojoj

je napisao i više komornih ostvarenja), ali zbog brojnih narudžbi, uglavnom za filmsku glazbu, nije dovršio orkestraciju.

Koncert je tako „spavao“ u njegovoj ladici sve do ove jeseni, kada je napokon našao toliko vremena da ga dovrši. Solističku dionicu je ostavio gotovo netaknutu.

„Zamislao sam koncert u tri stavka s mogućnosti da solist(ica) pokaže pravu virtuoznost, plemeniti ton i – malo humora. Nisam se libio melodije, već sam orkestralnom slogu i flauti želio udahnuti atraktivnost koja je na žalost sve rjeđa u suvremenoj glazbi“, piše Alfi Kabiljo, te nadalje ističe kako su note, nakon uspjele večeri njegove komorne glazbe, već na putu za Institut Franza Schuberta u Beču, gdje je djelo uvršteno u raspored sljedeće koncertne sezone te na kraju zaključuje: „Moj nezaboravni profesor Rudolf Matz rekao je da svaki skladatelj koji je u mogućnosti, mora napisati koncert ili djelo za svaki instrument. Hoću li tu misao i misiju slijediti i ja? - Pokazat će vrijeme“.

Alfi Kabiljo upravo sklada komičnu operu „Casanova u Istri“ za Operu Hrvatskog narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci uz Giorgia Suriana u glavnoj ulozi. U povodu 250. godišnjice smrti G. F. Haendela u okviru svečanog koncerta Europske unije što će se održati u Rimu u travnju iduće godine bit će izveden i njegov simfonijski hommage „Voda i vatra za G F Haendela“. Želimo mnogo uspjeha u koji ne sumnjamo!

N. B.

Među interpretima glazbe Alfija Kabilja nalaze se najveći hrvatski pjevači poput Vice Vukova i Tereze Kesovije te istaknuti dramski umjetnici poput Sandre Langerholtz, Borisa Pavlenića i Jasne Bilušić, zatim interpreti klasične glazbe poput Vladimira i Katarine Krpan, Giorgia Suriana i Zagrebačkih solista, ali i etno-sastav Cinkuši.

Drama "Tajbele i njen demon" proslavljenog židovskog nobelovca Isaaca Bashevisa Singera, u režiji Egon Savina, premijerno je izvedena krajem listopada u HKD Teatru u riječkom kazalištu "Ivan pl. Zajec".

"TAJBELE I NJEN DEMON" - SINGEROVA PREDSTAVA U RIJECI

"Tajbele i njen demon", smatra redatelj predstave Egon Savin, "jedna je od najljepših ljubavnih priča napisanih za kazalište u 20. stoljeću. Bajkovita i surova, ova drama zanosi arhaičnim i duhovitim jezikom. Nabijena atmosferom strasti i čulnosti, na trenutke bestidna, podsjeća na modernu alegoriju o demonu ljubavi i suptilnoj erotskoj čežnji u religioznom patrijarhalnom svijetu punom vjerskih tabua. Singer nam kroz svoje junake govori jezikom Šeherezade iz "Tisuću i jedne noći" ili jezikom nekog drevnog rabina iz Talmuda. Pored ljepote jezika Singer nam dramatično otkriva nepredvidive paradokse ženske čulnosti te krvavu i nastranu tamu muškog libida i taštine. Elementi fantastičnosti i psihoanalize oblikuju poetski svijet izuzetno primamljiv za glumačku igru i, uvjeren sam, privlačan za gledanje."

Redatelj predstave je Egon Savin, a glume Damir Orlić, Dražen Mikulić, Nenad Šegvić i, prvi put u HKD Teatru, Ivana Krizmanić. Asistentica redatelja i jezična savjetnica je Edita Karadžole, scenografkinja Ljerka Hribar, kostimografkinja Danica Dedijer, glazbu je izabrao redatelj Egon Savin, a svjetlo oblikovao Dalibor Fugošić.

Izbor iz tiska o predstavi "Tajbele i njen demon"

Zavodljiva snaga riječi i fantazije

"U početku bijaše riječ, i riječ bijaše laž..." navedena rečenica kao da sažima majstorski napisanu priču Isaaca Bashevisa Singera, koja naprosto zavodi magijom riječi, progovarajući kroz ruho arhaičnosti, ali s dubokim poznavanjem muške psihologije, o životnim zabludama i iluzijama onih koji su skloni povjerovati u riječ.

Vještina (Singerova) pripovijedanja ogleđa se i u neočekivanim obratima te suptilnom humoru, što njegovu priču čini dodatno zanimljivom kazalištu.

Jednu od najboljih uloga u svojoj dosadašnjoj karijeri ostvario je Damir Orlić kojemu je lik Alhonona pružio mogućnost za glumački preobražaj iz boležljiva seoskog učenjaka u moćnog demona seksualnosti i razornih strasti. Savinova Tajbele i njen demon solidna

je klasična predstava koja, prije svega, plijeni glumačkim kreacijama, a predstavlja i dobar primjer kazališne adaptacije proznog teksta, koja u svakom segmentu poštuje autora.

Kim Cuculić, Novi list

Ljubav i mržnja, dva lica iste medalje.

Tajbele i njen demon u HKD-u na Sušaku: jedan mali dragulj

Početak sezone HKD Teatra, početak koji nije mogao biti bolji, s prelijepom i fascinantnom predstavom Tajbele i njen demon poljsko - američkog pisca Isaaca Bashevisa Singera.

Riječ je o složenom djelu, temeljenom na tradicionalnim jidiš tekstovima, međutim zahvaljujući režiji Egon Savina, dobili smo predstavu koja svu svoju scensku snagu sažima u riječi. Predstavu karakterizira sjajna scenska organizacija protkana religioznom ikonografijom. Ima trenutaka i detalja, koje naglašava scensko svjetlo, a koji izgledaju kao da ih je oslikao Caravaggio, drugih, pak, koji asociraju na Michelangelovo djelo Pieta. Riječ je o predstavi koja odražava hebrejsku kulturu, no istovremeno i ljudske odnose, osjećaje, ushite i, konačno, finu granicu između ljubavi i mržnje.

Gianfranco Miksa, La voce del popolo

Isaac Bashevis Singer rodio se u Poljskoj 1904. godine. Tridesetak godina poslije seli se u SAD gdje počinje pisati na jidišu. Autor je desetak romana, mnoštva priča, dviju drama, a pisao je i eseje i bavio se novinarstvom. Za svoj književni rad dobio je 1978. godine Nobelovu nagradu za književnost. Preminuo je 1991. godine u SAD-u.

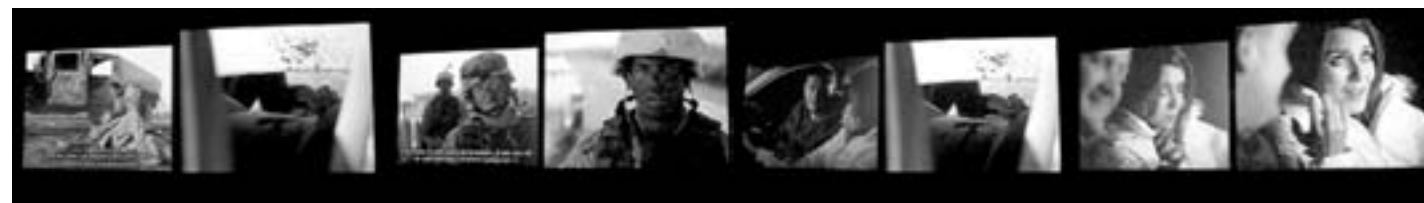
HKD Teatar je udruga kazališnih profesionalaca koju su 1993. pokrenuli dramski glumac Nenad Šegvić i redatelj Lary Zappia u želji da u se u Rijeci zaigra drukčiji dramski repertoar, klasici 20. stoljeća koji još nisu igrani na hrvatskom jeziku u Rijeci te aktualne dramske uspješnice sa svjetskih kazališnih scena.

Jedan od najtraženijih umjetnika svoje generacije na međunarodnoj umjetničkoj sceni, izraelsko-američki video-umjetnik Omer Fast gostovao je krajem rujna u Zagrebu gdje je u Galeriji Miroslav Kraljević predstavio svoj novi video "Velika poruka".

OMER FAST U ZAGREBU

Novi Fastov 27-minutni video rad zove se "Velika poruka", a u njemu naracija prati splet svakodnevnih, ali bizarnih situacija stanovnika jedne stambene zgrade u Belgiji: stjuardese koja se vraća kući poslije apsurdnog događaja na zadnjem letu, starice koja se sjeća rata, njezine paziteljice u post-koitalnom razgovoru s ljubavnikom te tajnovitog Arapa koji stan želi unajmiti u gotovini, šest mjeseci unaprijed...

Fastova kamera prati likove kao skriveni promatrač, a

začudni fragmenti priče daju naznake mogućih odgovora i čitanja cijelog narativa naznačujući prije svega da u vrijeme paranoje i konstrukcije 'rata protiv terora' i medijske manipulacije čini se ne postoji sigurnost i mir niti u vlastita četiri zida a pogotovo ne u vlastitoj glavi. Prije svega, u video radu "Velika poruka" kao i u drugim svojim radovima, Omer Fast preispituje načine na koje na našu stvarnost i njezinu interpretaciju utječu sjećanje, mediji i pop kultura.

Maestralni video loop "Velike poruke" u ambijentu galerije funkcionira kao nelinearni narativni labirint a za razliku od pasivne pozicije filmskog gledatelja, posjetitelj se ovdje navodi na širu percepciju i refleksiju te čitanje mnoštva mogućih razina zagonetne priče. Jednako tako, ova umjetnička poslastica nagrađuje posjetitelja i izvrsnošću produkcije kakvu u hrvatskim uvjetima nažalost prerijetko susrećemo.

Fast je bio nazočan na predstavljanju svojega rada u Zagrebu. Za predstavljanje hrvatskoj publici umjetnik je odabrao četiri video rada, prikazao njihove isječke i popratio ih s nekoliko rečenica komentara. Osim "Velike poruke", ostala tri rada predstavljena su publici u skraćenom obliku.

Fast je u Zagrebu prikazao i dijelove video rada koji je snimio 2006. godine u Kaliforniji u napuštenoj

bazi američke vojske u kojoj su se vojnici pripremali za odlazak na bojišta u Iraku. U videu američki vojnici koji su se doista borili u Iraku improviziraju i reinterpetiraju doživljeno.

Prikazani su i isječci video radova snimljenih u Chicagu te Liverpoolu u kojima Fast prikazuje pogrebna društva i proceduru "uređivanja" mrtvih za pogrebne obrede te pripovijest čovjeka koji je, neposredno nakon događaja, vidio žrtvu napada bombom za koji je poslije utvrđeno

da je bio samoubilački.

U svojim kompleksnim video kolažima nabijenima suptilnim umjetničkim postupcima Fast najčešće propituje odnos stvarnih događaja, osobnih sjećanja te njihove prezentacije.

"Volim raditi u toj praznini između događaja - onoga kako se privatno tog događaja prisjećamo te načina na koji ta sjećanja predstavljamo - bilo kroz razgovor bilo putem medija", objašnjava Fast.

Jedan od najpoznatijih živućih izraelskih pisaca Amos Oz nedavno je dobio najugledniju njemačku nagradu za književnosti - Nagradu Heine.

AMOS OZ DOBITNIK NAGRADE HEINE ZA 2008. GODINU

Ugledni književnik Oz postao je prvi Izraelac u povijesti koji je dobio to veliko njemačko priznanje.

Oz je službeno preuzeo nagradu na ceremoniji u Heineovu rodnom gradu Duesseldorfu 13. prosinca na rođendan slavnog njemačkog pjesnika.

Nagradu, vrijednu više od 65.000 dolara, izraelskom je piscu predao bivši njemački predsjednik Richard von Weizsaecker.

Knjige Amosa Oza prevedene su na desetak jezika te se on smatra najpoznatijim izraelskim autorom u svijetu. Njegovu knjigu "Moj Michael", koja je prevedena i na hrvatski, njemački je izdavač Bertelsmann izabrao za jednu od najvažnijih knjiga 20. stoljeća.

Oz je do sada dobio brojne nagrade, među kojima i Nagradu Izraela 1998. godine te nagradu Goethe 2005. godine. Oz se već nekoliko godina nalazi i na popisu književnika nominiranih za Nobelovu nagradu za književnost.

Nagradu Heine do sada su, između ostalih, dobili i Max Frisch, Wolf Bierman i Peter Handke. Handkeu su naknadno oduzeli nagradu zbog njegove potpore Slobodanu Miloševiću.

Amos Oz rođen je 1939. u Jeruzalemu kao Amosu Klausner. Odrastao je u Jeruzalemu u ulici Amos, a njegovi roditelji bili su cionistički imigranti iz istočne Europe. Ozova majka počinila je samoubojstvo kada je on imao 12 godina, izazivajući kod njega osjećaj odbačenosti koju će on istraživati u svojim memoarima. S 14 godina odlazi u kibuc Hulda, gdje ga usvaja obitelj Huldai, a tada on mijenja svoje prezime u Oz, što na hebrejskom znači "snaga". Godine 1986. seli se sa suprugom Nily u Arad, zbog bolesti njihova sina.

Oz se ozbiljno počeo baviti književnošću s

22 godine, kada izlazi njegova prva zbirka priča. Od tada u prosjeku izdaje jednu knjigu godišnje. Oz je napisao 18 knjiga na hebrejskom i oko 450 članaka i eseja. Njegova su djela prevedena na tridesetak svjetskih jezika, a usporedno s romanima redovno objavljuje eseje o politici, književnosti i miru.

Amos Oz danas je jedan od najutjecajnijih i najcjenjenijih intelektualaca Izraela. To je naročito očito u njegovim javnim nastupima, usprkos činjenici da nije više tako aktivan kao tijekom devedesetih, kada je svakom svojom izjavom punio naslovne stranicom. On je bio jedan od prvih Izraelaca koji je zagovarao rješenje izraelsko-palestinskog sukoba nakon Šestodnevog rata. Godine 1978. jedan je od utemeljitelja pokreta Mir sada.

Oz je profesor književnosti na Sveučilištu Ben-Gurion u Be'er Shevi.

ISPRIKA FOTOGRAFIMA

U prošlom broju Ha-kola tehničkom greškom nisu objavljena imena fotografa čije smo fotografije objavili. Ovom prigodom ispričavamo se uvažanim kolegama i objavljujemo njihova imena, uz zahvalu što su nam dozvolili da koristimo njihove fotografije.

Foto Pressburger klezmer band: Juraj Shramek

Foto Jewsers: Siniša Jurica

Foto Isabelle Durin: Goran Matošević

Foto Hindus hoće u Bronx: jcca.org.yu

Dr. sc. Dragan Damjanović s Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu u posljednjem u nizu članaka o židovskoj zajednici u Vukovaru i okolici piše o tvornici kože obitelji Marton u Vinkovcima.

Tvornica kože braće Marton u Vinkovcima, 1930. – 1935.

U povijesti hrvatskog gospodarstva u 19. i početkom 20. stoljeća Židovi su odigrali ključnu ulogu. Nebrojena su poduzeća koja i danas posluju a koja su osnovali pripadnici ove etnokonfesionalne zajednice. Nakon što smo u prethodnom broju Ha-kola opisali uspon i pad poduzetničke obitelji Pfeffermann u Vukovaru, kratko ćemo se osvrnuti na jedno bogatu židovsku obitelj iz obližnjih Vinkovaca – Martone, utemeljitelje tvornice kože u tom gradu. Obratit će se pozornost i na povijest te tvrtke i na arhitekturu njezina proizvodnog pogona kao zanimljiv primjer inženjerskog graditeljstva međuratnog perioda.

Grad Vinkovci u međuratnoj Kraljevini Jugoslaviji doživljava snažan gospodarski razvitak zahvaljujući ulozi jednog od najvećih željezničkih čvorišta u novoj državi. Dobra prometna povezanost s bližom i daljom okolinom potaknula je podizanje cijelog niza značajnih industrijskih objekata u gradu tijekom dvadesetih i tridesetih godina, poput ciglane braće Bohn, ciglane Kuman, tvornice peći "Ferolim" Ignjata Grossa i sina te naposljetku poduzeća kojim se bavimo u ovom tekstu – kožare braće Marton¹.

Kožaru gradi ugledna vinkovačka židovska obitelj, nesvjesni da im se ulaganje neće baš jako dobro isplatiti zbog podizanja kompleksa tvornice češkog poduzeća Bata

u Borovu kraj Vukovara. Batina tvornica predstavljala je najveće strano ulaganje u privredu Kraljevine Jugoslavije. Nakon što se odustalo od nekoliko lokacija smještena je u neposrednoj blizini Vinkovaca, između grada Vukovara i sela Borova. Svojom obućom od sintetičkih materijala Bata-Borovo uništiti će dobar dio posla kožarima u cijeloj Jugoslaviji. Braći Marton Batino pojavljivanje na tržištu još je teže palo jer su upravo u vremenu kada se gradila tvornica u Borovu uložili velika sredstva u podizanje nove, današnje zgrade kožare. Vjerojatno su te okolnosti i

navele jednog od čelnika tvrtke Samuela Martona na samoubojstvo 1931. godine, dok tvornica još nije bila ni gotova².

Usprkos konkurenciji Borova kožara Marton je ipak opstala iako joj je nesumnjivo količina posla bila smanjena. U vlasništvu braće Marton tvornica je ostala sve do Drugog svjetskog rata. Kao i sva ostala poduzeća te nekretnine u vlasništvu Židova i kožara Marton oduzeta je od dotadašnjih vlasnika od strane vlasti Nezavisne Države Hrvatske. Tvornica postaje državno poduzeće, što, naravno, ostaje i za komunizma, kada mijenja ime u „Tvornicu Boris Kidrič“ i postaje jednim od najznačajnijih proizvodnih pogona poslijeratnih Vinkovaca.

Tvornica kože braće Marton, stara snimka dvorišta, fotografija preuzeta iz: Mira Kolar – Dimitrijević, *Socijalne prilike i klasna borba u Vinkovcima međuratnoga razdoblja*, Vinkovci, 1977.

¹ *** *Cibalae, Vinkovci, Spomen – spis hrvatskih kulturnih i humanitarnih društava grada Vinkovaca*, izdao Međudruštveni odbor, Vinkovci, 1938.,

² *** Samoubojstvo industrijalca Samuela Martona, *Vinkovački tjednik*, Vinkovci, br. 14., 4. 4. 1931., str. 3; U članku se samo navodi da je skrenuo s uma. U novinama se ističe: „Pok. Marton bio je poznat kao vrlo marljiv trgovac i trezven čovjek što se vidi i po tome što je sa svojim bratom uspeo da od svoje male i nepoznate fabrike koža sagradi jednu veliku i modernu fabriku.“

Projektant nove zgrade tvornice bio je Funtak

Kada je točno utemeljena kožara Marton ostaje nepoznato, sigurno je kako u drugoj polovici dvadesetih tvrtka posluje³. Nova zgrada tvornice podignuta je u prvoj polovici tridesetih godina 20. stoljeća nedaleko od centra Vinkovaca⁴, a u neposrednoj blizini nove četvrti vila s južne strane Bosuta. Tek sredinom istog desetljeća počela je, međutim, raditi punim pogonom⁵. Projektant nove zgrade tvornice Marton je čovjek kojeg smo u već nekoliko navrata susreli u Ha-kolu, vukovarski graditelj Fran Funtak, koji je radio i kuću Pfeffermann, vinkovačku veliku sinagogu i cijeli niz drugih objekata u ova dva istočnoslavonska grada. Vinkovačka kožara Marton među najvećim je industrijskim kompleksima koje Funtak podiže uopće.

Kao autora projekta Funtaka se direktno spominje u historijatu tvornice⁶, međutim postoje i druge činjenice koje upućuju da je upravo on sagradio tu građevinu. Nakon Drugog svjetskog rata, uprava tvornice mu se, negdje 50 – tih godina, obraća sa zamolbom ako ima kakove planove njihova objekta da im ih ustupi, očito s ciljem adaptacijskih radnji na zgradi⁷. Činjenica da je Funtak odabran kao projektant jasno govori o njegovu visokom ugledu i u tom slavonskom gradu. Na žalost, kako arhiv vinkovačkog Gradskog poglavarstva iz međuratnog perioda, koliko se za sada zna, nije sačuvan, nije moguće ustanoviti koliko je građevina u tom gradu Funtak projektirao, a sigurno ih je bilo dosta.

Kako je već istaknuto, ako se krene samo od njegove veličine, riječ je o doista značajnom objektu i unutar Funtakova opusa i u korpusu vinkovačke arhitekture između dva svjetska rata. Komplex, smješten uz Bosut, u samom centru Vinkovaca, sastoji se od troetažne zgrade proizvodnih odjeljenja, skladišta, te visokog tvorničkog dimnjaka. Troetažni objekt, centralni u kompleksu, izgrađen je u cjelini armiranim betonom.

Strop njegovih ogromnih prostorija, sastavljen od mreže greda, počiva na, za tadašnje amiranobetonske gradnje, specifičnim kvadratičnim stubovima, koji se s gredama vežu u "kapitelom". Pročelje objekta riješeno je tipičnim oblikovnim rječnikom koji Funtak primjenjuje na gospodarskim i industrijskim objektima. Usporedba sa stambenim i sakralnim objektima koje Funtak podiže iste godine (npr. s rimokatoličkom crkvom u Šidu) pokazuje kako taj arhitekt jednoj industrijskoj zgradi pristupa, karakteristično za vrijeme u kojem stvara, na bitno drukčiji način. Raščlambu fasade karakterizira reducirana dekoracija – između velikih prozora proporcija 1x1,5 u prizemlju, odnosno 1x1 na katovima, postavlja lezene koje stepeničasto izlaze iz zida. Horizontalne površine između prozora

Tvornica kože braće Marton, današnje stanje, fotografija D. Damjanovića

raščlanjaju plitke pravokutne kazete. Bočna pročelja objekta ostavlja potpuno neraščlanjenima.

Zgrada kožare Marton postoji i danas i u vrlo dobrom je stanju te predstavlja najbolje očuvanu Funtakovu industrijsku građevinu. S obzirom na to da je sačuvane industrijske arhitekture malo, kao i zbog činjenice da je jako malo objekata vezanih uz povijest vinkovačke židovske zajednice sačuvano do današnjih dana, ovu bi građevinu trebalo sačuvati i adekvatno restaurirati.

Literatura:

1. Mira Kolar – Dimitrijević, *Socijalne prilike i klasna borba u Vinkovcima međuratnoga razdoblja*, Vinkovci, 1977.
2. *** *Cibalae, Vinkovci, Spomen – spis hrvatskih kulturnih i humanitarnih društava grada Vinkovaca*, izdao Međudruštveni odbor, Vinkovci, 1938.
3. *** Razvoj grada Vinkovaca, *Vinkovački Tjednik*, Vinkovci, br. 38., 20. 9. 1930., str. 3
4. *** Tvornica kože braće Marton, *Vinkovački Tjednik*, Vinkovci, br. 9., 23. 2. 1935., str. 3
5. *** Samoubijstvo industrijalca Samuela Martona, *Vinkovački tjednik*, Vinkovci, br. 14., 4.4.1931., str. 3
6. *** Oglas za tvrtku braće Marton, *Vinkovački tjednik*, Vinkovci br. 3., 21. 1. 1928., str. 4

³ Sudeći po reklamama u novinama: *Vinkovački tjednik*, Vinkovci br. 3., 21. 1. 1928., str. 4

⁴ *** Razvoj grada Vinkovaca, *Vinkovački Tjednik*, Vinkovci, br. 38., 20. 9. 1930., str. 3

⁵ *** Tvornica kože braće Marton, *Vinkovački Tjednik*, Vinkovci, br. 9., 23. 2. 1935., str. 3

⁶ Mira Kolar – Dimitrijević, *Socijalne prilike i klasna borba u Vinkovcima međuratnoga razdoblja*, Vinkovci, 1977., str. 131.

⁷ Zabilješke u Funtakovim notesima iz sredine 50-tih, ostavština arhitekta kod Franova unuka gospodina Miroslava Funtaka u Zagrebu.

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća sve više jača antisemitizam u Hrvatskoj, a ta nesretna pojava nije zaobišla ni Židove u Ludbregu. O napadima na Židove i njihovu imovinu u tom razdoblju piše naš stalni dopisnik iz Ludbrega Milivoj Dretar.

ANTISEMITSKI ISPADI U LUDBREGU

Duže je vrijeme i Trojedna Kraljevina (Hrvatska) bila vrlo osjetljiva po pitanju židovskog stanovništva. Konzervativni plemićki Sabor nije dozvoljavao naseljavanje Židova i protestanata u hrvatske zemlje. Na Židove se gledalo kao na antikiršćanski i antihrvatski element koji može ugroziti hrvatsko pučanstvo. Tijekom masovnijeg naseljavanja Židova ponovo jača i antisemitizam pa se doseljenici često nalaze na udaru svih slojeva hrvatskog društva: trgovcima su predstavljali poslovnu konkurenciju, radništvu su bili strani eksploatatori, sirotinji - lihvari, a Crkva je zazirala od njih iz znanih vjerskih razloga. Židove su posvuda doživljavali kao *mrške trgovce, neznalice hrvatskog jezika, čudne smutljivce, lihvar, lijenčine, antinarodno orijentirane*. Udomaćen termin za Židova je bila čifut koja je poprimila negativnu konotaciju. Tijekom 19. stoljeća dogodilo se nekoliko većih antisemitskih ispada na prostoru cijele Hrvatske. Ni Ludbreg nije po tome bio nikakva posebnost.

Polupana vrata i prozori

Za vrijeme narodnog pokreta 1883. zabilježeni su i napadi na židovske trgovine i stanove u Ludbregu, Virju, okolici Novog Marofa, Ivanca, Iloka, Požege. Tek su intervencijom vojske napadi utihnuli. Jedan antisemitski ispad može se iščitati iz sljedećeg događaja zabilježenog u školskoj spomenici: 29. siječnja 1887. godine na sjednici školskog odbora ludbreške škole zaključeno je da se ne udovolji molbi Izraelitičke bogoštovne općine koja je molila da joj se odstupi jedna soba u školskoj zgradi gdje bi se vjerski podučavalo djecu dotične sljedbe. Odbijena je pravdana nedostatkom školskog prostora, no završni dio odgovora ne ostavlja nikakve sumnje u „dobronamjernost“ odbornika: „...što se obćinstvo tome protivi jer ova je škola za katoličku mladež podignuta pa se ne može gledati da se u toj zgradi, vjeri i narodnosti hrvatskoj, protivan duh širi...“ U ljeto 1903. godine izbija nova antimadžarska pobuna. Iako je narodni pokret prvenstveno bio usmjeren protiv vladavine bana Khuen-Hédervárya i mađarona, na meti su se ponovo našli i Židovi. Tada su se ludbreški Židovi većinom smatrali Mađarima, koristili su se mađarskim

jezikom i postupali kao mađarski kapitalisti. Ujedno su podržavali Khuenovu vlast zbog čega su ih demonstranti napadali: *“Noću od 14. na 15. svibnja 1903. polupani su prozori pristaše narodne stranke, sitničara i birtaša Lauša u Čukovcu...”* U jeku velikih nemira na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, županijski tajnik Kenfelj izvještava varaždinskog velikog župana Rubido-Zichya o događajima u noći 21./22. lipnja 1903. godine kada je masa ljudi od oko 200 seljaka, naoružanih teškim kolcima, navalila na Ludbreg.

Pobunjenici su napali i devastirali gotovo sve javne zgrade te trgovine i radnje domaćih trgovaca, no najveće štete doživjeli su ludbreški Židovi. Razbijeni su prozori i vrata gostionice “K crnom orlu” Dragutina Klausera, jedan prozor trgovca Samuela Weinrebea, trgovcu Samuelu Scheyeru svijena su teška željezna vrata, a unutarnja stakla su popucala, Albertu Schlesingeru razbijena su sva vrata, prozori i kapci, kao i trgovcu Hinku Hirschsohnu kojemu je još porazbacana i pokradena sva roba u dućanu. Dućan Alberta Scheyera je devastiran i orobljen, a kuća užasno oštećena. Uništeni su i prozori blagajnika štedionice Ignaza Grossa te trgovca Samuela Rosenbergera. Najgore je prošao lokalni bankar i trgovac Vilim Scheyer: *“...Užasno je upravo doći u štedionu. Unutra je sve devastirano, knjige i pokućstvo opaljeno, jer su zlikovci htjeli sve knjige ispaliti – podmetnuvši vatru nakon devastacije koja je ali za vremena po momčadi trgovca Vilima Scheyera opažena i uz pomoć dvojice vatrogasaca utrnuta. Zlikovci su vidljivo htjeli provaliti i u blagajnu, jer su jednu i ručku otrgnuli, ali jim to ipak za rukom pošlo nije. Groza gledaoca hvata kada motri kako su devastirani prozori i doprozornjaci trgovca Vilima Scheyera kojemu su i zavjese potrgane i otete. Kamenje teško leži po sobama i krevetima. Ovome su provalili čak i u podrum, ispustili vino, ulje, petrolej i rakiju te uništili i mast...”* Mirko Weinrebe u svom pismu navodi da su se Scheyerovi tijekom napada najprije sklonili na svojem vrtu, a kasnije kod svog prijatelja župnika Bočkaja koji je bio dioničar štedionice. Napad nije zaobišao ni sinagogu u kojoj je zatečen rabin Leopold Deutsch. Nije mu se ništa dogodilo – naredeno mu je da pregazi rijeku

Bednju i sakrije se u grmlje.

U izvještaju je zabilježeno da su svi prozori na kući Izraelitičke općine te bogomolje potpuno razbijeni. Od pobunjenika je bio uhapšen samo jedan, ali su neki bili prepoznati. Zbog ovih je događaja sljedećeg dana proglašen prijeki sud nad kotarom Ludbreg. U zatvoru ludbreškog kneževskog grada se našlo stotinu osumnjičenih seljaka iz okolnih sela. Nekoliko dana poslije u pobuni u selu Kunovec, nedaleko Ludbrega, vojska je ubila 12 seljaka. Dolaskom oružnika u ludbreški kraj, Židovi su odahnuli. Dana 3. srpnja 1903. godine kotarski upravitelj iz Ludbrega javlja *da među žiteljstvom sela Hrženica još uvijek vlada uzbuđenost: povod tome pako bi imao biti tamošnji Izraeličan, trgovac Herman Pollak koji navodno u svom gnjevu rad zbiivših se nedavnih izgredah u Ludbregu, svojim osornim ponašanjem tamošnji narod upravo izaziva. Tako je on primjerice nedavna kadno je Hrženicom prolazila vojnička ophodnja okuražen time, tamošnje žiteljstvo, koje je prolazeću ophodnju motrilo – naprosto grdio i huljio kojekakovimi pogrdnima riječima i psovkami.* Zbog toga su kolale glasine da će mu se žitelji Hrženice osvetiti. O tome da li je osveta izvršena, nema nikakvih informacija.

Iste godine Ludbreški vatrogasni zbor skida s položaja predsjednika društva Samuela Scheyera (*“čoravog Samija”*) pod izgovorom da nije sazvao sjednice glavne skupštine te je tako propuštena proslava tridesete obljetnice društva. Pravi razlog smjene vodstva su bili unutarnji sukobi u vatrogasnom društvu. U Svetom Đurđu došlo je do tužbe protiv seoskog gostioničara Markusa Mitzkya zbog navodnog ometanja katoličkog bogoslužja. Naime, gostionica se nalazila preko puta crkve sv. Jurja pa su se pijanke s glazbom čule u toku crkvenog bogoslužja. Župnik Stjepan Horvat o tome izvještava kotarskog predstojnika: *“Tužitelji su sami krivi što u selu imamo židovsku krčmu. Prije dvanaest godina oni su Mitzkyu više poklonili, nego prodali seosko zemljište. Ja lično nisam čuo buku za vrijeme obreda, ali da se iz krčme širi nemoral, to je istina.”* Markus Mitzky oglobljen je sa 2 krune, a sve je ostalo po starom sve do kraja Prvog svjetskog rata kada je Mitzky prodao krčmu i odselio se u Varaždin. Vođe novoosnovane Hrvatske pučke seljačke stranke braća Stjepan i Antun Radić djelovali su skladu s tadašnjom politikom seljaštva, a da bi prikupili što veće povjerenje često su u svojim govorima napadali i židovsku populaciju u Hrvatskoj. U tome se osobito isticao Stjepan Radić u svojim govorima u Saboru i na političkim skupovima. Od izjava da je *“gotovo*

nepomirljivi antisemita” i da se *“...kod židova lukavost stopila s drzovitošću i podlošću kao jedno duševno svojstvo...”* Radić je sročio spis o židovskom pitanju naslovljen *“Židovstvo kao negativni elemenat kulture”*. Antisemitizam Stjepana Radića je spomenut zbog činjenice da je upravo u Ludbregu izabran 1908. godine za zastupnika u Saboru za kotar Ludbreg. Tijekom svog saborskog djelovanja često je navodio primjere iz svog izbornog okruga. Tek u kasnijim političkim godinama, kada za to više nije bilo potrebe, Radić odbacuje antisemitizam, ograđivši se od prijašnjih izjava.

Neka gori židovsko

Za vrijeme Prvog svjetsko rata Židovi su se uključili u vojsku Austro-Ugarske. Siromašni Židovi našli su se na bojišnici, no neki poput Ludviga Lauscha ratom su se i okoristili. Prema navodima mještana, Lausch je u ratu obavljao dužnost blagajnika u nekoj postrojbi austrougarske vojske, a nakon rata se vratio s većom količinom gotovog novca. Nakon toga počeo je stvarati poslovno carstvo u Ludbregu, kupivši pritom kuću na Trgu Sv. Trojstva. Od preprodaje poljoprivrednih proizvoda toliko je financijski ojačao da je mještanima Ludbrega pružao kreditne usluge, stvarajući tako konkurenciju postojećim židovskim bankama. Lausch je djelovao s Mađarom Pištom koji je vršio otkup stoke za vojsku. Za ortaštvo to dvoje liferanata spjevana je prigodna rugalica: *“Ember Pišta, gospon Lauš jen konzorcij vezda slažu – jezerače lefko smažu.”* Kao i Lausch, na sličan se način obogatio Šimun Löwenstein, porijeklom s Banovine. Poslije se oženio s jednom Židovkom iz obitelji Schidlof te je otvorio veliku trgovinu u Malom Bukovcu.

Tijekom rata događali su se izdvojeni antisemitski ispadi poput onog zabilježenog u glasilu “Židov” iz 1917. godine pod nazivom “Sličica s požara”: *“U Ludbregu porodio se požar u drvarnici kotarske oblasti. Kada je požar zahvatio susjednu kuću, vlasništvo Židova, dobacio je zapovjednik vatrogasaca jednom vatrogascu ove riječi: Neka gori židovsko! Zaista krasan primjer pri vršenju gesla vatrogasaca: Bogu na čast – bližnjemu na spas!”* Potkraj rata bogati Židovi našli su se na udaru Zelenog kadra. Radi se o skupinama vojnih dezertera koji su pri kraju rata pošli putem revolucionarnih, antisemitskih ideja iz sovjetske Rusije. Zeleni kadar se obrušavao na plemiće, Židove pa čak i na državne institucije u vrijeme vakuuma stabilne vlasti. Iz okolice Ludbrega dospijevale su vijesti o napadima Zelenog kadra. Dana 1. studenoga.1918.

godine napadnute su i opljačkane trgovine u židovskom vlasništvu: *“Dne 1. studenog počela su pljačkanja u okolici. Dnevice stizale su glasi da su rulje navalile na kojeg trgovca. Tako su opljačkani trgovci u Selnici, Dubovici, Kutnjaku, Kapeli, Strugi, Svetom Đurđu, Martijancu i Poljancu, no tamo su bili oružanom silom napadači suzbiti... Uvjerili smo se da su nemiri u nas bili tek izazvani po nekolicini huškača, većinom vojnih bjegunaca koji su narod nahuškali na Židove i vlasteline govoreći da je došla sloboda, da sada nema više suda i oblasti te da je slobodno sve raditi što se kome sviđi...”* Napadnut je bio i židovski trgovac Appler koji je iz nesigurnog Ludbrega pokušao spasiti dio imovine bijegom u Varaždin. Kolima s natovarenim balama platna nije stigao ni do obližnjeg sela Poljanec gdje su ga u zasjedi dočekali maskirani ljudi, detaljno opljačkali svu robu, a samog Applera teško premlatili. Uspostavom nove države, nemiri su prestali i situacija se stabilizirala. Židovi koji su stradali u ratu opravili su se uz pomoć bogatijih sunarodnjaka. Među Židovima je bila istaknuta solidarnost te su bogatiji pomagali siromašne.

“Gorljivi sam antisemit”

Sredinom tridesetih godina dvadesetog stoljeća u Ludbregu sve više jača antagonizam između građansko-buržoaskog sloja u Ludbregu i njegove ruralne okolice. Posebni poticaj tome sukobu je bilo poticanje od strane državne vlasti koja je nastojala na ovom području uspostaviti prorežimsko uporište, pošto je većina sjeverne Hrvatske bila vjerna Hrvatskoj seljačkoj stranci. Ukazom u rujnu 1938. godine iz dotad jedinstvene Općine Ludbreg izuzeta je Općina Ludbreg Trg koja je imala samo 2683 stanovnika i prostirala se na 42.57 četvornih kilometara. U pripadajućim selima živio je veći broj Srba. Nakon lokalnih izbora u kojima je pobijedila Nezavisna lista predvođena bankarskim činovnikom Ljudevitom Vrančićem koji je bio vrlo povezan s ludbreškim Židovima, velik dio naroda je ostao nezadovoljan izborima. Nova općina je dobivala epitete poput *“židovska nakaza”* te je optužena da kao *“židovsko-vlaška općina”* ometa Crkvu u njezinim pothvatima. Kao najveći krivci za siromaštvo obiju općina optuženi su Židovi koji su službeno podržavali državni režim, a k tomu se još eksploatatorski odnosili prema pučanstvu.

Nakon ostavke Ljudevita Vrančića na mjestu predsjednika Hrvatskog pjevačkog društva “Podravina” i dolaskom dotadašnjeg zborovođe Nikole Miškulina na njegovo mjesto, Židovi počinju napuštati to društvo, tako

da te 1938. godine nema nijednog Židova u upravnom odboru. Prilikom jednog iskaza Nikola Miškulin je dao i sljedeću izjavu: *“... Nisam samo orguljaš, već sam i predsjednik Hrvatskog pjevačkog društva Podravina iz kojeg sam izbacio židove ... Družim se s dr. Pavelić Stjepanom (sudac u Ludbregu). Isti je Ličan kao i ja, čestit Hrvat, koga je proganjao drugi predstojnik sve uz pomoć ludbreških marksista i židova, srba i jugoslavena; jedva se je iskopao iz tog lopovskog progona ...”* (Ludbreg, 2. 7. 1941.) O svojim antisemitskim stavovima dao je iskaz i navedeni dr. Stjepan Pavelić, predstojnik kotarskog suda u Ludbregu: *“... Istina je da sam gorljiv antisemit, a nikada mene židovske kuće nisu častile ... Optužen sam nadalje da sam 1936. godine kao gorljivi antisemita u društvu sa Fotak Pavlom i Križanić Rokom proveo bojkot protiv židovskih trgovaca i da sam sa gornjom dvojicom taj bojkot protiv židovskih trgovaca zaključio...”*

Pred sam Drugi svjetski rat, u studenome 1940. godine, u Ludbregu je trgovac Eugen Kramarić osnovao Društvo prijatelja Njemačke. Kako u samom Ludbregu nije bilo osoba njemačke narodnosti, može se to dovesti u vezu s početkom antisemitske provokacije, kako je to propagirala nacistička Njemačka. Tijekom Drugog svjetskog rata u kojem je uništena židovska zajednica u Ludbregu, isti je Kramarić sudjelovao kao pomagač nacista.

Milivoj Dretar

POZIV NA OKRUGLI STOL BNAI BRITHA

Bnai Brith Gavro Schwartz organizira 26. siječnja 2009. godine okrugli stol s početkom u 19 sati u prostorijama Židovske općine Zagreb pod nazivom:

“Povijesni i aktualni identitet zagrebačke židovske zajednice”

Autor: Aleksandar Laszlo dipl.ing.arh

Moderator: Duško Štampalija Hertzl

Pozivaju se članovi ŽOZ-a i Židovske zajednice u Hrvatskoj ovim putem da prisustvuju okruglom stolu.

Sjećanje na preminule članove Židovske općine Rijeka s kojima sam usko surađivala: Josip Engel, Marika Engel, Irena Korda, Šarika Basler, Mira Borković, Hencika Steiner, Dr. Josip Musafia. Njima, mojim nekadašnjim suradnicima u ŽOR-u, posvećujem ovu priču.

ŽIVOT U ŽIDOVSKOJ OPĆINI RIJEKA

Postala sam članicom Židovske općine Rijeka sasvim slučajno i to nakon smrti moje majke, iako se ona u Općinu ućlanila odmah nakon našeg doseljenja iz Sarajeva u Rijeku, 1951. godine.

Kod mame sam često viđala gđu. Špigl, Bosiljku – tetu Bosu – a kad je moja majka umrla 1988. godine., što je za mene bio neopisivi gubitak, zamolila sam je da se susretnemo kako bih s njom mogla popričati o majci koja mi je toliko nedostajala...

Jednog dana je teta Bosa predložila da moj suprug i ja pođemo s njom u Židovsku općinu na proslavu jednog od praznika (više se ne sjećam kojega) s tim da će ona prvo pitati tadašnjeg predsjednika gosp. Engela možemo li doći. I mi smo došli!

Sjećam se mog prvog dojma kada sam ušla u prostoriju ispunjenu ljudima koji veselo čavrljaju sjedeći za stolovima prekrivenim bijelim stolnjacima i nekim delicijama. Glasno sam kliknula: “Jao, to me podsjeća na moje djetinjstvo kada smo svi mi, (a bilo nas je oko 20-tak), dolazili subotom kod none na ručak”. Osjećala sam se kao kod kuće!

Slučaj je htio da je tada ŽOR-u trebala nova blagajnica jer je tadašnja, gđa Šarika Basler već pomalo zašla u godine pa i podosta zaboravljala, i gosp. Engel me je pitao mogu li ja to preuzeti, na što sam pristala i ućlanila se u ŽOR.

U to vrijeme su se u prostorijama Općine održavale samo proslave a “uredovalo” se po kavanama. Ja sam se za dogovor o preuzimanju blagajne sastala u slastičarnici “Kontinental” s uglednim članicama ŽOR-a gđama Hencikom Steiner i Irenom Korda. One su bile vrlo aktivne predstavnice ženske sekcije koja je uspješno djelovala na području ove Županije prikupljajući podatke o potrebama članova ŽOR-a u nastojanjima da im se izađe u susret i pripomogne u granicama tadašnjih skromnih materijalnih mogućnosti – socijalne pomoći, naknada za lijekove...

A nadasve su članice te Ženske sekcije (kojih i danas još ima među nama) vodile brigu o pripremama za proslave a da sve bude u najboljem redu. Za diviti se kako su one uz

vrlo skromna sredstva, vodeći računa o svakom dinaru, znale i uspjele pripremiti pravu gozbu organizirajući se tako da svaka članica koja je “majstor” za ovo ili ono to napravi kod kuće, a općina joj nadoknađuje troškove za utrošeni materijal.

Hencika je imala zaduženje za kuhanje čaja – poznatog kao “Hencikin čaj” po njezinu specijalnom receptu, koji je

poslije prenijela na Aniku Aladić kao njezinu nasljednicu za kuhanje “Hencikina čaja” na svim proslavama.

Proslave praznika u ŽOR-u su uvijek bile vrlo uspješne i svi smo tamo rado dolazili.

Toj uspješnosti su uvelike pridonijele i Viki Špacapan te njezine kćerke koje su organizirale prigodne tombole, recitacije i sl. kao i ostali prisutni članovi koji su se uživali u sva ta lijepa događanja. Gosp. Engel bi kao predsjednik pozdravio prisutne, rekao par riječi o prazniku koji se slavi i srdačno zahvalio članicama ženske sekcije koje su se potrudile da tako pripreme proslavu. Tu se lijepo čavrljalo, pjevalo prigodne pjesme i svi smo veseli i razdragani odlazili kući.

Mira Borković je također bila vrlo aktivna članica a kada je riječ o proslavama, bila je zadužena za slanje pozivnica te za postavljanje stolova i pomaganje tim vrijednim ženama koje su nas dvorile. Irena Korda je surađivala sa ŽO iz Zagreba i tamo putovala kao predstavnica ŽOR-a na sastanke Koordinacije i jednom je upričila da i ja putujem s njom i upoznam Općinu i ljude s kojima katkada kontaktiram telefonom te dogovorila da prespavamo u Domu Lavoslav Schwarz koji ću ja po prvi

put vidjeti. Sve mi se tamo svidjelo i taj put mi je ostao u lijepoj uspomeni.

Gosp. Engelu sam u njihov stan jednom tjedno - ponedjeljkom - donosila pismene izvještaje a istovremeno je dolazila i Anika donoseći mu poštu za koju je bila zadužena.

Gosp. Engel je bio gospodin u pravom smislu riječi – ona nekadašnja predratna škola – pun finoće, a gđa Engel nas je uvijek dočekivala s izvrsnim kolačima, sokom i lijepim riječima. Imam i danas neke recepte njezinih kolača koje sam tražila.

A sastanci utorkom u kavani postali su danas već tradicija...

Anika i ja smo također imale nekih zajedničkih poslova i meni je bilo zgodno da se nalazimo utorkom, naravno u kavani. To je obično bila kavana Zora u blizini Riječke banke (sada Erste banka). Prvo smo bile samo nas dvije, poslije nam se pridružila Mira Borković pa onda Irena Korda pa poslije još poneka ... i taj se utorko eto zadržao sve do dana današnjeg kada se mi, kako se same nazivamo “babuške” iako ima i mladih, sastajemo u “Kavani Ri”.

Gosp. Engel / dr. Musafia

Dr. Musafia je puno pridonio oko prikupljanja dokumenata poslije jako dobro došlih prilikom prelaska ŽOR-a iz statusa građansko-pravne u pravnu osobu, ali bilo je tu nekih unutarnjih nesuglasica jer, njemu je trebao pečat ŽOR-a koji opet gosp. Engel nije ni za živu glavu htio ispustiti iz ruku. Na sreću, dr. Musafia se razljutio i dao napraviti novi pečat koji je poslužio i njemu tada a i ŽOR-u poslije.

Gosp. Engela, kako sam već rekla, sam doživjela kao jednog predivnog čovjeka i gospodina, koji je između ostalog pisao i slao pisma ljudima u Italiji koji imaju ovdje na groblju “Kozala” grobove svojih pokojnika, koja se pisma sadržajno, danas, u ovoj eri žurbe i izvjesne otuđenosti, ne bi mogla ni zamisliti. Tako je prikupljao sredstva i vodio brigu da se i te tombe lijepo uređuju.

Međutim, uz te prednosti svih lijepih manira proizašlih iz odgoja njegova doba, bilo je i nešto zastarjelo što je eto mladima bilo strano i što nisu odobravali pa otuda i te nesuglasice s dr. Musafia.

To je uvijek tako, jer dolazi smjena generacija, a mi se stariji vrlo često grčevito držimo svojih ustaljenih principa ne prihvaćajući činjenicu da su mladi, iako bez velikog životnog iskustva, u mnogo čemu bolji od nas jer

prihvaćaju sve novine koje donosi napredak općenito.

Zato ja nastojim podržavati mlade, jer nije uzalud fraza da na njima svijet ostaje, a neka nas na to podsjeti i ova priča posvećena našim preminulim članovima.

Erna Jurjević (rođ. Cindorf.)

Omladinska percepcija Židovske općine Rijeka

U Židovsku općinu Rijeka dolazio sam od malih nogu. Moj pokojni djeda s radošću me vodio u Općinu, a tu radost prenio je i na mene. Ako dobro razmislim uspijevam se sjetiti nekoliko mladih osoba starosti od 5 do 15 godina. Razmišljajući dalje naviru mi slike igre „lovica“ po hramu, igre skrivača u dvorištu i gospodarskoj zgradi preko puta u kojoj je nekad davno živio rabin. Isto tako sjećam se da smo mi djeca uvijek održali neki mali program, recitaciju ili bi otpjevali koju pjesmu. Kako je vrijeme prolazilo, rijetko bih propustio proslave blagdana u Općini. Kao i svi drugi polako sam rastao iako ne znam baš jesam li i odrastao. Dolaženje u općinu sam osjećao kao nešto samo moje, moj bijeg od stvarnosti ili i stvarnost nekih drugih vremena.

Nakon tih malih predstava tadašnje manje ili veće djece, a današnje starije omladine, dobili bismo bombone ili voće ili čokolade ili sve zajedno.

Isto tako, sjećam se da smo mi mladi uvijek htjeli ići na kat, odnosno nekadašnji balkon za žene što stariji nisu dopuštali vjerojatno zbog toga što je taj dio uključivo i stepenište bio pun prašine, raznih papira i, što je najvažnije, nije bilo rasvjete ni grijanja. Mi djeca nismo odustajali od namjere da odemo gore, djeca kao djeca: zabranjeno je najslade.

Dobro se sjećam kako bi Viki uvijek čitala na glas neku knjigu od Efraima Kishona a ponekad i knjigu od Branislava Nušića da se ljudi u Općini nasmiju i zabave....

Isto tako sjećam se pokojnog predsjednika gospodina Engela kako drhtavom rukom pali svijeće da bi time započeo proslavu nekog od blagdana, a zatim od starosti jedva stojeći uz pomoć štapa priča o tom blagdanu. Engel je bio jedan od poslijeratnih predsjednika a naslijedio ga je Vlado Kohn.

Malo po malo godine su prolazile i mi smo rasli kao što su naši roditelji polako starjeli...

Sve više sam se osjećao kao da pripadam Židovskoj

općini a da i ona pripada meni.

Postalo mi je vrlo jasno da ćemo mi (omladina) za 10 – 15 godina morati preuzeti upravljanje Židovskom općinom Rijeka i pokušati održati i produžiti više od 200 godina dugačko postojanje Židovske općine Rijeka...

Od tada pokušavam što više naučiti o židovstvu, a pogotovo organizirati aktivnosti i započeo sam okupljati omladinu i revitalizirati Općinu. U okupljanju omladine sam uspio te smo odradili nekoliko omladinskih projekata, a jedan novi upravo smo prijavili na natječaj Fondacije.

Kao i svuda i ovdje postoji problem motivacije omladine: da dolaze na proslave i druženja te na omladinske sastanke. Židovska općina Rijeka relativno je mala, ali otkad se sjećam bila je izrazito aktivna i promjenjivo uspješna. Najveći i najvažniji projekt koji je realiziran bio je spašavanje Židovskog groblja u Rijeci od prekopavanja grobnih mjesta. Projekt je realiziran 1977. godine kada su bivši članovi Židovske općine Rijeka odasvud iz svijeta uplašivali donacije da bi se skupila svota da se groblje i pokojnici spase. S punim pravom izuzetno smo ponosni na taj uspješno realizirani projekt.

Isto tako ponosni smo na projekt obnove riječke ortodoksne sinagoge koji je realiziran 2008. godine te je sinagoga svečano otvorena uz prisustvo četiri rabina.

O projektima mlade generacije pisao sam prije... Smatram da su ti projekti neobično važni jer okupljaju omladinu, motiviraju ih i upoznaju sa židovstvom.

Ovom prilikom htio bih zahvaliti svim dosadašnjim vodstvima Židovske općine Rijeka kroz 200 godina postojanja a posebno generaciji koja je uspjela izgraditi ortodoksnu sinagogu, sačuvati je za vrijeme Drugog svjetskog rata i ostaviti nam je u nasljeđe.

Filip Kohn

RABIN LAU NOVI PREDSJEDNIK VIJEĆA YAD VASHEMA

Novi predsjednik Vijeća memorijalnog centra Holokausta Yad Vashem u Jeruzalemu nedavno je postao rabin Israel Meir Lau, prisni prijatelj pokojnog pape Ivana Pavla II.

Lau, glavni rabin Tel Aviva i bivši aškenaski glavni rabin Države Izrael, postao je predsjednik Vijeća Yad Vashema odlukom izraelske vlade u nedjelju 9. studenoga, na 70. obljetnicu početka nacionalsocijalističkih pogroma nad Židovima odnosno na obljetnicu Kristalne noći.

Lau je na dužnosti naslijedio poznatog novinara i političara Tommyja Lapida, koji je preminuo u lipnju ove godine. Lau je bio prisni prijatelj pape Ivana Pavla II., koji je umro 2005.

Novi predsjednik Yad Vashema rođen je 1937. u Piotrkowu Trybunalskom kod Krakova. Njegovu su obitelj nacisti najprije smjestili u geto odakle su ju deportirali u logor Treblinku. Njegova je majka uspjela ostatu u getu s njim i još jednim sinom, ali je ubijena 1944. godine.

Lau i njegov stariji brat Naftali odvedeni su najprije u radni logor a nakon toga u koncentracijski logor Buchenwald. Kao osmogodišnji dječak, Lau je doživio oslobođenje iz logora kao najmlađi zatvorenik u logoru.

Nakon kraja Drugog svjetskog rata Lau i njegov brat emigrirali su u tadašnju Palestinu.

Zbog zajedničkog krakovskog zavičaja Lau je prisno prijateljevao s Ivanom Pavlom II., koji je još prije Drugog svjetskog rata poznao poslije ubijenog Lauova oca.

Israel Meir Lau i Ivan Pavao II. često su se susretali u papinoj ljetnoj rezidenciji u Castel Gandolfu, a sreli su se i 2000. godine u Jeruzalemu prigodom posjeta Pape Izraelu.

Rabin Lau kazao je da je zahvalan izraelskoj vladi na ovom imenovanju.

“Vrijeme objave mog imenovanja posebice je znakovito, jer se događa u tjednu kada obilježavamo 70. godišnjicu Kristalne noći”, rekao je Lau.

“Povijest mog života upisana je u zidove Yad Vashema i na brojnim dokumentima i fotografijama u muzeju”, dodao je.

Rabin Lau je 2005. godine dobio Nagradu Države Izrael za životno djelo u počast njegovu posebnom doprinosu izraelskom društvu i Državi Izrael.

(prema izraelskim medijima)

Suradnica Ha-kola, Mirna Marić, imala je priliku nedavno biti na koncertu poznate izraelske glazbenice Chave Alberstein u Pragu. U tekstu nam predstavlja umjetnicu koja, barem zasada, nije šire poznata i u Hrvatskoj.

CHAVA ALBERSTEIN – GLAZBENO PUTOVANJE U KULTURU JIDIŠA

Prag je sredinom listopada imao čast biti domaćinom jednog od samo nekolicine europskih nastupa na turneji Chave Alberstein, najznačajnije glazbenice u povijesti Izraela. U prestižnoj praškoj koncertnoj dvorani Rudolfinum, smještenoj u kvartu Josefov, tj. području nekadašnjeg židovskog geta, Chava Alberstein povela je vrlo brojnu publiku na glazbeno putovanje kroz izgubljenu jidiš kulturu, kroz sudbine prve generacije imigranata u Izrael koji nikad nisu zaboravili svoju izgubljenu Europu, kao i kroz priče iz suvremenog Izraela.

Chava Alberstein stara je otprilike kao i Izrael: rođena je 1947. godine u poljskom gradiću Szczecinu, da bi se s 4 godine preselila s obitelji u Izrael, gdje se počinje baviti glazbom već sa 17 godina. 1965. godine

je unovačena u vojsku i tada se proslavila nastupima za izraelske jedinice. Do sada je izdala više od 50 albuma, na hebrejskom, jidišu, engleskom i arapskom, dobila brojne nagrade, uključujući i prestižnu “Davidovu harpu” (*Kimor David*), izraelski pandan Grammyju. Radi se o izuzetnoj umjetnici koja je istodobno pjevačica, gitaristica, kompozitorica, autorica tekstova i aranžerka. Što se tiče glazbenog stila, Chavina prva ljubav bila je tradicionalna jidiš glazba, ali s vremenom je asimilirala utjecaje različitih etno stilova diljem svijeta, pa se tako obično kategorizira u ‘world’ glazbu. Jedan od njezinih

velikih projekata jest spašavanje jidiš glazbe iz zaborava – ne samo da je snimila više albuma na kojima izvodi poznate jidiš pjesme, nego je i sama skladala glazbu na tekstove starih jidiš pjesnika, dajući tako glas pjesnicima koji inače nikad ne bi dosegli suvremenu publiku (album *The Well*, u suradnji s klezmer grupom *The Klezmatiks*). Ta beskrajna ljubav za jidiš kulturu koja je tako naprasno prekinuta u svom cvatu, inspirirala ju je i da snimi film indikativnog naslova “*Prerano da se zašuti, prekasno da se pjeva*”. Uostalom jidiš je njezin materinji jezik, s kojim je živjela prve četiri godine života u Poljskoj, da bi se potom preselila u zemlju u kojoj se jidiš prezirao kao jezik ‘slabih’ Židova koji se nisu znali obraniti. Pa iako je velik broj njezinih albuma na hebrejskom, Chava Alberstein gaji duboko razumijevanje za radost i dubinu jidiša, a u hebrejskom se, kako je sama rekla, uvijek osjeća pomalo kao gost – baš kao što se i osjeća u Izraelu, usprkos neprijepornoj ljubavi prema novoj domovini.

Chava je i glas savjesti Izraela

No ljubav ne isključuje kritički duh, baš naprotiv - tako Chava zapravo mnogima predstavlja glas savjesti Izraela, pa su je zbog njezinih društveno angažiranih pjesama uspoređivali s protestnom pjevačicom Joan Baez. Svojim je angažmanom izazvala dosta kontroverzi, naročito skandalom iz 1989. Naime, u doba prve Intifade snimila je tradicionalnu pjesmu koja se pjeva za Pesah, *Chad Gadya* – no na šok javnosti izvrnula je simbolizam teksta naglavačke – žrtvovano nevino janje u njezinu tekstu ne simbolizira Židove, već Palestince. Nakon toga ljevica ju je još više obožavala, a desnica ju je nazivala izdajnikom, pjesma je bila zabranjena na nekim radio stanicama, a dobila je čak i prijetnje smrću. No nije se nikad odrekla socijalnog angažmana i pozivanja na mir i u jednom je intervjuu rekla da bi umjetnici trebali kritizirati vlade, jer “mi nismo političari da bi nam trebali glasovi birača i ne moramo zadovoljiti mase”.

Ipak Chava već godinama zadovoljava široku publiku

diljem svijeta svojim čarobnim glasom i predivnom glazbom koja prenosi poruke i emocije preko jezičnih i kulturoloških barijera te redovito gane i onu publiku koja ne razumije ni riječ jidiša ili hebrejskog. Tako je bilo i u Pragu gdje je nastupila u sklopu festivala *Žice jeseni*, posvećenog jazzu, etno i klasičnoj glazbi. Sitna žena kovrčave plave kose i velikih naočala i na ovom je koncertu pokazala da joj je glas i dalje u punoj formi, štoviše da je s vremenom dobio neku dodatnu kvalitetu i toplinu.

Ljudske sudbine pretočene u tekstove pjesama

Koncert je bio koncipiran u dva dijela: u prvom je dijelu Chava nastupila sa svojim odličnim trijom iz Izraela (ona sama i Oved Efrat na gitarama, Avi Agababa na udaraljka), a u drugom dijelu, koji je bio posvećen jidiš glazbi, pridružili su joj se glazbenici iz Češke s kojima je surađivala još prije na snimanju jidiš albuma.

Kako je Chava Alberstein vrlo komunikativna glazbenica, prije svake pjesme publici je objasnila kontekst pjesme i o čemu se radi u stihovima – jer u njezinu stvaralaštvu priče su važne koliko i sama glazba, po čemu je ona doista posebna u kontekstu suvremene izraelske glazbe koja je pretežno lagana i eskapistička. U prvom je dijelu uglavnom izvodila svoje autorske skladbe na hebrejskom s recentnijih albuma. Njezini tekstovi se grade oko ljudskih sudbina oličenih u nekom intenzivnom prizoru – listovi hrasta koji čovjeka podsjećaju na europsku domovinu, ili usamljen čovjek u zapuštenoj sinagogi. Najviše inspiracije joj dolazi iz generacije njezinih roditelja - ljudi koji su preživjeli Holokaust, imigrirali u Izrael i zauvijek ostali imigranti. Jedna pjesma npr. govori o sjećanju iz njezina djetinjstva: kada su se njezini roditelji jednom tjedno posjećivali s prijateljima radi kartanja – no kartanje je samo izgovor da se nađu s ljudima s kojima dijele sjećanja i da pričaju o starim danima u Europi. Teškim danima, ali ipak dragim, jer kako je netko napisao ‘Nesretne uspomene! Ipak ste dobrodošle, jer vi ste moja daleka mladost.’

Zatim se tu našla i priča iz suvremenog Izraela, o Rumunjki Veri iz Bukurešta, njegovateljici koja se trbuhom za kruhom preselila u Izrael, no kada je njezina pacijentica umrla, ostala je sama u nepoznatoj zemlji – priča koja se opet svodi na vječnu temu imigracije i traženja mjesta u svijetu. Bilo je i humorističnih tonova, Chava je duhovito ispričala kako svake godine u Izraelu

neka strana pjesma postane izuzetno popularna, brzo se prepjeva na hebrejski – i nakon vrlo malo vremena svatko u Izraelu je uvjeren da je to stara izraelska pjesma. I, kaže Chava: “Sada ću vam otpjevati jednu ‘staru izraelsku pjesmu’ iz Gruzije!”

Zadnja pjesma u prvom dijelu koncerta bila je prekrasna jidiš pjesma *Di Goldene Pave* (‘Zlatni paun’), koja govori o zlatnom paunu koji je posramljen jer je izgubio zlatno pero – a zapravo o nostalgiji mladenke koja se udala u stranu zemlju. Ta melankolična pjesma u minimalističkom aranžmanu gdje je raskošan glas Chave Alberstein došao do maksimalnog izražaja bila je jedan od vrhunaca koncerta i istodobno uvod u drugi dio koncerta, posvećen jidiš glazbi.

Chavin opus – sprega pojedinačnog i univerzalnog

U drugom djelu koncerta Chavi i njezinu triju pridružili su se vrhunski češki glazbenici na basu, violini i harmonici – tradicionalnim instrumentima u židovskoj glazbi. Repertoar se nije sastojao od poznatih jidiš šlagera, već od manje poznatih pjesama, što se uklapa u Chavin projekt ‘iskopavanja’ neotkrivenog jidiš blaga. Mnoge od tih pjesama su melankolične jer, kako kaže Chava, “kada pjevaš na jidišu, uvijek se osjeća neka tuga, povezuješ se sa svojim bakama i djedovima, s duhovima, sa svijetom koji više ne postoji”. Ali kako za židovsku glazbu nije tipična jednostavna melankolija, već prije simultanost oprečnih raspoloženja, skokovi između očaja i nade, tuge i ohrabrenja, svirka je isto tako evocirala čitav niz različitih emocija. Ne treba zaboraviti da je u jidiš kulturi radost muziciranja imala veliku ulogu, a ta ista radost je emanirala i iz ovog nastupa. I čak ako se ne razumiju stihovi, umjetnički užitak je pružala već sama glazba –

odlični glazbenici, rafinirani aranžmani i nadasve gipki i topli glas Chave Alberstein, koji je jednako ekspresivan u kontemplativnim tonovima kao i u ekstatičnim.

Gotovo čitav Chavin opus prožima duboka sprega između pojedinačnog i univerzalnog, a to se vidjelo i na ovom koncertu – ona pjeva o sasvim osobnim pričama iz svoje obitelji ili svoje zemlje, ali i situacijama i emocijama s kojima se mogu poistovjetiti svi ljudi, a poruka je uvijek mir i ljubav. U tom je tonu i završila koncert: za prvi bis je na hebrejskom otpjevala pjesmu o miru, za koju je rekla da je posvećuje Yitzhaku Rabinu, koji je izgubio život jer je sanjao o miru, ali “san o miru nije umro s njim”, i tu je pozvala i publiku da joj se pridruži u pjevanju.

Sjećate li se spomenara? Knjižica u koje smo upisivali svoje misli, ponekad stihove, da ostanu kao svjedočanstvo razrednih prijateljstava. O jednom takvom spomenaru, koji je čudom preživio sve ratove, koji na nevjerojatan način priča o sudbinama, piše Vesna Domany Hardy.

Reminiscencije nad jednim spomenarom

Listam stari spomenar koji mi je prilikom nedavnog boravka u Zagrebu povjerila mamina prijateljica Beba Batinić Graf. Nastavljajući njihovo prijateljstvo nastojim je obići kad sam u Zagrebu pa mi je pričajući o danima početaka njihova prijateljstva, dala u zelenkasto platno uvezenu staru knjižicu, nostalgичnu uspomenu na srednjoškolske dane i ukrašenu bijelim terijerom od slonovače pod suncobranom, nesumnjivo kao simbolom za vjernost. Spomenar je sačuvala kroz ratove, društvene promjene, obiteljske tragedije i gubitke, a u njemu zabilježene početke ili tragove priča koje mi sada on kazuje.

Čak i prije nego li otvorim stranice, prvenstveno me porijeklo samog predmeta asocira na njihovo sedamdeset godina staro prijateljstvo. Prvo ih je povezalo roditeljsko druženje kad se 1938. godine moja majka, tada osamnaestogodišnjica, s roditeljima Oskarom i Katicom Izrael, iz Sarajeva doselila u Zagreb.

No da se vratim ovom spomenaru koji je Beba dobila kao poklon za svoj četrnaesti rođendan i u koji su prema običajima unosili svoje potpise školski kolege i prijatelji, tko pjesmom, tko slikom, tko citatom ili nekom mudrom izrekom. Ništa posebno, moglo bi se pomisliti, ta spomenari su bili u modi tada, a danas su naprosto jedan od izumrlih običaja, kao recimo dopisivanje.

Oduševljena publika ju je pozvala i na drugi bis, na kojem je izvela *Hamavdil*, srednjovjekovnu pjesmu koja se pjevala za Havdalu i kojom se obilježavao kraj šabata i blagoslovljivao naredni tjedan, što je bio i primjeren završetak koncerta koji se održao u subotu navečer, na sam kraj šabata. Tako je tradicionalnom pjesmom završio koncert istinske ambasadorice izraelske kulture, koja, kao i svi najveći umjetnici, uspijeva istodobno govoriti u ime jedne specifične tradicije i slati univerzalne poruke publici širom svijeta.

Mirna Marić

Međutim nije tu ostavilo traga samo nadobudno mladenačko mudrovanje, već ta bilježnica predstavlja dokument jednog vremena. Tim više ga takvim

1938. godina. Eva s obitelji Batinić i prijateljima na izletu u okolici Zagreba.

čine fotografije uz skoro svaki upisani tekst ili crtež osvjetljavajući ta vedra, mladenačka lica koja još tih predratnih godina gledaju s nadom u budućnost. Činjenica da su Batinići imali fotografski obrt može objasniti spomenar s fotografijama, očito da su se kod njih fotografirali Bebini školski kolege i prijatelji. No

osim fotografija koje su same po sebi zanimljivost, pažnju privlače i prezimena tih školaraca. Jer već na prvi pogled ti potpisi odaju kozmopolitsku srednjoeuropsku mješavinu, kakva je bila uobičajena u doba Austrougarske Monarhije

Popis imena iz spomenara

čije je postojanje ukinuto samo dvadesetak godina prije, tako rekuć, generaciju prije njih.

No ne radi se samo o porijeklu tih prezimena, nešto me drugo tu kosnulo i potaklo da o tome pišem. Naime, od 35 učenica Bebina IV. c razreda, III. Ženske gimnazije u Klaićevoj 14, godine 1939. njih četrnaest su bile Židovke koje su poslije uspostave NDH uglavnom nestale. Samo se za neke od njih znalo gdje su ili se kasnije saznalo za njihove pogibije. A ako su neki od tih djevojaka i mladića kojim čudom i preživjeli rat i Holokaust, u Zagreb ih se malo vratilo. A u kolikoj je mjeri u tih nekoliko ratnih godina stanovništvo Zagreba „etnički očišćeno“ ilustrira i moje vlastito školovanje. Od početka sam sve škole pohađala u središtu Zagreba, počevši od 1947. godine. Okolnosti su mog života bile takve da nisam poznavala luksuz kontinuiteta. Započela sam školu na Kaptolu, nastavila na Jabukovcu, jedno kratko vrijeme bila u istoimenoj školi kao i ulica „Anke Butorac“, zatim opet na Jabukovcu, pa onda nekoliko godina u Varšavskoj i konačno u II., VII. i X. gimnaziji u Križanićevoj. U cijelom mom školovanju, u svim tim školama usred Zagreba, bila sam uvijek jedino židovsko dijete. Tek sam poslije na fakultetu sreća nekoliko kolegica istog porijekla kao Tamara I., Mira A. i Mira W., premda smo naše porijeklo tada držale za sebe, kao nešto od sporedne važnosti.

Tužne sudbine

Premda su o tim godinama i gubicima napisane mnoge stranice, češće nego li ne, govori se u brojkama o nestalima, deportiranim, poginulima ili iseljenima. Kad ovako gledam ta lica iz spomenara na mjesto statističkih podataka, još je bolnije razmišljati o tome koliko je tada izgubio naš rodni grad.

Na primjer, sa stranica spomenara odmah upada u oči grupa od tri fotografije naočitog mladića nalik holivudskom glumcu, Bebina dobrog prijatelja Srečka Bergera.

Srečko Berger u Sušaku i iz logora Ferramonti u Italiji

Priča mi Beba kako se ubrzo po dolasku ustaša njezin prijatelj Srečko prvo kod njih skrivao dok mu nisu pribavili lažne dokumente pomoću kojih se uspio prebaciti na teritorij pod talijanskom okupacijom. Da mu tada nisu pomogli vjerojatno bi završio u Jadovnom kao toliki drugi židovski mladići njegove generacije. O njegovom uspjelom bijegu svjedoči slika koju joj je ubrzo poslao iz Sušaka. Na poleđini piše „Neka te ova slika podsjeti na mene, kao što mene Tvoja slika podsjeća na lijepu i bezbrižnu mladost.“ Srečko. Sušak, 4. VIII. 1941. Slijedeće dvije slike slijede njegov put i datirane su *konac studenoga 1942. iz logora Ferramonti u Italiji*. Te su slike i popratno pismo zadnje što je od njega primila. Poslije nikad više ništa, tako nije nikad ni saznala je li preživio rat, a ako jest, kamo je otišao.

Vrativši se u London potražila sam pomoć svojega supruga jer se već više godina bavi židovskom

genealogijom, stvorio je ogromnu bazu podataka s više od 200.000 imena koja kompjutorski može unakrsno povezivati.

S obzirom na to da je zadnja vijest od Srečka stigla iz Italije 1942. godine, pretpostavili smo da je preživio rat, možda se kao mnogi logoraši poslije kapitulacije pridružio partizanima na strani Saveznika, a poslije emigrirao u

Marta Werthamer

Ameriku. Kod Melite Švob je podatak koji potvrđuje da je Srečko Berger rođen u Osijeku 1922. godine preživio rat. Zatim je moj suprug Malcolm pogledao u registar umrlih američkog socijalnog osiguranja gdje je upisano da je Felix Berger, po zanimanju kemičar, rođen 15. listopada 1921. u Osijeku, po čemu je gotovo sigurno

da se radi o istoj osobi, preminuo u New Jerseyu 22. rujna 1991. godine. To što se više nikad nije javio možda mogu djelomično objasniti vlastitim iskustvom stečenim u ovom zadnjem ratu u radu s izbjeglicama i prognanicima iz bivše Jugoslavije, uglavnom iz BiH. Jer kad su ljudi na takav stravičan način protjerani, treba im nekoliko godina da bi mogli započeti novu egzistenciju drugdje. Uz sve tegobe, a da bi se moglo ići naprijed, mnogi nastoje zaboraviti sve što bi ih moglo vezivati uz ta strašna iskustva. To je naprosto obrambeni mehanizam koji rezultira psihičkim

potiskivanjem doživljenog užasa pa se tako lako zaboravi i one koji su im eventualno pomagali. A oni sa svoje strane sigurno ne pomažu jer bi očekivali priznanje ili zahvalnost. Tako i u poslijeratnoj izgradnji i obnovi nije bilo mjesta prepričavanju proživljenog koje se moralo

Renee Swift

potisnuti da bi se moglo ići dalje. Takva je bila općenito društvena klima. Mnogi koji su preživjeli koncentracijske logore dugo nisu o strašnim iskustvima pričali, tek se brana otvorila u Izraelu na suđenju Eichmannu godine 1962.

„Zaborav i praštanje osveta je plemenita čovjeka“, upisala je u spomenar Marta Werthamer jer tko je mogao znati što ih čeka i može li se baš sve zaboraviti i oprostiti bez obzira na plemenitost. Beba kaže kako zna da su 1942. godine Martu odveli u Auschwitz odakle se nije vratila. Melita Švob potvrđuje da je Marta s ocem Moritzom i sestrom Mirom završila u Auschwitzu.

Renee Stifft je uspjela preživjeti rat. Zna se da se poslije udala i emigrirala u Ameriku.

Prema podacima M. Švob Blanka Selinger preživjela je Holokaust. Malcolm je ukucao njezino ime i dobio slijedeće podatke o cijeloj obitelji Selinger. Roditelji Živko i Berta su preživjeli i umrli u New Yorku 1956. i 1972. Poslije rata Blanka Selinger se vratila u Zagreb a zatim se udala za Rudolfa Kendela i s njim otišla živjeti u Njemačku. Imaju kćer Sonju i unuku Leu, a godine 2007. još živi u Hamburgu. Njezin brat, Otto Selinger preživio je Holokaust, živi u Ann Arboru u državi Michigan i ima četvero djece

Premda u spomenaru ima još slika i još podataka, previše je bolno sve ih navoditi. Inače mislim da pisanog zaključka ni nema. Naime svako pisanje bi moralo slijediti neki logični slijed kao uvod, razvoj teme i zaključak. U ovom slučaju mozak odbija takvu logičnost jer nije u stanju racionalizirati bezumlje bilo kakvog „etničkog čišćenja“, bilo da se radi o bliskoj, nedavnoj ili dalekoj prošlosti.

Blanka Selinger

©Vesna Domany Hardy

Peresov centar za mir krajem listopada nizom događaja obilježio je desetu godišnju svog djelovanja čiji je glavni cilj promoviranje mirovnih aktivnosti. Na konferenciji koja je tom prigodom organizirana u Tel Avivu kao jedan od govornika sudjelovao je i hrvatski premijer Ivo Sanader.

SANADER U IZRAELU NA KONFERENCIJI „NOVI SVIJET, NOVI MIR“

Otvarajući konferenciju “Novi svijet, novi mir” izraelski predsjednik Shimon Peres kazao je da je za mir uvijek potrebno dvoje, aludirajući na stanje na Bliskom istoku te izrazivši nadu da će do trajnog mira skoro doći. Peres se osvrnuo i na aktualne događaje u svijetu, posebno na financijsku krizu koja nikoga nije mimoišla.

Na konferenciji su sudjelovali brojni svjetski političari, gospodarstvenici, umjetnici i sportaši, a moderatorica je bila poznata novinarka televizijske kuće CNN Christiane Amanpour.

Hrvatska je danas stabilna demokracija s rastućom ekonomijom i nakon samo jednog desetljeća uspjeli smo pretvoriti Hrvatsku od “primateljice” do zemlje koja doprinosi sigurnosti u svijetu, rekao je u svom govoru na konferenciji Sanader.

Predsjednik hrvatske Vlade također je istaknuo važnost Peresova centra za mir u proteklih deset godina.

Hrvatski je premijer govorio da je Hrvatska kroz svoju obranu razvila i novu paradigmu patriotizma. “Ta paradigma uključuje sve hrvatske građane, bez obzira na njihovo političko, vjersko ili etničko zaleđe. U tom smislu, samo nekoliko tjedana nakon što sam postao premijer, uveli smo Dan sjećanja na Holokaust, koji se u hrvatskim školama od tada obilježava svake godine od

2004.”, istaknuo je.

“Budimo svi partneri za mir i dajmo svoj doprinos stvaranju novog svijeta mira, slobode, pravde, dijaloga i prosperiteta”, zaključio je svoj govor predsjednik hrvatske Vlade.

Premijer Sanader je u Izraelu ocijenio da su odnosi Hrvatske i Izraela izuzetno dobri i prijateljski.

“Mogu reći da su na vrhuncu, a postoji i prostor da se unaprijedi i gospodarska suradnja, iako velik broj izraelskih investitora ulaže u Hrvatsku. Isto tako treba unaprijediti i znanstvenu i kulturnu suradnju”, rekao je Sanader.

Sanader je imao i razgovore s visokim izraelskim dužnosnicima, a tijekom tih razgovora izražena je želja za jačanjem bilateralnih gospodarskih odnosa.

Na kraju posjeta Izraelu premijer Ivo Sanader primio je prestižno odličje Najviši viteški red Jeruzalema, koje mu je predao gradonačelnik Jeruzalema Uri Lupolianski.

Na prigodnoj svečanosti na kojoj su bili najviši politički, vjerski i gospodarski predstavnici grada Jeruzalema gradonačelnik Lupolianski je izrazio zadovoljstvo što može visoko priznanje predati “velikom europskom lideru”, hrvatskom premijeru koji se bori za mir, slobodu i demokraciju.

“Vi ste poduzeli korake koji su doveli do jačanja tolerancije u hrvatskom društvu”, naglasio je.

Primajući odličje Sanader je kazao da upućuje pozdrav iz “Jeruzalema, grada mira” istaknuvši važnost svjetskog mira, slobode i demokracije. Premijer je rekao da hrvatska Vlada podržava obnovu sinagoge u Praškoj ulici u Zagrebu i izrazio zadovoljstvo aktivnostima židovske zajednice u Hrvatskoj.

Sanader je prije početka konferencije u Tel Avivu o stanju na Bliskom istoku te nastojanjima da se u što skorije vrijeme dođe do trajnog mira u regiji, razgovarao s izraelskim predsjednikom.

Velikom priredbom u zgradi opere u Tel Avivu završila je proslava desete godišnjice Peresova centra za mir. Talijanski tenor Andrea Bocelli tom je prigodom otpjevao pjesmu za koju je tekst napisao izraelski predsjednik i dobitnik Nobelove nagrade za mir Shimon Peres.

“Ray of hope” (Zraka nade) naziv je pjesme koja se u Bocellijevoj izvedbi prvi put čula u javnosti na priredbi posvećenoj miru na Bliskom istoku.

Bocelli je nastupio zajedno s 19-godišnjom izraelskom pjevačicom Liel Kolet, a pratio ih je zbor izraelske i palestinske djece.

Peres je izrazio želju da upravo Bocelli otpjeva tu pjesmu, objavili su izraelski mediji.

(prema hrvatskim i izraelskim medijima)

CHRISTIAN KENNEDY U HRVATSKOJ

Ministar kulture Republike Hrvatske Božo Biškupić sastao se u listopadu u Zagrebu s Christianom Kennedyjem, izaslanikom američkog State Departmenta za pitanje Holokausta te je s njime razgovarao o povratu nacionalizirane židovske imovine te o skrbi o židovskim grobljima u Hrvatskoj.

Sastanku su nazočili i američki veleposlanik u Republici Hrvatskoj Robert Bradtke i ravnateljica Spomen područja Jasenovac Nataša Jovičić.

Ministar Biškupić na sastanku je istaknuo važan segment spomeničkih cjelina koje pomaže Ministarstvo kulture sukladno sporazumu između hrvatske i američke vlade o zaštiti i očuvanju određenih kulturnih dobara, a kojim se regulira i zaštita kulturne baštine Židova u Hrvatskoj.

Kennedy je naglasio važnost potrebe da židovske zajednice djeluju u cjelini te izrazio želju da se što prije u Zagrebu izgradi sinagoga, a to je podržao i ministar Biškupić.

Christian Kennedy je od kolovoza 2006. godine posebni izaslanik State Departmenta za pitanje Holokausta. On je glavni savjetnik tajnika za vanjsku politiku za pitanja u vezi s nacističkom vladavinom u Njemačkoj i Europi, a nadzire i sudjelovanje SAD-a u međunarodnoj radnoj skupini za obrazovanje o Holokaustu, čiji je član i Hrvatska. Njegov ured zadužen je za restituciju oduzete židovske imovine i sva druga pitanja vezana uz Holokaust

Tijekom svog mandata Kennedy je u više navrata boravio u Hrvatskoj.

OSKVRNUTO ŽIDOVSKO GROBLJE U BUKUREŠTU

Nepoznati vandali sredinom listopada srušili su više od stotinu nadgrobni ploča na židovskome groblju u Bukureštu i napravili više od milijun dolara štete, objavili su predstavnici rumunjske židovske zajednice.

Napad na groblje iz 20. stoljeća, s grobovima žrtava Holokausta i židovskih vojnika, dogodio se tijekom židovskoga blagdana Radost Tore (Simhat Tora).

“Gore je nego 1977. godine kad je potres uništio mnogo nadgrobni ploča”, rekao je Aurel Vainer, vođa rumunjskih Židova.

Rumunjska se nastoji pomiriti sa svojom mračnom ulogom u istrebljivanju Židova tijekom Drugoga svjetskog rata.

Ta je zemlja svoje sudjelovanje u Holokaustu opovrgavala sve dok međunarodno povjerenstvo pod vodstvom dobitnika Nobelove nagrade za mir Eliea Wiesela 2004. godine nije objavilo da su rumunjske vlasti na teritorijima pod svojim nadzorom ubile 380 tisuća Židova.

Pod nacistima sklonim maršalom Ianom Antonescuom Rumunjska je 1940. godine postala njemačka saveznica, ali je pred kraja rata promijenila stranu.

Židovska zajednica u Rumunjskoj bila je vrlo mala do 18. stoljeća kada se postepeno počinje povećavati te je pred početak Drugoga svjetskog rata bila prilično velika iako točnih podataka nema. Prema Svjetskom židovskom kongresu, u Rumunjskoj je 1947. godine živjelo 428.312 Židova. Velik broj pripadnika rumunjske židovske zajednice emigrirao je u Izrael, tako da je do 1956. godine u Rumunjskoj ostalo samo 144.236 Židova. Prema službenim podacima danas u Rumunjskoj živi između 10 i 15 tisuća Židova.

(prema stranim medijima)

Početak studenoga u Parizu je održana prva politička konferencija Europskih prijatelja Izraela (EFI) na kojoj je, uz nazočnost velikog broja uglednih dužnosnika iz Europe, Hrvatsku predstavljao predsjednik Hrvatskog sabora Luka Bebić.

PRVA KONFERENCIJA EUROPSKIH PRIJATELJA IZRAELA

Teme dvodnevne konferencije - budućnost odnosa EU i Izraela, razvoj regionalne suradnje na Bliskom istoku, regionalni projekti, jačanje demokracije i borba protiv ekstremizma – bile su obuhvaćene trima plenarnim sjednicama i nekolicinom radnih stolova. Na konferenciji su između ostalih sudjelovali i predsjednik Parlamentarne

skupštine Vijeća Europe Luis Marie de Puiga, bivši finski predsjednik i ovogodišnji dobitnik Nobelove nagrade za mir Maarti Ahtisaari, nekolicina ministara europskih zemalja te parlamentarni zastupnici iz 42 europske zemlje te predsjednica izraelskog parlamenta Knesseta Dalia Itzik.

Predsjednik Hrvatskog sabora nazočnima se govorom obratio tijekom prve plenarne sjednice “Promicanje dijaloga i partnerstva između EU i Izraela” te istaknuo da se odnosi Europe i Izraela temelje na prijateljstvu i partnerstvu, ali prije svega na zajedništvu u prihvaćanju temeljnih vrijednosti slobode i demokracije te traženju zaštite i promicanju mira.

“Zajedništvo u pripadnosti istom civilizacijskom krugu, stvoreno na putu izgradnje međunarodnih odnosa koji će biti temeljeni na suradnji i toleranciji predstavlja naš identitet i ono što određuje naše odnose”, kazao je Bebić za govornicom skupa u Parizu, dodajući da se „moramo uzajamno pomagati, ohrabrivati i podržavati, kako bi naša kultura mira prevladala nad kulturom mržnje, nasilja i terora“.

Predsjednik Hrvatskog sabora u svom je govoru podsjetio kako je Hrvatski sabor donio deklaraciju o antifašizmu, kako je u hrvatske škole uveden dan sjećanja na žrtve Holokausta, napominjući kako Hrvatska nije to

činila da bi ostala zarobljena u prošlosti, nego da se te najcrnje stranice povijesti više nikad ne vrata.

Također je istaknuo kako je svijet i danas suočen s nasiljem i netolerancijom te se mora “odlučno suprotstaviti svim ideologijama koje počivaju na nejednakosti i netoleranciji”.

Europski prijatelji Izraela (EFI) je politička inicijativa nastala 2006. godine s ciljem promicanja boljih ukupnih odnosa između EU i Izraela koja okuplja sve parlamentarne skupine prijateljstva s Izraelom iz 27 nacionalnih parlamentarnih zemalja članica i novu parlamentarnu skupinu prijateljstva Europskog parlamenta i Izraela, a ima oko tisuću članova iz svih većih europskih političkih stranaka. Sjedište EFI-a je u Bruxellesu. EFI je tijekom protekle dvije godine organizirao niz aktivnosti: obilježavanje Dana sjećanja na žrtve Holokausta 2007. godine u koncentracijskom logoru Auschwitz-Birkenau, zatim iste godine konferenciju o iranskoj nuklearnoj prijetnji u Europskom parlamentu, proslavu 60. godišnjice Izraela u travnju 2008. godine te u lipnju iste godine obilježili su Dan Jeruzalema u Bruxellesu.

Rekavši da je Hrvatska odlučila intenzivirati svoj doprinos svjetskom miru i sigurnosti, Bebić je podsjetio na to da su članice UN-a prošle godine izabrale Hrvatsku kao nestalnu članicu Vijeća sigurnosti do kraja 2009. godine te da su hrvatske postrojbe upućene u 15 mirovnih operacija diljem svijeta, među kojima i u misiji na Golanskoj visoravni.

Na kraju dvodnevne konferencije, sudionici su usvojili „Parišku deklaraciju“ u kojoj su istaknuli kako se zalažu za mir i suradnju na Bliskom istoku, stvaranje palestinske države, sigurnost Izraela te da odbacuju svaki oblik

agresije.

U prihvaćenoj deklaraciji sudionici su iskazali potporu trajnom miru i pomirbi na Bliskom istoku i jačanju demokracije u regiji te potvrdili zajedničke vrijednosti koje vežu Europu i Izrael kao i zajedničko kulturno naslijeđe koje se temelji na prijateljstvu i uzajamnom poštivanju ljudskog dostojanstva, slobodi, demokraciji, jednakosti, pravnoj državi i poštivanju ljudskih prava.

Pariškom deklaracijom sudionici skupa izrazili su punu potporu svima koji žele pridonijeti miru na Bliskom istoku i uspostavi odgovorne i funkcionirajuće palestinske države koja će živjeti uz Izrael u miru i sigurnosti i biti domovina palestinskom narodu. Također su se založili za sigurnost izraelske države i odbacuju sve oblike agresije,

Njemačka je u listopadu memorijalnom centru Holokausta Yad Vashemu u Jeruzalemu predala popis s imenima 600.000 židovskih stanovnika u Njemačkoj u razdoblju od 1933. do 1945. godine.

NJEMAČKA YAD VASHEMU PREDALA POPIS S IMENIMA NJEMAČKIH ŽIDOVA

Njemački ministar za kulturu Bernd Neumann i predsjednik Zaklade prisilnih radnika Martin Salm uručili su direktoru Yad Vashema Avneru Shalevu u “Dvorani imena” u digitalnom obliku taj vrijedan popis.

“Ovaj popis omogućava nam da po prvi put pokažemo kompletan popis Židova koji su živjeli u Njemačkoj tijekom nacističkog razdoblja. Ali ovaj popis je puno više od običnog popisa imena. To je jedinstveni dokument o životu u Njemačkoj i on priča priču onih osoba koje nisu mogle same ispričati priču o svojem životu”, rekao je Neumann.

Njemački ministar istaknuo je kako se nada da će ovaj popis “žrtvama vratiti dio njihove časti”.

Popis je na zahtjev Zaklade izradio njemački Savezni arhiv, pri čemu je iz više od tisuću izvora pripremljeno 2,5 milijuna jedinica podataka. Dvadeset njemačkih stručnjaka na tom je popisu radilo četiri godine - knjige rođenih, knjige s popisima prebivališta, popisi deportacija, arhivi, muzeji, memorijalni centri i privatni arhivi. Stručnjaci iz Yad Vashema pomogli su u izradi tog popisa, koji je služio i za pregovore o zahtjevima njemačkih osiguravajućih kuća iz vremena nacionalsocijalizma od 1933. do 1945. godine. Izrada popisa koštala je 1.57 milijuna eura.

terorizma i poticanja na nasilje protiv Izraela i njegovog naroda.

Sudionici skupa su također izrazili odlučnost za produblivanjem ionako bliskih prijateljskih veza između Europe i Izraela osobito kroz snažniji napredak odnosa Izraela i EU.

Tijekom održavanja konferencije u Parizu u izložbenom prostoru Pavillon d’Armenonville bila je otvorena izložba fotografija djece iz različitih dijelova svijeta, različite dobi, boje i spola. Svoj toj djeci, prema navodima organizatora konferencije, izraelski liječnici, medicinske sestre i ostalo osoblje dali su dar života u okviru akcije „Save a Child’s Heart“.

Dokumentacija pruža uvid u imena i boravišta njemačkih Židova, podatke o njihovoj emigraciji, uhićenjima i deportacijama te o nadnevcima i mjestima smrti.

“Ovaj popis pomaže nam da bolje shvatimo ono što se dogodilo Židovima u Njemačkoj”, rekao je direktor Yad Vashema Avner Shalev.

“Svaka nova informacija omogućava nam da sklopimo dijelove priče pojedinaca i zajednica tijekom Holokausta. Ovaj popis, zajedno s drugim materijalima iz naših arhiva, pomaže u popunjavanju praznina u našim spoznajama o tome što se dogodilo”, istaknuo je Shalev te dodao da je tim popisom Yad Vashem praktički popunio podatke o njemačkim Židovima tijekom Drugog svjetskog rata. Yad Vashem, rekao je, sada će se usredotočiti na sastavljanje sličnih popisa o Židovima koji su živjeli u Poljskoj i istočnoj Europi tijekom razdoblja nacizma. To je vrlo težak zadatak, zbog toga što nema mnogo dokumenata iz tog razdoblja, dodao je.

Popis s imenima njemačkih Židova bit će dostupan i drugim arhivima i muzejima kako bi se olakšao rad povjesničarima.

Do kraja Drugog svjetskog rata u Njemačkoj je živjelo samo 20.000 Židova.

Nakon šezdeset godina šutnje, Viole nade ponovo su zasvirale na jedinstvenom koncertu u Jeruzalemu...

VIOLINE NADE NA KONCERTU U JERUZALEMU

Šesnaest violina na kojima su svirale židovske žrtve Holokausta, uključujući i instrument čija je kutija služila za krijumčarenje eksploziva kojim je dignuta u zrak jedna nacistička baza, sviralo je u listopadu na koncertu u Jeruzalemu.

“Svaka violina ima svoju osobnu priču”, kazao je Amnon Weinstein (69), koji je zajedno sa svojim sinom deset godina restaurirao viole skupljane diljem Europe.

Weinstein, graditelj violina, rekao je da je instrumente dobio u različitim stanjima, a veliki broj njih bio je ukrašen Davidovom zvijezdom, kao znak da su nekada pripadale Židovima.

“Njihovim restauriranjem, one su ponovno rođene, a s njima i njihovo nasljeđe”, smatra Weinstein, koji je većinu svoje obitelji izgubio u Holokaustu.

Svih šesnaest violina po prvi je put sviralo na koncertu nazvanom “Viole nade”, a na njima su svirali članovi izraelskog Raanana Symphonette i Filharmonijskog orkestra iz Istanbula. Na jednoj od violina svirao je izraelski virtuoz Shlomo Mintz, koji je nedavno boravio u Hrvatskoj.

Jedan od instrumenata, nazvan Motelova violina, pripadala je nekada davno dvanaestogodišnjem židovskom dječaku koji je svirao za nacističke oficire u Bjelorusiji 1944. godine.

Motele se zajedno sa svojom violinom pridružio antinacističkom otporu u selu u blizini granice s Ukrajinom te se uspio ubaciti u tamošnju nacističku zgradu.

“Njemački oficiri jednog su ga dana čuli kako svira na ulici i pozvali ga da svira za njih u njihovoj zgradi u gradu”, priča Sefi Hanegbi čiji se otac zajedno s Motelom

borio tijekom Drugog svjetskog rata.

Nakon svakog koncerta, Motele je svoju violinu skrivao u nacističkoj zgradi iz koje je izlazio s praznom kutijom, a zatim se vraćao s kutijom za violinu prepunom eksploziva. Eksploziv je skrivao na tajnom mjestu u zgradi, a zatim je jednog dana zgradu dignuo u zrak, dodaje Hanegbi.

Motele je poslije tijekom rata ubijen u njemačkoj zasedi, a Hanegbijeva obitelj je njegovu violinu donijela u Izrael gdje je desetljećima čekala u ormaru. Weinstein je Motelovu violinu restaurirao prije osam godina.

Amnon Weinstein viole je obnavljao u svojoj radionici u Jeruzalemu. Svoju prvu violinu iz Holokausta pronašao je 1999. godine u Dresdenu, gdje je tada doputovao kako bi održao predavanje o tome kako se rade viole.

Tu violinu napravio je u Varšavi poljski graditelj violina Yaakov Zimmerman 1924. godine. Ona je bila posebno napravljena za Shimona Kongolda, Zimmermanova prijatelja, prema natpisu na jidišu koji se nalazi unutar instrumenta. Kongold, Židov, pobjegao je od nacističkih progona i zajedno sa svojom violinom sklonio se u Taškent gdje je umro od tifusa.

Violina je nekako došla do Njemačke gdje je pokazana Weinsteinu, koji ju je obnovio i od tada se nalazi u njegovu vlasništvu.

“To nije Stradivari, ali je dobar instrument”, kaže Weinstein.

Članak o toj violini pojavio se u časopisu za ljubitelje violina The Strad, i Weinstein je počeo primati pozive, većinom od Židova iz SAD-a čiji su roditelji ili članovi obitelji preživjeli Holokaust

“Stalno se ponavlja ista priča: Pronašli smo

violinu na tavanu”, priča Weinstein, te dodaje kako većina violina nije vrhunske izrade.

“Za mene one nemaju cijene. Violina iz Holokausta nikada nije na prodaju”, ističe.

Weinstein vjeruje da velik broj instrumenata još uvijek čeka da ih se pronađe, smatra da one leže zaboravljene u podrumima i na tavanima, a njihove priče još uvijek nisu ispričane.

“Siguran sam da ih ima još. I čekam ih”, rekao je Weinstein.

Najstarija violina u kolekciji donacija je Filharmonijskog orkestra iz Osla. U 19. stoljeću pripadala je norveškom violinistu Oleu Bullu.

Ernst Glaser, židovski muzičar, trebao je na toj violini svirati u norveškom gradu Bergenu 1941. godine, kada je taj grad bio pod njemačkom okupacijom. Koncert su prekinuli lokalni mladi pronacisti koji su prijetili da će linčovati Glasera zato što svira na toj violini.

Glaser se uspio spasiti tako što je dirigent naredio orkestru da svira norvešku državnu himnu, zbog čega su pronacisti stajali mirno.

“Violina je bila naš spasitelj”, priča Helen Livnat (68), koja je poklonila violinu koju je njezin otac koristio kako bi sviranjem zaradio novac za svoju gladnu obitelj u getu u Ukrajini početkom četrdesetih godina prošlog stoljeća.

“Čast mi je to što znam da će violina koja je jednom svirala u vrijeme gladi i patnje ponovo biti slušana s ponosom u zemlji koju volimo”, rekla je Helen Livnat.

(prema izraelskim medijima)

Dobrovoljni prilozi za Dom Lavoslav Schwarz Listopad - studeni

Vera Atanasov, Gracija Đamonja, Herta Kugler, Sarika Perera umjesto cvijeća na grob gđe. Ade Wachtel-Lucić	200,00
Vera Atanasov, Gracija Đamonja, Herta Kugler, Sarika Perera umjesto cvijeća na grob gđe Dušanke Borojević-Šternberg	200,00
Vera Atanasov, Gracija Đamonja, Herta Kugler, Sarika Perera umjesto cvijeća na grob gospodina Jakice Atijasa	200,00
Obitelj Weisz-Maleček umjesto cvijeća na grob gđe. Elze Goldner	500,00
Bjanka i Drago Auslender umjesto cvijeća na grob Jakoba Atiasa i Jeronima Stojića	400,00
A. i I. Singer povodom Roš Hašana	200,00

Dobrovoljni prilog za Židovsku općinu Zagreb

Mila Ajzenštajn Stojić, prilog za socijalne potrebe, u spomen na supruga dr. Jerka Stojića	300,00
--	--------

Židovska zajednica u Indiji, nekada velika i značajna, danas se svela na mali broj članova. Donosimo priču o jednom od posljednjih Židova u Kalkuti, koji se nesebično bori za održavanje ostataka zajednice.

Shalom Israel – posljednji zaštitnik židovske zajednice u Kalkuti

Pogrbljen muškarac srednjih godina s jarmulkom na glavi probija se pomalo kaotičnim, prenapučenim ulicama Kalkute, kao da na svojim ramenima nosi svu težinu nekoliko generacija Židova koji još uvijek žive ondje.

Prolazi pokraj štandova na kojima se prodaje čaj, pokraj bosonogih vozača rikši i automobila koji neprestano trube.

Konačno stiže do zardalih vrata koja se s ulične strane ne vide. Šabat je i Shalom Israel, jedan od posljednjih i rijetkih Židova koji još uvijek žive u Kalkuti, ulazi u sinagogu punu paučine, nekoć veliko, lijepo uređeno zdanje s impozantnim vratima, koje je već dulje vrijeme gotovo uvijek zatvoreno, s obzirom da je tijekom većeg dijela godine on jedini posjetitelj. Israel dolazi svakoga petka kako bi upalio svijeću, pomolio se i provjerio kakvo je stanje u toj i još dvjema preostalim sinagogama u Kalkuti, podsjetnicima na protekla vremena kada su Židovi u ovom indijskom gradu uživali u bogatom i

ugodnom načinu života.

U četvrtom po veličini indijskom lučkom gradu, nekad je živjela zajednica koju je činilo 5.000 Židova. Danas ih je ostalo manje od 35. Tridesetosmogodišnji Israel najmlađi je njezin član tijekom zadnjih 25 godina. Živi na jedinom mjestu na kojemu Židovi nisu manjina – na židovskom groblju. Brine o grobu svojeg oca, svojih prabaka i pradjedova, svojih ujaka i ujni, strina i stričeva, ali i o još 2.000 židovskih grobova. Israel vodi brigu i o dvadesetak starijih Židova koji još uvijek žive u Kalkuti i nisu se sposobni brinuti sami o sebi. Da bi i sam konzumirao hranu koju dopušta Tora i koja je pripremljena u skladu sa židovskim zakonom, dakle košer hranu, vodi računa o košer klanju dopuštenih životinja.

Nije lako živjeti sa spoznajom da ste vjerojatno posljednji predstavnik vlastita naroda u Kalkuti. „Pitanje je vremena kad će svi ovi stariji židovski stanovnici Kalkute o kojima brinem umrijeti, a oni nešto mlađi otići u potrazi za boljim životom. Budućnosti nema. To je neizbježno i protiv toga se ne mogu boriti“, kaže Israel. Bilo bi iznimno teško pokušati se angažirati na povećanju broja Židova u Kalkuti. U tom gradu nije ostalo još mnogo neudanih Židovki – usto su sve već prešle šezdesetu. Israel je samac. Njegova se sestra udala za Hindusa, što je naišlo na neodobravanje „njezinih“ Židova. Posljednje židovsko vjenčanje ondje je održano 1982. godine. Israel je svjestan činjenice da će stoljećima stara zajednica u Kalkuti vjerojatno iščeznuti s njim, no siguran je da se želi boriti za njezin opstanak do samoga kraja. „Znam kako je zajednica izgledala prije, a ovo u što se sada pretvorila...“, s tugom se prisjeća, ne uspijevajući izgovoriti rečenicu do kraja.

Israel preživljava obavljajući neobične poslove. Zdravlje mu je narušeno zbog brojnih dužnosti što ih svakodnevno mora obaviti. Jarmulku najčešće nosi u džepu, jer, kako sam kaže, umoran je od objašnjavanja čemu ona služi, pa je na glavu stavi tek na kraju dana, kad se uputi prema

Židovi su u Indiju stigli prije 250 godina

U cijeloj Indiji, koju danas naseljava 1,1 milijarda ljudi, danas živi jedva 5.000 Židova. U tu su zemlju stigli kao trgovci prije 250 godina, a današnja najveća židovska zajednica živi u Bombaju. Prvi su židovski trgovci u Kalkutu stigli krajem 18. stoljeća i potomci su bagdaskih Židova koji su stigli iz Sirije, Irana i Iraka. Trgovali su dijamantima, nekretninama, prodavali su začine i bili su vrsni pekari – još uvijek se u jednoj ulici nalazi židovska pekarnica u koju mnogi dolaze na izvrsnu pitu od šljiva, a vodi je osamdesetogodišnji potomak Židova koji ju je još davno otvorio. Strani turisti rikšama se još uvijek

voze kroz Ulicu sinagoga ili druge ulice nazvane po istaknutim članovima nekadašnje židovske zajednice. Oni su se pobrinuli za izgradnju pet sinagoga i dviju škola u Kalkuti. Danas škole Elias Meyer i Talmud Tora pohađa 700 učenika, no nitko od njih nije Židov, niti se bilo što povezano sa židovstvom ondje uči. Ostali su samo židovski nazivi škola.

Tridesetih i četrdesetih godina prošlog stoljeća, Židovi su u Kalkuti još uvijek činili brojčano veliku zajednicu. Poznate su bile njihove proslave vjerskih obreda i vjenčanja, bili su često i rado viđeni gosti u, za ono doba renomiranim restoranima, prisjeća se 64-godišnji Ian Zackariah, dodajući kako se nikad nisu susreli s bilo kakvom vrstom diskriminacije, uglavnom zato što „nitko nije ni znao tko smo zapravo.“ „Bili smo premalena

zajednica da bi nas se ‘maltretiralo’. Za to su postojali drugi, primjerice postojali su sukobi između Hindusa i muslimana ili pripadnika viših i nižih kasta. Na nas nitko nije obraćao pozornost“, ispričao je Zackariah.

Proglašenjem indijske neovisnosti 1947. godine, a iduće godine stvaranjem Države Izrael, počelo je veliko iseljavanje Židova iz Kalkute. Stvari su se preko noći izmijenile. Tijekom vjerskih obreda žene su počele sjediti u središnjem dijelu sinagoge zajedno s muškarcima, jer bi u protivnom one zjapile prazne. Postupno su židovski mesari odložili svoje košer noževe, a učitelji u nastavi sve manje koristili židovske udžbenike i ostale knjige. S vremenom se broj židovskih stanovnika toliko smanjio da su se obredi u sinagogama prestali održavati. Danas se ondje okupe samo na nečijem pogrebu – a nerijetko ni tada, ispričala je 62-godišnja Aline Cohen. „Nije kao prije, pusto je...Svi mi imamo svoje prijatelje nežidove, no osjeća se duhovna samoća. Nedostaju mi obredi na Šabat...i onaj osjećaj velike zajednice“, rekla je Aline čije je troje djece odraslo u Kalkuti, no završili su u raznim dijelovima svijeta u potrazi za boljim životom.

38-godišnji Shalom Israel zapravo ne zna kako je to biti dijelom zajednice. Jedini su mu židovski vršnjaci njegov mlađi brat, koji se sprema nastaniti u Izraelu i mlađa sestra udana za hindusa.

Iako se mnogima može učiniti jezovitom činjenica da Israel živi u kolibi na groblju, tek nekoliko koraka od očeva groba, on kaže kako ondje, nakon cjelodnevnog ‘jurenja’ kaotičnim gradom, osjeća spokoj. „Mislim da je puno opasnije živjeti, nego se nositi s mrtvima. Oni su vrlo mirni susjedi“, kaže u šali.

Aline Cohen brine što će biti s Israelom nakon što umru svi stariji Židovi u Kalkuti. Misli kako bi se trebao odseliti u Izrael, no on to tvrdoglavo odbija. „Koja bi bila svrha da s 40 ili 50 otiđem u Izrael? Ovi ljudi u Kalkuti do daljnjega me trebaju.“ Zajednica mu isplaćuje novčanu naknadu za posao koji obavlja - starije i samce redovito vodi liječniku, zubaru, obilazi sinagoge, kosi travu na groblju ili posjećuje bolesne koji žive sami. No Israel kaže kako mu novac nije motiv za to što radi. „Važnija mi je spoznaja da me ovo na neki način drži, daje smisao mojem životu, daje mi osjećaj pripadnosti. Zajednica pomalo, ali sigurno nestaje, a ja ću je pokušati održati ‘živom’ dok god budem mogao.“

(pripremila prema tekstovima objavljenim u stranim medijima Marijana Hajdić Gospočić)

OTKRIVEN NAJSTARIJI HEBREJSKI

TEKST IKADA PRONAĐEN

Izraelski arheolozi nedavno su objavili da su iskopali najstariji hebrejski tekst ikada pronađen, dok su otkopavali utvrdu koja gleda na dolinu gdje je prema Bibliji David ubio Golijata.

Stručnjaci još nisu uspjeli u potpunosti dešifrirati pet redaka teksta ispisanih crnom tintom na komadu glinene posude iskopane s dva hektara velikog arheološkog nalazišta pod imenom utvrda Elah ili Khirbet Qeiyafa.

KRALJ DAVID

Kralj David bio je drugi kralj Kraljevstva Izraela i nasljednik kralja Šaula, a vladao je od 1005. prije naše ere do 965. prije naše ere. Kralj David ujedinio je 12 izraelskih plemena, a naslijedio ga je njegov sin Salomon.

Kralj David zapamćen je kao najpravedniji od svih starih izraelskih kraljeva, te kao veliki vojskovođa, glazbenik i pjesnik (napisao je mnogo psalma). Davida je izabrao Bog te mu dao obećanje da se njegova loza neće prekinuti. Stoga od starine Židovi vjeruju da će Mesija, što znači »pomazanik« (onaj koji je izabran za kralja i pomazanjem posvećen za tu službu) biti izravan potomak Davidov.

U vrijeme vladavine kralja Šaula Izraelci su se branili od vojske Filistejaca. David, najmlađi Jišajev sin, jednog je dana, donoseći hranu za svoju stariju braću koja su se borila na strani Šaula, čuo za filistejskog borca, divovskog Golijata. Golijat je izazivao Izraelce da mu pokažu najboljeg borca kojeg imaju, kako bi vidjeli tko je bolji u borbi jedan na jedan. David je, žudeći za dokazivanjem, insistirao da bi mogao poraziti Golijata. Kada je Šaul čuo za to, iako ne mogavši vjerovati, pustio je Davida da izvrši svoju nakanu. I doista, David je porazio Golijata jednim hitcem iz svoje pračke pogodivši ga u čelo i tako ga ubivši. Sada omiljen među Izraelcima, David je pošao Šaulu noseći mu glavu Golijata

na što ga Šaul upita čiji je sin, a David mu odvrati "Ja sam sin Jišaja iz Betlehema". Time će početi i brojni sukobi između kralja Šaula i Davida kao novog pretendenta na prijestolje, do konačne Šaulove pogibije u borbi s Filistejcima i Davidova dolaska na vlast.

Biblija kaže da je David, koji će poslije postati čuveni kralj Židova, ubio Golijata, filistinskog ratnika, u bitci u Elahovoj dolini, danas vinogradarskom području i izraelskoj satelitskoj stanici.

Arheolozi s Hebrejskog sveučilišta kazali su da se datiranjem ugljikom napisanih artefakata pronađenih u utvrdi, oko 20 kilometara jugozapadno od Jeruzalema, došlo do spoznaje da je hebrejski tekst napisan prije otprilike 3000 godina, tisuću godina prije svjetski poznatih svitaka s Mrtvog mora.

Stručnjaci su zasada uspjeli prepoznati neke riječi poput "sudac", "rob" i "kralj".

Yosef Garfinkel, glavni arheolog na nalazištu, kazao je da bi to otkriće moglo rasvijetliti razdoblje kad je kralj David vladao Izraelcima.

"Kronologija i geografija Khirbet Qeiyafe baca jedinstvenu sliku na mitologiju, povijest, historiografiju i arheologiju vezano uz kralja Davida", rekao je Garfinkel.

ZIMOVANJE 2009

Udruga Holokaust preživjelih zajedno sa Ženskom sekcijom i Klubom seniora Židovske općine Zagreb

Planira i ove godine, po treći puta
Zimovanje u Opatiji

Planirano zimovanje bilo bi u hotelu Kristal
od 10. do 17. siječnja 2009

Poslali smo molbe za fondove i donacije, o čemu ovisi i cijena zimovanja, koja nam još nije poznata, ali ne bi trebala biti mnogo veća od prošlogodišnje.

Molimo Vas da nam pismeno ili usmeno, što prije pokažete svoj interes za Zimovanje, jer o tome također ovisi i cijena i program.

Molim da se javite Meliti Švob, Bojani Hodalić, Bjanki Auslender ili Mateji u uredu na III. katu Palmotićeve 16.

Sukot Osijek

Limmud 2008

